

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

**PURITANIZMUS A VIZE UCTÍVÁNÍ V MANŽELSTVÍ
PODLE DÍLA RICHARDA BAXTERA
CHRISTIAN DIRECTORY**

**PURITANISM AND THE VISION OF WORSHIP IN
MARRIAGE ACCORDING TO RICHARD BAXTER'S
CHRISTIAN DIRECTORY**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

ThDr. Kamila Veverková, Th.D.

Autor:

Mgr. Zuzana Brádňanská

Praha 2012

Pod'akovanie

Moja vrúcna vd'aka patrí predovšetkým mojej školiteľke ThDr. Kamile Veverkovej, Th.D., ktorá má nie len profesionálny prístup k študentom ale aj ten ľudský, čo je v dnešnej dobe veľmi vzácné. Ďalej moja vrúcna vd'aka patrí môjmu drahému manželovi, ktorý mi bol oporou a pri písaní tejto práce prispel svojou technickou zdatnosťou. Tiež by som chcela poďakovať mojim rodičom a celej rodine za podporu, ktorú mi preukazovali počas celého obdobia štúdia.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu „Puritanizmus a vízia uctievania v manželstve podľa diela Richarda Baxtera Christian Directory“ spracovala samostatne a použila som len uvedené pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu. Súčasne dávam svoj súhlas k tomu, aby bola táto diplomová práca umiestnená v Ústřední knihovně UK a používaná k študijným účelom.

V Klenovci, dňa 1. 4. 2012

Mgr. Zuzana Brádňanská

Anotácia

Diplomová práca „Puritanizmus a vízia uctievania v manželstve podľa diela Richarda Baxtera *Christian Directory*“ sa zaoberá historickým pohľadom na prebudenecké hnutie v rámci anglikánskej cirkvi v 16. a 17. storočí, teda na puritanizmus. Prvá kapitola zhodnocuje jeho historický rámec s postupným analyzovaním vzniku, vývoja a šírenia puritanizmu, a jeho hlavné ciele a dôrazy. Druhá kapitola uvádza do života Richarda Baxtera spolu s dobovými špecifikami a jeho myšlienkovými osobitosťami a literárnou tvorbou. Tretia kapitola sa zameriava na úzky oddiel Baxterovho diela *Christian Directory*, ktorý pojednáva o manželských rolách a návodom ako skrze ne uctievať Boha. Táto práca má adekvátnou mierou prispieť k náhľadu na puritanizmus a jeho najznámejšieho aktéra, Richarda Baxtera.

Annotation

The diploma thesis "Puritanism and the Vision of Worship in Marriage according to Richard Baxter's Christian Directory" deals with the historical view of the revival movement of puritanism, which was a part of the Anglican church in the 16th and 17th centuries. The first chapter evaluates its historical framework by means of a gradual analysis of its origins, development and spread of puritanism, as well as its main aims and stresses. The second chapter introduces the life of Richard Baxter, the particularities of his age, his peculiarity of thoughts and his literary work. The third chapter concentrates on a short section of the work Christian Directory which deals with the roles of marriage partners and with an instruction, how to worship God through these roles. This work aims to contribute in an adequate way to the views of puritanism and Richard Baxter, its best known representative.

Kľúčové slová

Anglikánska cirkev - Puritanizmus – Richard Baxter – Amyraldizmus – Manželstvo – Povinnosti manželov a manželiek

Keywords

Anglican church – Puritanism – Richard Baxter – Amyraldism – Marriage – Duties of husbands and wives

Obsah

0	ÚVOD.....	9
1.	HISTORICKO-TEOLOGICKÉ POZADIE VZNIKU PURITANIZMU	11
1.1	Tudorovská dynastia na tróne (1509 - 1603).....	11
1.1.1	Obdobie vládnutia Henricha VIII.....	11
1.1.2	Obdobie vládnutia Eduarda VI.....	13
1.1.3	Obdobie vládnutia Márie I.	14
1.1.4	Obdobie vládnutia Alžbety I.	14
1.2	Stuartovská dynastia na tróne (1604 – 1642)	15
1.2.1	Obdobie vládnutia Jakuba I.....	15
1.2.2	Obdobie vládnutia Karola I.	16
1.3	Medzivládie a vznik republiky (1642 – 1659).....	17
1.3.1	Občianska vojna	17
1.3.2	Vznik republiky, ústava	18
1.4	Obnovená a upravená monarchia (1660 – 1702).....	18
1.4.1	Obdobie vládnutia Karola II.....	18
1.4.2	Obdobie vládnutia Jakuba II.	19
1.4.3	Obdobie vládnutia Williama III. Oranžského	19
1.5	Stručný súhrn vládnutí.....	20
1.6	Vznik, vývoj a šírenie puritanizmu	21
1.6.1	Začiatok – vznik	22
1.6.2	Vývoj.....	24
1.6.3	Šírenie	26
1.7	Hlavné smery v puritanizme	27
1.8	Ciele a dôrazy puritanizmu.....	28
2.	ŽIVOT A DIELO RICHARDA BAXTERA V DOBOVOM KONTEXTE	31
2.1	Dobové osobitosti	31
2.1.1	Charakteristika Puritánov	31
2.1.2	Preklad Biblie do angličtiny	37
2.1.3	Jazyk bohoslužieb a jej formovanie	38
2.1.4	Cesta k Westminsterskému vyznaniu a jeho podstata.....	43
2.1.5	Druhé londýnske vyznanie (r.1677)	47
2.2	Životopis Richarda Baxtera.....	48
2.2.1	Detstvo, vzdelanie a osobný život.....	49
2.3	Služba literárnou tvorbou	52
2.4	Myšlienkové osobitosti Richarda Baxtera	53

2.4.1 Amyraldizmus	56
2.4.2 Ekleziológia Richarda Baxtera	57
3. DIELO RICHARDA BAXTERA - CHRISTIAN DIRECTORY.....	63
3.1 Kresťanská ekonomika a rodinné povinnosti	63
3.1.1 Vzájomné povinnosti manželov a manželiek k sebe navzájom	64
3.1.2 Špeciálne povinnosti manželov k ich manželkám	71
3.1.3 Špeciálne povinnosti manželiek k ich manželom	72
3.2 Kresťanský hedonizmus v manželstve.....	73
3.2.1 Baxterove pokyny ako sa tešiť v Bohu	75
3.2.2 Desať Baxterových námetov pre rozjímanie o radosti.....	77
4. ZÁVER	79
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	81
ZOZNAM PRÍLOH.....	85
SUMMARY.....	94

0 Úvod

Cieľom predkladanej práce je priblíženie teologického smeru puritanizmu v jeho historickom rámci a duchovnej podstate. Ďalej vyzdvihnutie Richarda Baxtera, ako najhorlivejšieho puritána, s jeho myšlienkovými špecifikami v dobovom kontexte a na záver zdôraznenie niektorých špecifických dôrazov v manželstve ako spôsobu uctievania Boha, podľa Baxterovho diela *Christian Directory*.

K výberu tejto témy ma viedol záujem spoznať, ako a kam sa šírila reformovaná – kalvínska reformácia a ako sa v priebehu času formovala. Mojm zámerom bolo týmto štúdiom zistiť aký vplyv malo reformované kresťanstvo v Anglicku v čase svojho pôsobenia. Ďalším podnetom boli otázky ako: prečo slovo „puritán“ vyvoláva u ľudí vo všeobecnosti zväčša negatívny postoj, čo spôsobilo vývin tohto špeciálneho typu reformácie a v čom je jeho podstata a dôrazy.

Skúmanie tejto témy je vypracované analyticky – aplikačnou metódou. Štruktúra je vypracovaná technikou približovacieho objektívu. Spočíva v analógii približovania a vzdialovania objektívu a zameraním určí predmet záujmu. V práci je použitý postup približovania – od všeobecných poznatkov o puritanizme prechádza k zúženiu a zameraniu až k jednému typickému dôrazu.

V prvej kapitole sa zameriavam na historický rámec puritanizmu a jeho duchovnú podstatu. Postupujem od všeobecného pohľadu v historickom dianí, k postupnému zužovaniu pohľadu na vznik, vývoj, šírenie, ciele a dôrazy puritanizmu až k výberu jednej osobnosti smeru. Máme pred sebou prácu v ktorej sa dostávame časovo niekoľko storočí naspäť na územie Anglicka a chceme sa cez jej historické dianie dostať od veľkých dejinných udalostí, ktoré zmenili chod krajiny, až k podstate týchto zmien – k podstate puritanizmu.

Druhá kapitola je zameraná na skúmanie osobnosti Richarda Baxtera. Toto analyzovanie sa nezaobíde ani bez kontextu udalostí, ktoré obklopovali a formovali jeho formu zbožnosti a teologické postoje. Následne sledujem jeho život, službu v cirkvi, jeho literárnu tvorbu a myšlienkové osobitosti. Z výberu niektorých dostupných diel analyzujem Baxterove dôrazy puritanizmu.

V tretej kapitole som celkový pohľad na puritanizmus zamerala na špecifické analyzovanie úzkeho oddielu z pastorálneho diela Richarda Baxtera *Christian Directory*, v ktorom pojednáva o manželstve a jeho rolách manžela a manželky. Uctievanie Boha sa realizuje v každodennom naplňaní povinností, ktoré vyplývajú z manželských rolí. Baxter dáva návod

ako si uctiť manželského partnera a tým aj Boha, alebo ako uctievať Boha skrze napĺňanie potrieb svojho manželského partnera.

K vypracovaniu práce s témou puritanizmu ma inšpiroval záujem o poznanie vplyvu reformácie kalvínskeho typu v čase jeho vzniku a pôsobenia. Práca je určená tým, ktorí sa zaujímajú o vplyv reformácie Jána Kalvína, tiež historické dianie v Anglicku a samotný puritanizmus s jeho najvýraznejšou osobnosťou, Richardom Baxterom. Taktiež pre tých, ktorých zaujíma vtedajší náhľad na manželstvo podľa jeho diela *Christian Directory*.

Téma puritanizmu je v súčasnosti dost' rozsiahlo opísaná v zahraničí, ale na Slovensku je vydaných len pár kníh. Čerpala som z dostupnej literatúry z našich knižníc a v mnohom mi pomohlo vyhľadávanie na internete.

Citácie biblických veršov a skratky biblických kníh v tejto práci sú uvedené podľa slovenského ekumenického prekladu Biblie.

1. Historicko-teologické pozadie vzniku puritanizmu

V tejto kapitole sa chcem zamerať na históriu obdobia, kedy vznikol puritanizmus a aj na obdobie, počas ktorého pôsobil najznámejší puritán, Richard Baxter. Priestorom, kde sa dej odohráva, je Anglicko.

Časový úsek siaha približne k začiatku 16. storočia a končí začiatkom 18. storočia. História obdobia som rozdelila do štyroch častí, v závislosti od vládnucej dynastie. V jednotlivých obdobiach sledujem hlavne tie udalosti, ktoré súvisia so vznikom a vývojom puritanizmu. Otázkou je čo spôsobilo reformáciu a z nej sa vyvíjajúci puritanizmus v Anglicku a aké dejinné udalosti ich sprevádzali.

1.1 Tudorovska dynastia na tróne (1509 - 1603)

Dynastiu Tudorovcov založil Henrich VII. víťazstvom vo vojne ruží.¹ Jeho následníkom sa stal mladší syn Henrich ako kráľ Henrich VIII., lebo starší syn Artur zomrel. Henrich VIII. zanechal až troch následníkov trónu – jedného syna a dve dcéry – každé dieťa od inej matky. V tejto časti pozorujem náboženské zmeny v krajine počas vlád týchto štyroch vládcov, ktorí sa výrazne, či už chtiac alebo nechtiac, pričínili o reformáciu v Anglicku.

1.1.1 Obdobie vládnutia Henricha VIII.

Na začiatku 16. storočia bolo Anglicko monarchiou. Od roku 1509 mu vládol Henrich VIII. z dynastie Tudorovcov. Anglicko bolo katolícke a podliehalo Rímu. Napriek prítomným lollardom a dovezenej luteránskej literatúre, neboli ľudia naklonení nejakej reformácii, ako tomu bolo na kontinente. Dokonca sám kráľ napísal spis *Obhajoba siedmich sviatostí* proti Lutherovmu dielu *O Babylonskom zajatí cirkvi*, za čo dostal vyznamenanie od pápeža “ochranca viery”.²

---

¹ Vojna dvoch ruží, trvala od r. 1455 a bola sporom o dedičstvo obidvoch vedľajších vetiev Plantagenetovcov: Lancasterovcov (červená ruža) a Yorkovcov (biela ruža). Henrich Tudor bol z vetvy Lancasterovcov.

² COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 61

Jedným z mála tých, ktorí chceli zmeny aj na domácej pôde, bol William Tyndale. Jeho veľkým cieľom bolo preloženie Biblie do anglického jazyka, aby ju mohli čítať anglickí veriaci. Nevzdal sa, keď nenašiel podporu u biskupov, radšej odcestoval do Nemecka a odtiaľ pašoval preloženú Novú Zmluvu do Anglicka. Nakoniec ho chytili a bol upálený.³ Hneď potom dovolil kráľ preložiť Bibliu do angličtiny, k čomu veľmi dobre poslúžil Tyndalov preklad. Biblia sa mala dostať do každej farnosti, aby z nej mohli ľudia čítať. Zásľuhu na tom mal Thomas Cranmer.⁴

Cranmer bol šikovným biskupom a dobrou oporou pre kráľa. Henricha VIII. trápilo, že nemá mužského následníka trónu. Žiadal pápeža, aby anuloval jeho manželstvo s Katarínou Aragóňskou, ktorá bola pôvodne vdovou po jeho bratovi Arturovi. Ako dôvod anulácie uviedol text z Biblie o zákaze vziať si ženu svojho brata,⁵ aj keď ide o vytrhnutý text z Biblie, lebo iný text v prípade úmrtia brata práve toto nariaďuje.⁶ Pápež to ale odmietol kvôli politickým dôvodom. Henrich VIII. našiel nové riešenie.⁷ Vydal v roku 1534 zákon „*Act of Supremacy*“, ktorým sa oddelila anglická cirkev od Ríma.⁸ V skutočnosti kráľ len vymenil pápeža za seba.⁹ Potom nasledovalo zrušenie kráľovho manželstva s Katarínou a legitimizácia manželstva s Annou Boleynovou. Henrich VIII. uzavrel neskôr ďalšie štyri manželstvá,¹⁰

---

³ NORTH, J. B. *Dějiny církve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 162

⁴ HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 113

⁵ „Ak si niekto vezme ženu svojho brata, je to poškrvnenie; lebo zneuctí svojho brata. Zostanú bezdetní.“ 3Moj20,21

⁶ „Keď budú bývať bratia spolu a jeden z nich zomrie a nezanechá syna, nech sa žena zomrelého nevydá za cudzieho muža, mimo rodiny. Vojde k nej jej švagor a vezme si ju za ženu podľa švagrovského práva.“ 5Moj25,5

⁷ Fakt, že sa Henrich potreboval zbaviť manželky, ktorá mu nedokázala dať mužského dediča, bolo príčinou alebo aspoň príležitosťou na náboženskú revolúciu, tak tesne spätú s osobnými a dynastickými záujmami, že v historických knihách sa nazýva aj *henrichovskou reformáciou*. To je jediný dôvod prečo parlament v rokoch 1531 až 1534 sériou zákonov vyňal anglikánsku cirkev spod poslušnosti Rímu a jej biskupov i ďalší klérus uvrhol do absolútnej závislosti od koruny, čím ho legálne izoloval od ostatného kresťanstva. Tento proces riadený Thomasom Cromwellom, bol zhrnutý v zákone, podľa ktorého „anglická ríša je impérium“, čo v modernom jazyku znamená suverénny štát, kde „vládne jedna najvyššia hlava, kráľ“. Vyvrcholením tohto procesu bol supremačný akt z roku 1534, ktorý uznával a dával právnu silu nároku kráľovského majestátu, aby bol „jedinou najvyššou hlavou anglikánskej cirkvi“ s takmer neobmedzenou právomocou zasahovať do jej záležitostí – ako vždy v mene reformy: „z času na čas navštevovať, potláčať, preobliekať, reformovať, nariaďovať, opravovať, zlepšovať a naprávať všetky omyly, kacírstva, nešváry a priestupky...“ In: COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 114 - 115

⁸ BIERMAN, K.; HANUS, F. *Kronika ľudstva*. Bratislava: Fortuna Print, 1992. s. 414

⁹ „Vyvrcholením tohto procesu bol supremačný akt z roku 1534, ktorý uznával a dával právnu silu nároku kráľovského majestátu, aby bol „jedinou najvyššou hlavou anglikánskej cirkvi“ s takmer neobmedzenou právomocou zasahovať do jej záležitostí.“ In: COLLINSON, P. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 115

¹⁰ Prvé manželstvo s Katarínou Aragóňskou zrušil, ostala dcéra Mária – jediné dieťa, ktoré prežilo, ostatné deti zomreli pri pôrode alebo krátko po narodení. Druhou manželkou sa stala Anna Boleynová, ktorá kráľovi porodila dcéru Alžbetu, ale kráľ ju dal popraviť. V treťom manželstve s Janou Seymourovou sa dočkal vytúženého syna Eduarda, ale manželka zomrela po pôrode. Štvrté manželstvo uzavrel s Annou de Clèves, s ktorou sa rozviedol pre jej nedostatok pôvabu a vzdelania. Piatu manželku Katarínu Howardovú dal popraviť za

kvôli túžbe po synovi. Dožil sa ho v treťom manželstve s Janou Seymourovou. Cranmer sa stal arcibiskupom a ľud pod nátlakom prijal parlamentom schválenú legislatívu novej cirkvi – anglikánskej. Odporcovia boli popravení. Takto začala reformácia v Anglicku, ku ktorej viedli mocensko – politické dôvody na rozdiel od reformácie na kontinente, kde reformáciu spustili hlavne spory o učenie cirkvi teda doktrínálne dôvody.

V Anglicku hnacím motorom náboženskej revolúcie v 30. rokoch 16. storočia bola Henrichova nová kráľovna Anna Boleynová, Cromwell a nový arcibiskup, ktorého si vyžadovala situácia, Thomas Cranmer. Hnacím motorom revolúcie bol dokonca sám Henrich, ktorý nadšene podporoval kampaň proti kultom, pútnickým miestam, svätcom a ich obrazom. A ľahkým terčom boli kláštory. Ich likvidáciou si kráľ posilnil vládu nad cirkvou a zabezpečil si dvojnásobne vyššie príjmy.¹¹ Bol to Henrich, ktorý hovoril ľudu, čomu má veriť a oficiálna náuka sa teraz pomaličky blížila k luteránstvu, aj keď len kvôli zahraničnej diplomacii. Boli tu však vyvažujúce konzervatívne sily vrátane druhého kráľovho náboženského ja, ktoré ešte vždy liplo na skutočnej prítomnosti Krista v sviatosti oltárnej a na ďalších tradičných veciach.¹²

1.1.2 Obdobie vládnutia Eduarda VI.

Po Henrichovi nastúpil na trón jeho syn Eduard VI. (1547). Bol ešte dieťaťom¹³ a tak za neho, v jeho mene, vládol jeho strýko Eduard Seymour ako jeho regent, vojvoda zo Somersetu. Keďže bol protestantom, zaviedol viaceré zmeny v prospech reformácie. Odvolal všetky protireformačné zákony. Zmenil bohoslužby, zaviedol Večeru Pánovu v anglickom jazyku a pod obojím a zrušil celibát kňazov. V roku 1549 boli prijaté: *Kniha spoločných modlitieb (Book of Common Prayer)* a *Zákon o jednote (Act of Uniformity)*, ktorým sa malo dosiahnuť používanie tejto knihy v celej krajine. Po troch rokoch došlo k tzv. *palácovej revolúcii*, kedy zvrhnutého vojvodu zo Somersetu nahradil John Dudley, vojvoda z Northumberlandu. *Kniha spoločných modlitieb* a aj *Zákon o jednote* boli revidované. Zakončením krátkeho kráľovania Eduarda VI. bolo vydanie *42 článkov anglikánskej cirkvi* v roku 1553.¹⁴

---

cudzoložstvo. Posledné manželstvo uzavrel s Katarínou Parrovou. Ako jediná zo šiestich žien svojho manžela prežila.

¹¹ COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 115

¹² COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s.116

¹³ COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 116

¹⁴ NORTH, J. B. *Dějiny církve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 164-165

1.1.3 Obdobie vládnutia Márie I.

Po smrti Eduarda VI. zasadla na trón Mária, dcéra prvej Henrichovej manželky Kataríny Aragónskej. Henrich VIII. krátko pred svojou smrťou určil aj Máriu za následníčku a v jeseni 1553 parlament prehlásil prvé Henrichovo manželstvo za právoplatné a Máriu ich legitímnym potomkom. Mária I. bola katolíčka. O rok už anglická cirkev znova patrila pod Rím a všetky zákony v prospech protestantov boli v spolupráci s parlamentom zvrátené. Ľudia s tým nesúhlasili, preto neposlúchali a zosmiešňovali nových katolíckych biskupov. V krátkom čase však došlo k upaľovaniu¹⁵ protestantských biskupov a ďalších ľudí, ktorí boli proti novým zmenám. V roku 1556 bol upálený aj Cranmer. Takto prišlo o život asi 300 ľudí, preto Máriu I. nazvali “krvavá Mária” („Bloody Mary“).¹⁶

Výsledkom prenasledovania a popráv bol zmenený pohľad ľudí. Predtým považovali protestantov za neúctivých a rebelov, teraz k nim cítili sympatie a ku katolíkom cítili odpor.

1.1.4 Obdobie vládnutia Alžbety I.

Mária I. zomrela v roku 1558 a jej miesto na tróne zaujala Alžbeta I. Cirkev, ktorá teraz patrila pod správu Ríma, sa znovu stala samostatnou cirkvou Anglicka. Nová kráľovná zaviedla opäť *Knihu spoločných modlitieb* a tiež nový *Zákon o jednote*, oba boli upravené. Úpravy v nich zmiernili extrémne protestantský postoj. Politika Alžbety I. bola taktickým zachovávaním pokoja v krajine aj v cirkvi. Snažila sa vydávať také rozhodnutia, ktoré boli *via media*¹⁷. Za jej vlády sa tzv. “*alžbetínsky kompromisom*” zaslúžila o utvorenie anglikánskej cirkvi. Znova došlo k výmene biskupov. Ale tých biskupov a kňazov, ktorí sa hlásili stále ku katolíkom, Alžbeta I. ich nedala popraviť, len ich exkomunikovala. Noví biskupi žiadali vytvorenie jasného učenia cirkvi. V roku 1563 zrevidovali *39 zo 42 článkov*, ktoré nakoniec obsahujú umiernené kalvinistické vyhlásenia.¹⁸ V období, keď sa mnohí plavili filozofiou individualizmu, Puritáni všeobecne hlásali dôležitosť spoločenstva a prispôsobenie vlastných túžob potrebám spoločnosti. Svojím postojom neboli oficiálni ale ako keby túžili po

---

¹⁵ HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 114

¹⁶ NORTH, J. B. *Dějiny církve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. s.166

¹⁷ “via media - stredná cesta, cesta medzi dvoma extrémami” In: ČERMÁK, J.; ČERMÁKOVÁ, K. *Slovník latinských citátov*. Bratislava: Ikar, 2006. s. 422

¹⁸ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 177

stredovekom dedičstve, a práve toho sa mnohí Angličania pridŕžovali, konkrétne tradície Kresťanského Republikanizmu, ktorá bola vplyvná v časoch Alžbetinej vlády.¹⁹

V tom čase sa začali ozývať hlasy, ktoré chceli viac zmien. Ich cieľom bolo očistenie cirkvi od prvkov stredovekého katolicizmu, preto dostali názov „*puritáni*“. Prvý spor puritánov sa týkal oblečenia kňazov a vypukol ešte v roku 1562. Kráľovná však nedovolila žiadne ďalšie zmeny a puritáni sa stali prenasledovanými. Mnohí utiekli buď do Nizozemska alebo do Severnej Ameriky.²⁰ Reformačný program počas Alžbetinej vlády bol zameraný na štyri hlavné veci: doktrínu, obradné praktiky, službu kázáním, a opozíciu proti Rímsko Katolíckej sile.²¹

Počas vlády Alžbety I. bolo Anglicko upevnené a dosiahlo rozkvet v kultúre, obchode a živnostiach. Alžbeta I. zomrela v roku 1603 po svojej dlhej 45 ročnej vláde nad Anglickom.

1.2 Stuartovská dynastia na tróne (1604 – 1642)

Stuartovci boli v príbuzenstve s Tudorovcami. Škótska kráľovná Mária Stuartová bola vnučkou Margaréty, najstaršej sestry Henricha VIII. Alžbeta I. určila následníctvo Stuartovcom.

1.2.1 Obdobie vládnutia Jakuba I.

Škótsky kráľ Jakub VI. sa stal kráľom nad Anglickom, Škótskom a Írskom, ako Jakub I. Bol synom Márie Stuartovej, ktorá vládla pred ním v Škótsku a snažila sa o katolizáciu, čo sa jej nepodarilo a po zatknutí utiekla do Anglicka k sesternici Alžbete I., ktorá ju nakoniec dala popraviť.

Jej syn Jakub vládol Škótsku spolu s presbyteriálnou cirkvou. Keď sa stal kráľom aj v Anglicku, mnohí očakávali veľké zmeny. Presbyteriálni puritáni očakávali zmeny, preto sa

---

¹⁹ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 74

²⁰ NORTH, J. B. *Dějiny církve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 167

²¹ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 7

uskutočnila *konferencia v Hampton Courte* (1604)²², ale kráľ vyjadril svoj negatívny postoj k navrhovaným zmenám. Aj katolíci očakávali zmeny vo svoj prospech kvôli jeho katolíckej matke, ale nestalo sa tak. Reakciou bolo spiknutie proti kráľovi a parlamentu (1605), ale bolo včas odhalené a zmarené.

Jakub I. zomrel v roku 1625.

1.2.2 Obdobie vládnutia Karola I.

Vládu prevzal Jakubov syn Karol I. Bol ženatý s dcérou francúzskeho kráľa čo sa odrazilo v jeho politike tým, že sa prikláňal ku katolíctvu. Chcel potlačiť kalvinistické prvky a rozvinúť tradičné ideály v cirkvi. V roku 1628 priznal na základe *Petition of Rights*²³ základné práva parlamentu, ale o krátky čas parlament rozpustil (1629). Dôvodom boli dane, ktoré parlament nechcel schváliť. Kráľ ich potreboval ku financovaniu vojen. Vládal absolutisticky a nové zmeny zaviedol William Laud, ktorý sa stal arcibiskupom v Canterbury (1633). Puritáni boli prenasledovaní a väznení.²⁴ Toto obdobie sa nazýva „11 rokov tyranie“. Kráľ chcel vnútiť presbyteriálnej cirkvi v Škótsku anglikánsku liturgiu, čo vyvolalo ľudové povstanie. Keď už nemal dostatok peňazí na vedenie vojny so Škótskom, zvolal znova parlament (1640). Ale parlament chcel od kráľa schválenie svojich práv, čo Karol I. odmietol. V roku 1641 bol donútený okolnosťami opäť zvolať parlament a vtedy prijal a uznal *Triannual Act*, ktorý hovoril, že parlament musí byť zvolaný minimálne raz za 3 roky. Parlament dosiahol aj ďalšie práva, ako vymenovávanie ministrov, riadenie vnútornej a zahraničnej politiky, riadenie armády a aj rozhodovanie o otázkach cirkvi.

---

²² HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 150

²³ BIERMAN, K.; HANUS, F. *Kronika ľudstva*. Bratislava: Fortuna Print, 1992. s. 474

²⁴ HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 154-55

1.3 Medzivládie a vznik republiky (1642 – 1659)

Tvrdé kraľovanie Karola I. spôsobilo, že prenasledovaní puritáni sa pripojili k parlamentu a osvojili si demokratické princípy. Blížil sa zánik monarchie.

1.3.1 Občianska vojna

Karol I. sa chystal zatknúť svojich nepriateľov, ktorí boli pre neho najnebezpečnejšími ministrami parlamentu. Vyšlo to však najavo, preto utiekol z Londýna do Oxfordu (1642). Snahy kráľa o dohodu s parlamentom zlyhali. Tieto nezhody skončili nakoniec občianskou vojnou.²⁵ Bojovali proti sebe kráľ Karol I. a parlament. V roku 1644 zvíťazil parlament na čele s puritánskym šľachticom *Oliverom Cromwellom* v bitke pri Marston Moore. Cromwell mal vlastnú armádu, ktorú nazývali *ironsides* (železnobokí) bojujúcu proti *rojalistom* (kráľovským). Ďalším víťazstvom bola bitka pri Naseby (1645). Kráľ utiekol do Škótska, ale bol vydaný parlamentu za peniaze škótskym šľachticom Campbellom. Občianska vojna sa skončila v roku 1647 uväznením Karola I.

Počas anglickej revolúcie v roku 1640 a následne, kde puritánov v parlamente zastupovali zbožní politickí lídri ako John Pym a Oliver Comwel, sa ich fragmetnácia len začala rozpínať. Hlavní puritáni sa rozdelili medzi presbyteriánov a kongregacionalistov. Mnoho tisíc opustilo farnosti, aby tak vytvorili spoločenstvá zložené výhradne pre seba. Niektorí išli ďalej, niektorí sa stali Seekeri, Quakeri, Muggleroniani alebo Ranteri.²⁶

Počas občianskej vojny sa stretli v Londýne, vo Westminsterskom opátstve predstavitelia škótskej cirkvi s puritánmi a zástupcami parlamentu, aby pripravili jednotné vierovyznanie (1643-1646). Bolo prijaté známe *Westminsterské vyznanie*(1646) a *Menší a Väčší katechizmus* (1647).²⁷

---

²⁵ “Táto anglická občianska vojna sa nazýva aj Puritánska revolúcia (*Puritan Revolution*).” In: The World Book Encyklopedia, P Volume 15, 1993. s. 914

²⁶ COFFEY, John; LIM, Paul C. H. *The Cambridge Companion to Puritanism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. s. 5

²⁷ NORTH, J. B. *Dějiny církve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 170

1.3.2 Vznik republiky, ústava

Po skončení občianskej vojny nastal v parlamente spor o politické smerovanie Anglicka. Kým radikáli boli za obnovenie kráľovstva s určitými výhradami, Cromwell chcel republiku. Do sporov zasiahla armáda, ktorá bola prevažne demokraticky orientovaná a to posilnilo postavenie Cromwella. V roku 1648 na podnet armády bolo z parlamentu vylúčených 80 presbyteriálnych poslancov, 60 ďalších utieklo a ostali už len radikálni puritáni (independenti). V máji 1649 bola vyhlásená republika – *Commounwealth of England*. Proti novej vláde sa spustili povstania v Írsku aj v Škótsku, ale armáda ich porazila. Armádna rada vyhlásila prvú ústavu Anglicka – *Instrument of Government* (1653) a Cromwell sa stal lordom protektorom (1654). Získal tým najvyššiu zákonodarnú moc v únii troch krajín. Keď s ním parlament nesúhlasil, tak ho rozpustil (1655) a dva roky vládol sám. Neskôr násilím opäť parlament rozpustil (1658). Jeho vláda bola diktátorskou a policajnou mocou. Vytvoril 11 správnych obvodov, ale zaviedol aj cenzúru tlače, zákaz divadelných a tanečných predstavení a stávk. Zomrel v roku 1658.

1.4 Obnovená a upravená monarchia (1660 – 1702)

Lordom protektorom sa stal Cromwellov syn Richard. Bol však neschopný vlády, preto v krátkom čase abdikoval z funkcie na nátlak generála Georga Moncka (1659).²⁸ Generál vyriešil aj nejasnosti v politike Anglicka tým, že rokoval s Karolom II. Stuartom, synom Karola I. o obnovení monarchie. Karol II. súhlasil a v exile vydal o tom deklaráciu.

1.4.1 Obdobie vládnutia Karola II.

V roku 1660 sa stal Karol II. kráľom s podporou parlamentu aj armády. Podporoval katolíctvo, ale sľúbil toleranciu. Parlament obnovil *Zákon o jednote a Knihu spoločných modlitieb* (1663). Tým boli puritáni veľmi obmedzení, čo vyústilo k útekem z krajiny, alebo pri porušení *Zákona* boli uväznení. Neskôr v roku 1673 bol vydaný *Test Act – Zákon proti inovercom*, ktorý vylučoval z vojenských a cirkevných úradov každého, kto nepatril do

---

²⁸ BIERMAN, K.; HANUS, F. *Kronika ľudstva*. Bratislava: Fortuna Print, 1992. s. 502

anglikánskej cirkvi. Okrem týchto negatívnych zákonov, boli prijaté aj pozitívne zákony na ochranu osobnej slobody, proti nepodloženému zatknutiu a aj viac práv pre parlament (1679).

Problémom bolo Karolovo nástupníctvo, lebo nemal deti. Kráľom by sa mal stať jeho brat Jakub, vojvoda z Yorku, ale to sa mnohým angličanom nepáčilo, lebo bol katolíkom. Kvôli tomu vznikol *spor medzi whigovcami a toryovcami*. Whigovci boli proti Jakubovi a toryovci boli za Jakuba. Obe skupiny viedli rečnícke súboje v parlamente. Po smrti Karola II. sa predsa stal kráľom Jakub II.²⁹

1.4.2 Obdobie vládnutia Jakuba II.

V roku 1685 začal vládnuť kráľ Jakub II. Keďže bol katolíkom, obsadzoval strategické miesta katolíkmi a prijal pre katolíkov viaceré opatrenia. Vypuklo povstanie na čele s markízom Campbellom, ale bolo potlačené a Campbell bol popravený. Kráľ mal dve dcéry, ktoré boli vychované ako protestantky, preto bolo pre Angličanov otázkou času, kedy bude mať krajina znova protestantskú kráľovnú. Obavy začali vtedy, keď sa Jakubovi II. narodil syn s manželkou katolíčkou (1688). Syn mal totiž prednosť v následníctve pred dcérami kráľa, aj keď by bol mladší. Staršia kráľova dcéra Mária sa vydala za Williama III. Oranžského, holandského panovníka. Boli protestantmi, preto im opozičná časť parlamentu navrhla trón.³⁰

1.4.3 Obdobie vládnutia Williama III. Oranžského

V roku 1688 prišli Mária a William III. Oranžský do Anglicka a ľud sa k nim pripojil. Táto udalosť sa nazýva *slávna revolúcia – Glorious Revolution*. William III. Oranžský sa stal kráľom Anglicka pokojnou cestou a dokumentom *Bill of Rights – Zákon o právach*³¹ priznal parlamentu právo schvaľovať dane, obmedzil kráľovské svojvoľné rušenie alebo obmedzovanie zákonov a zaručil slobodu prejavu. Týmto dokumentom bola v Anglicku založená konštitučná monarchia (1689). Kráľ zomrel v roku 1702 a na jeho miesto nastúpila ďalšia protestantská dcéra

---

²⁹ BIERMAN, K.; HANUS, F. *Kronika ľudstva*. Bratislava: Fortuna Print, 1992. s. 524

³⁰ NORTH, J. B. *Dějiny církve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 171

³¹ HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 165

Jakuba II., Anna Stuartová. Kráľovná Anna uzatvára toto bodobie v histórii Anglicka, počas ktorého puritanizmus vznikol a vyvíjal sa.³²

1.5 Stručný súhrn vládnutí

Vládu **Tudorovcov** si všímam od Henricha VIII., ktorý sa značne pričínil o začiatok reformácie v Anglicku hlavne tým, že odtrhol cirkev od vplyvu Ríma. Viedli ho k tomu jeho mocensko – politické dôvody. Počas jeho vlády vidíme pôsobenie lollardov a odvážneho Tyndaleho, ktorý napriek nesúhlasu preložil Novú Zmluvu do angličtiny.

Kráľ Eduard VI. posilnil reformačné úsilie o veľký krok vpred, vďaka arcibiskupovi Cranmerovi. Nové zmeny, ľudom zrozumiteľné bohoslužby sa nestihli celkom udomáčniť, keď na trón zasadla Mária I., ktorá vrátila cirkev späť pod správu Ríma. Návrat katolicizmu nebol prijatý pozitívne, kráľovná to chcela zmeniť násilím a začala s upaľovaním protestantov. Ale svedectvá o mučeníkoch spôsobili opačný efekt a ľudia začali viac sympatizovať s protestantmi.

S nástupom Alžbety I. na trón sa krajina prirodzene stala protestantská, alebo aspoň protikatolícka. Znova bola cirkev odtrhnutá od Ríma a vznikla tak anglikánska cirkev. Alžbetina vláda sa vyznačovala kompromismi v záujme zachovania mieru a stability v krajine. Ďalšie reformné zmeny cirkvi neprichádzali v úvahu. S tým však nesúhlasili niektoré skupiny ľudí, ktorí chceli cirkev očistiť od stredovekého katolicizmu. Boli označovaní ako puritáni. Prejavovali sa rôznou nekonformnosťou.

Tudorovcov vystriedali na tróne ich príbuzní **Stuartovci**. Jakub I. sa zdal nádejou ako pre puritánov, tak pre katolíkov. Jeho priklonenie sa k anglikánskej cirkvi prinieslo sklamanie na oboch stranách. Jeho syn Karol I. nasmeroval anglikánsku cirkev viac katolíckym smerom. Puritáni boli prenasledovaní a keďže kráľ odstavil aj samotný parlament, čoskoro sa puritáni spojili s parlamentom. Vyústilo to do občianskej vojny, kde proti sebe stáli parlament a kráľ.

Občianska vojna skončila víťazstvom parlamentu, na čele s radikálnym puritánom Oliverom Cromwellom. S podporou armády vytvoril republiku a stal sa jej protektorom. Zaviedol síce zmeny v prospech puritánov, ale jeho vláda sa prejavovala prísnou policajnou mocou, čím sa stala neprijateľnou pre mnohé puritánske skupiny. Pozitívum tohto obdobia bolo *Westminsterské zhromaždenie*, kde bolo prijaté spoločné vyznanie viery.

---

³² BIERMAN, K.; HANUS, F. *Kronika ľudstva*. Bratislava: Fortuna Print, 1992. s. 542

Karol II. obnovil monarchiu aj anglikánsku cirkev a zaviedol nové zákony. Tie znamenali pre mnohých puritánskych kazateľov koniec pôsobenia. Jeho následník brat Jakub II. bol katolíkom a krajinu tým značne ovplyvnil. Angličania očakávali, že po ňom prevezmú vládu jeho protestantské dcéry, ale kráľovi sa narodil katolícky syn. Preto časť parlamentu navrhla trón jeho dcére Márii a jej holandskému manželovi Williamovi III. Oranžskému. Pokojnou cestou sa stal novým kráľom a spolu s parlamentom vytvorili konštitučnú monarchiu. Krajina zostala protestantská.

Historický prehľad nám poskytol veľmi pestrý pohľad na časový úsek dvoch storočí, počas ktorých sa vyvinul puritanizmus ako špeciálny typ reformácie. Dá sa konštatovať, že pre vznik puritanizmu pripravili pôdu náboženské zmeny, ktoré nariaďovali kráľovské vlády. V Anglicku existovalo určité *zvykové právo*, ktoré určovalo, že zmeny prichádzali zhora. Aj keď to neznamená, že neprichádzali aj podnety zdola. Ako by však ovplyvnili dianie v Anglicku, keby nedošlo k prudkým zmenám zhora raz protestantským a inokedy katolíckym smerom?

Uvedomujem si moc vládcov a ich vplyv na dianie vo svete. Ale ešte viac si uvedomujem, ako ich zámery a snahy môžu vypôsobiť dokonca aj opak toho, čo chcú dosiahnuť. Vládcovia môžu zmeniť určité formálne veci v krajine, ale nemôžu zmeniť ľudskú dušu. No väčšia moc, moc Ducha Svätého si môže aj vládcov použiť ako prostriedok k takým zmenám, ktoré pripraví cestu aj pre zmenu ľudských srdc. Prehľad histórie v tejto kapitole je takou menšou ukážkou.

1.6 Vznik, vývoj a šírenie puritanizmu

Puritanizmus, bolo hnutie vo vnútri anglikánskej cirkvi, ktoré má svoj začiatok v 60. rokoch 16. storočia a dosiahlo vrchol v 17. storočí. Usilovalo sa o reformu bohoslužby, zbožnosti a morálky v súlade s Písmom.³³ Práve antiklerikalizmus bol dôležitým, ak nie kontroverzným, interpretačným ložiskom pre porozumenie rozsahu, príčiny a následkov Reformácie, či už na Kontinente alebo v Anglicku. Antiklerikalizmus hral nespochybniteľnú úlohu ako odrazový mostík pre reformu a ako nosná raketa pre populárne náboženské námietky. Mohlo by byť prehnané povedať, že toto bol hlavný hýbatel' alebo „olej“ pre Reformáciu, ale jeho prínos nemožno poprieť.³⁴

---

³³ SHAW, Mark. *Deset významných idejí církevních dejín*. Brno: CDK, 2001. s. 77

³⁴ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 123 - 124

Puritanizmus je označovaný aj ako hnutie, pohyb³⁵ či aktivizmus³⁶ vo vnútri anglikánskej cirkvi. Tiež by sme o ňom mohli hovoriť ako o viac či menej intenzívnych lúčoch svetla prenikajúcich cez husté mraky, ktoré niekde priniesli žiaru, inde iskru, zase na inom mieste svetlo a niekde dokonca aj oheň.³⁷ Ničmenej, puritanizmus je jednou z najmenej pochopených častí amerického a britského dedičstva.³⁸

1.6.1 Začiatok – vznik

Žiarou, ktorú síce vidieť len ak sa pozorne pozeráme, boli pokračovatelia tzv. predreformácie. Nazývali sa lollardi a vznikli zo skupiny “chudobných kazateľov”, ktorých vyučil do služby ľudom Ján Wycliff v 14. storočí.³⁹ Wycliff bol nazvaný “zorničkou reformácie” lebo v 14. storočí hlásal, že najvyššou autoritou je Písmo a v ňom je obsiahnuté všetko, čo potrebujeme pre spásu, preto tradícia je zbytočná. Písmo by mali čítať nielen kňazi, ale všetci kresťania.⁴⁰ Preložil Bibliu z Vulgaty do angličtiny z ktorej “chudobní kazatelia” čítali ľudom a poučovali ľud počas svojich evanjelizačných ciest. Boli obľúbení u ľudí, lebo ich služba prinášala aj duchovnú útechu, čo doteraz nezažili od podobných pútnikov – žobravých mníchov.⁴¹ Tým, že lollardi širili aj neskôr anglické Biblie a prispeli k nespokojnosti s rímskou cirkvou, pomohli pripraviť pôdu pre reformáciu Anglicka.⁴² Od

---

³⁵ *The World Book Encyclopedia*, P Volume 15, World Book, 1993. s. 913

³⁶ HART, A. T. *The Dictionary of Historical Theology*. Grand rapid, Cambridge: Wm. B. Eerdmans publishing Co., 2000. s. 441

³⁷ **Lúče svetla** v tomto porovnaní predstavujú pôsobenie Ducha Svätého. Pôsobí rôznou intenzitou, ktorá sa odrazí v opísaných prejavoch. **Žiarou** je dedičstvo pôsobenia v minulosti, ktoré má veľký význam pre nasledujúce prijatie zmien. **Pod iskrami** rozumieme pôsobenie zvonku, ktoré priniesli do krajiny buď návštevy, cestovatelia alebo utečenci po návrate z kontinentálnej Európy, ktorá žila reformáciou. **Svetlom**, ktoré jasne svieti sú udalosti, ktoré sa dotýkali priamo ľudí, či už zmenou liturgie, bohoslužbami v rodnom jazyku, anglickou Bibliou a dokonca aj následkami prenasledovania, ktoré vyvolali u ľudí súcitu a tým aj zmenený pohľad na reformátorov. **Oheň** je zmena v srdciach, ktorá vedie k presadeniu hlbších zmien v cirkvi, spoločnosti, tiež k obrovskej literárnej tvorbe a aj k založeniu nových spoločenstiev. Oheň horí aj napriek prenasledovaniu a väzeniu, je hybnou silou, ktorá neúfíča.

³⁸ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 1

³⁹ NORTH, J. B. *Dějiny církve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 129

⁴⁰ LANE, Tony. *Dejiny křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 124

⁴¹ NORTH, J. B. *Dějiny církve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 129

⁴² LANE, Tony. *Dejiny křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 125

prvých náznakov hnutia až do obdobia začínajúc rokom 1630, bola snaha puritánov iba vnútri národnej cirkvi a mohli by sme ju definovať rozsiahlimi zápasmi.⁴³

Začiatkom 16. storočia, keď sa spustila reformácia na kontinente Európy, ostrov Anglicka nebol zasiahnutý. Ale svetlo reformácie – ako iskra obnovy – sa dostalo na ostrovy už po roku 1517 v podobe luteránskej literatúry. O krátky čas, v roku 1519 sa stretávala v Oxforde skupina mužov, ktorí počas stretnutí diskutovali o novom učení. Patrili tam Thomas Bilney, Hugh Latimer, Myles Coverdale, Matthew Parker a William Tyndale. Boli známy pod názvom „malé Nemecko“.⁴⁴

William Tyndale sa stal prvým svetlom pre Anglicko. Chcel preložiť Bibliu do angličtiny z pôvodných jazykov, aby aj obyčajní ľudia mohli poznať Božie slovo. Tento svoj životný cieľ uskutočnil napriek nesúhlasu svojho biskupa Cuthberta Tunstalla, a prvé výtlačky Novej Zmluvy vydal v exile (1526). Do Anglicka boli pašované a aj napriek ich vyhľadávaniu a následnému ničeniu, bol o ne veľký záujem. Tento Tyndalov preklad Novej Zmluvy do angličtiny mal významný vplyv a neskoršie preklady z neho čerpali na 90%.⁴⁵ Tyndale je známy ako „otec anglickej Biblie“. Odvážny a cieľavedomý Tyndale bol nakoniec popravený v Bruseli. Jeho posledné slová vraj zneli: „Pane otvor oči anglickému kráľovi“.⁴⁶

Anglický kráľ Henrich VIII. sa najviac zaujímal o zabezpečenie mužského následníka trónu a upevnenie svojej dynastie. Hoci kráľove oči asi neboli otvorené, predsa sa stal použiteľným pre prinesenie svetla ľuďom v podobe Biblie v anglickom jazyku. Kráľov veľmi schopný biskup Cranmer dosiahol u kráľa nielen súhlas k vydaniu anglického prekladu Biblie, ale aj jej umiestnenie do každej farnosti (1535). Thomas Cranmer za vlády Eduarda VI. uskutočnil ďalšie reformačné kroky. Najdôležitejšie zmeny prinieslo vydanie *Knihy spoločných modlitieb, Zákon o jednote*, ktorý knihu uviedol do platnosti a 42 článkov. Neskôr boli revidované. Svetlom pre farnosti a ich ľudí boli aj jednoduché bohoslužby v anglickom jazyku a prijímanie Večere Pánovej pod obojím.⁴⁷

Po kráľovi Eduardovi VI. sa na trón dostala jeho nevlastná sestra Mária I. Všetky zákony a zmeny opäť zvrátila a cirkev vrátila pod správu Ríma. Jej spôsob, akým chcela dosiahnuť návrat katolicizmu, vyvolal však presný opak. Kruté prenasledovanie a upaľovanie

---

⁴³ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s.4

⁴⁴ HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 112

⁴⁵ COLLINSON, P. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 47

⁴⁶ BIERMAN, K.; HANUS, F. *Kronika ľudstva*. Bratislava: Fortuna Print, 1992. s. 172

⁴⁷ NORTH, J. B. *Dějiny církve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 164

protestantsky naklonených ľudí a duchovných zvečnil v *Knihe mučeníkov*⁴⁸, John Foxe.⁴⁹ Táto kniha ovplyvnila ľudí natoľko, že začali sympatizovať s protestantizmom a cítili odpor voči katolíctvu. Svetlom sa stali svedectvá mučeníkov.

1.6.2 Vývoj

Opäť sa vrátilo aj svetlo v podobe *Knihy spoločných modlitieb* a *Zákona o jednote*, ktoré nová panovníčka Alžbeta I. obnovila, aby sa oddelila od vplyvu Ríma. Vznikla tak anglikánska cirkev. Veľmi opatrný diplomatický postoj kráľovnej však nepriniesol očakávané ďalšie zmeny v prospech protestantizmu. Hlbšiu reformu chceli hlavne tí, ktorí sa vrátili zo Švajčiarska, kam utiekli počas vlády Márie I.⁵⁰ Priniesli nové iskry nádeje a nadšenia pre vytvorenie podobného cirkevno – politického usporiadania, aké bolo v Ženeve. Volanie po hlbších zmenách a odstránení všetkého, čo do cirkvi nepatrí pokračovalo. Cirkev potrebovala očistenie. Toto slovo sa stalo najprv hanlivým, neskôr hrdým označením volajúcich po zmenách.⁵¹

Puritáni (očisťovatelia) boli planúcim ohňom. Prvý spor vznikol kvôli oblečeniu kňazov. *Spor o odev* prehrali. To ale puritánov neodradilo pokračovať vo svojich snahách. Začali sa uskutočňovať súkromné stretávania k bohoslužbe. Špeciálnym spôsobom ohlasovania evanjelia bolo takzvané *prorokovanie*⁵² prevzaté podľa zurišského vzoru. Išlo o stretávanie sa kazateľov a “každodenné cvičenie vo výklade Písma napísaného v pôvodnom jazyku”.⁵³ Niektorí puritáni sa stali poloorganizovanou nekonformnou cirkvou a neustále poukazovali na nedostatky anglikánskej cirkvi. Iní puritáni sa prispôsobili anglikánskej cirkvi, aj keď s ňou

---

⁴⁸ Kniha mala pôvodne názov: “*Skutky a pomníky cirkvi*”, ale ľudovo je známa ako “*Kniha mučeníkov*”
In: COLLINSON, P. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 118

⁴⁹ HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 114

⁵⁰ “Niektorí z nich, zvlášť tí, ktorí boli svedkami Máriinej vlády v Ženeve, volali po ďalších reformách, a niekedy šli tak ďaleko, že sa odmietli prispôsobiť. V Ženeve sa naučili, že nie je treba, aby bola cirkev podriadená štátu. Sú známi ako puritáni.” In: LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 178

⁵¹ očistiť, čistiť – ang. purify

⁵² HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 148

⁵³ COLLINSON, P. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 69

úplne nesúhlasili. Ich ciele vychádzali z Biblie, ktorú považovali za naozajstné právo od Boha, poskytujúce potrebné smernice pre riadenie cirkvi aj spoločnosti.⁵⁴

S novým panovníkom prišli aj nové zmeny. Jakub I. síce pochádzal zo Škótska, kde vládol spolu s presbyteriálnou cirkvou, ale v Anglicku sa ochotne pridal k anglikánskej cirkvi s jej biskupským zriadením a možnosťou byť hlavou cirkvi. Noví biskupi odmietli kalvínsku teológiu o predurčení, preto ich nazvali “arminiáni”.⁵⁵ Karol I. so svojim arcibiskupom Laudom presadzovali spôsoby “Vysokej cirkvi”.⁵⁶ Neposlušnosť bola veľmi drasticky trestaná.

Náboženstvo a politika v 17. storočí boli úzko späté a to vyostriло situáciu v krajine do takej miery, že vypukla občianska vojna (1642 – 1647). Puritáni stáli po boku parlamentu a bojovali proti kráľovi Karolovi I. Postupne vyhrával bitky Oliver Cromwell, radikálny puritán. Keď sa dostal k moci ako lord protektor, zaviedol tak dlho očakávané zmeny: zrušenie biskupstva, zamietnutie konzervatívnych liturgických predpisov a slobodu v kázani pre puritánov. Prišli však nové problémy, keď sa ukázalo, že vznikli rôzne skupiny separatistov.⁵⁷

Ešte v tomto ťažkom vojnovom čase došlo k Westminsterskému zhromaždeniu (1643 – 1646), kde sa stretli rôzne skupiny puritánov, predstavitelia škótskej cirkvi a tiež predstavitelia parlamentu, aby vytvorili spoločné vyznanie viery. Nebolo prijaté anglikánskou cirkvou, ale prijali ho všetky anglicky hovoriace reformované zbory a aj Škótska cirkev.⁵⁸ Westminsterské vyznanie je vyvrcholením snáh puritánov, je horiacim ohňom. Neskôr sa stalo základom pre takmer všetky anglicky hovoriace kresťanské cirkvi, hlavne tie v zámorí.

Planúcim ohňom sa stala aj literárna produkcia puritánov. Písali rozsiahle spisy na rôzne teologické témy,⁵⁹ komentáre k biblickým knihám, pastorálne a evanjelizačné diela, rôzne

---

⁵⁴ *The World Book Encyclopedia*, P Volume 15, World Book, 1993.s. 914

⁵⁵ “Pretože odmietli učenie o predurčení, hovorilo sa im arminiáni, napriek tomu, že sa ich teológia od Armíniovej líšila. Chceli viac liturgie v bohoslužbách a pravidelnú účasť na sviatosťiach videli ako cestu ku spaseniu.” In: LANE, T.: *Dějiny křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 181

⁵⁶ V otázkach doktríny, disciplíny, politických názorov a liturgickej praxe sa jednotlivé lokálne spoločenstvá značne odlišujú. Najmarkantnejším deliacim prvkom je členenie na tzv. High Church a Low Church. Zatiaľ čo synonymami *Low Church* sú puritánske, evanjelikálne a charizmatické hnutia anglikanizmu, pojmom *High Church* sa označujú spoločenstvá a smery majúce bližšie ku katolíckej tradícii, ako napríklad anglo-katolicizmus, či tzv. Oxfordské hnutie, z ktorého vzišli mnohé vynikajúce osobnosti, ako napr. John Henry Newman. In: http://sk.wikipedia.org/wiki/Church_of_England

⁵⁷ HART.A.T. *The Dictionary of Historical Theology*. Grand rapid, Cambridge: Wm. B. Eerdmans publishing Co., 2000. s. 443

⁵⁸ LANE, Tony. *Dejiny křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 183

⁵⁹ “Ich diela sú svojim rozsahom a štýlom náročné na čas a pozornosť, ale svojim útokom aj na najťažšie teologické problémy a ponorom do duchovnej reality majú čo povedať modernému povrchnému kresťanstvu. Moderný čitateľ nenájde v nich reakcie na moderné filozofické, historické a vedecké otázky, nakoľko títo autori

traktáty a viedli mnohé korešpondencie medzi sebou. Ďalším prejavom svetla v podobe ohňa bolo usporiadavanie konferencií a samozrejme najviac sa puritáni prejavili svojimi kázňami. Tam sa našlo najviac výziev k reformným zmenám a podpore nekonformnosti.⁶⁰

1.6.3 Šírenie

Niektoré smery v puritanizme prežili preto, lebo útlak a prenasledovanie v rodnej zemi ich prinútili utiecť a hľadať taký priestor vo svete, kde by im nebolo zakázané žiť podľa ich viery a pochopenia Biblie. V tom čase nebolo vôbec jednoduché cestovať, ale najviac lákal ľudí Nový svet.

Jednou takou skupinou, ktorá sa rozhodla odísť z Anglicka, boli separatisti, ktorý sa oddelili od anglikánskej cirkvi a vytvorili vlastné zhromaždenie.⁶¹ S takýmto oddeľovaním nesúhlasil kráľ Jakub I.⁶² Preto viaceré skupiny utiekli najprv do Holandska a neskôr do Ameriky. Sú známi pod označením *otcovia pútnici* (Pilgrim Fathers).⁶³ Časť z nich sa presunula do Rhode Islandu a stali sa baptistami a ostatní odišli do Massachusetts, založili Kolóniu Plymouthských bratov a stali sa kongregacionalistami (1620). Neskôršie sa do Ameriky vysťahovala aj časť quakerov. Quakeri – Spoločnosť priateľov – vznikli v polovici 17. storočia v Anglicku. Typické pre túto skupinu kresťanov bola mlčanlivá bohoslužba, nie sú potrební kazatelia ani cirkevné zriadenie (biskupský úrad) a ani vyznanie viery. Kázať môže každý, ženám sa dostalo duchovnej rovnoprávnosti. Typický je aj pacifizmus, obrovské misijné a diakonické úsilie, skromnosť a neformálne oslovenie.⁶⁴ Ústredným dôrazom je učenie o vnútornom Svetle, ktoré je prítomné v každom človeku. Vnútorné Svetlo je zakotvené v Novozmluvných textoch a má kristologický dôraz. Písmo nie je nutné k poznaniu

---

písali v predkritickom období, ale tento 'nedostatok' je viac ako vyvážený hĺbkou intímneho poznania Boha a nefalšovane priamym oslovením čitateľa." HANES, P. *Dejiny kresťanstva*. Banská Bystrica: TRIAN, 1998. s. 305

⁶⁰ HART, A. T. *The Dictionary of Historical Theology*. Grand rapid, Cambridge: Wm. B. Eerdmans publishing Co., 2000. s. 441

⁶¹ *The World Book Encyclopedia*, P Volume 15, World Book, 1993. s. 915

⁶² "A pokiaľ budete zotrvať v odpore, vyžením vás zo zeme", sľuboval im. Preto sa pútnici v snahe nájsť náboženskú slobodu, ktorú im kráľ Jakub v Anglicku upieral, rozhodli odísť do Holandska, odkiaľ v roku 1620 cestovali do Massachusetts, a v Novom svete založili kolóniu Plymouthských bratov." In: NORTH, J. B. *Dějiny cirkve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 169

⁶³ HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 168

⁶⁴ "William odvetil zdvorilo, ale rozhodne: "Boha oslovujeme tykaním. Sme teda pre ľudí, aj keby to bol vlastný otec, používať zosilnenú formu oslovenia? Azda ľudia nie sú nižší než Boh...?" In: ROSE, K.: *Admirálov syn*, Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1993. s. 23

vnútorného Svetla, ale je potvrdením a meradlom života vo svetle.⁶⁵ Medzi najznámejších a najvplyvnejších quakerov patrí George Foxe a William Penn. Pennovi sa podarilo získať povolenie od kráľa Karola II. a založiť kolóniu v Novom svete, ktorú pomenoval Pensylvánia⁶⁶. Penn a skupina quakerov odplávali do Ameriky v roku 1682.⁶⁷ Jeho snom bolo vybudovať krajinu, kde by v pokoji mohli nažívať ľudia rôznych vierovyznaní, krajinu bez vojakov, bez zbraní. Vďaka precízne pripravenej ústave sa mohol uskutočniť tento veľký experiment.

1.7 Hlavné smery v puritanizme

Puritáni túžiaci po očistení cirkvi chceli pôvodne zmeniť anglikánsku cirkev podľa svojich predstáv. Nemali v úmysle oddeľovať sa od cirkvi a vytvárať nové cirkvi. Avšak nekompromisný *Zákon o jednote*⁶⁸ vytlačil niektoré skupiny do nonkonformizmu. Preto môžeme puritánov rozdeliť na dve časti; prvú časť tvoria konformisti (prispôsobiví) a druhú časť tvoria nonkonformisti (nepriprôsobiví) puritáni.

Medzi **konformistov** patria tí puritáni, ktorí síce chceli zmeny a súhlasili s očistením cirkvi, ale nevedeli vzdorovať a radikálne sa postaviť na stranu puritánov. Zostali v anglikánskej cirkvi a ich boj sa stal bojom slovným a literárnym.⁶⁹ Niektorí z nich si uvedomili, že sú dôležitejšie veci, ako zmena šiat alebo organizačný systém v cirkvi. Zamerali sa na prehĺbenie osobného duchovného života a na pastorálnu starostlivosť o veriacich.⁷⁰

Nonkonformistami boli presbyteriálni puritáni, kongregacionalisti – independenti,

---

⁶⁵ McGRATH, A. E. *Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 430

⁶⁶ “Potom Penn navrhol kvôli bohatosti lesov tejto zeme názov *Sylvánia*, odvodený od latinského slova “silva” = les. Kráľ vari v bôľno-vďačnej spomienke na svojho zosnulého admirála pripojil pred *Sylvániu* meno Penn. Nedal sa od toho odhovoríť, ani keď Penn chcel pri osobnom rozhovore presadiť jednoduchší názov *Sylvánia*.” In: ROSE, K. *Admirálov syn*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1993. s. 37

⁶⁷ ROSE, K. *Admirálov syn*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1993. s. 45

⁶⁸ Hlavne jeho posledná revízia v r. 1663

⁶⁹ HART.A.T. *The Dictionary of Historical Theology*. Grand rapid, Cambridge: Wm. B. Eerdmans publishing Co., 2000. s. 441

⁷⁰ “Tým, že sa začali venovať pastoračnej starostlivosti a spiritualite, hlboko poznamenali celý národ – prinieslo to trvalé duchovné a politické dôsledky pre Anglicko, Nový svet a iné miesta.” In: LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999.s. 180

baptisti a quakeri (pozri 2.1.4).⁷¹ *Presbyteriálni puritáni* chceli zrušiť biskupstvo a vytvoriť cirkev, ktorá by mala v každej farnosti vlastnú organizovanú radu nazývanú presbytérium alebo cirkvené súdy namiesto biskupstva.

Independenti (nezávislí) alebo *kongregacionalisti* išli ešte ďalej, lebo považovali cirkev za dobrovoľné zhromaždenie veriacich. Verili, že každé zhromaždenie je kompletnou cirkvou samou v sebe a kontrola patrí len jej samej.⁷²

Baptisti tiež chápali cirkev ako dobrovoľné zhromaždenie veriacich, ale ich dôraz bol v odmietaní krstiť deti. Krstili len tých, ktorý svoju vieru najprv vyznali. Vydali aj svoje vlastné vyznania viery a jedno z nich tzv. *Londýnske vyznanie viery* z roku 1644 sa stalo záväzným pre viac ako sto baptistických zborov. S anabaptistami mali spoločné len chápanie krstu, inak boli upravenou reformovanou teológiou.⁷³

1.8 Ciele a dôrazy puritanizmu

Predchádzajúce časti kapitoly opisovali vznik a vývoj puritanizmu. V tejto časti sa chcem venovať cieľom a dôrazom puritánov. Keďže pod pojem “puritanizmus” spadajú rôzne skupiny kresťanov s rozličnými cieľmi a dôrazmi, vymenujem len tie základné a všeobecné. Puritáni boli ovplyvnení Wycliffovým učením z minulosti a učením reformátora Jána Kalvína⁷⁴, ktoré sa dostalo do Anglicka neskôr ako Lutherova literatúra, ale zanechalo oveľa väčší vplyv. Taktiež sa vyvinulo novým smerom, ktorý sa stal typickým pre anglickú reformáciu. Podobnosť s kontinentálnou reformáciou je v tom, že tiež chceli odstrániť z cirkvi to, čo tam nepatrí, ale puritáni volali po zmenách v už akože zmenej cirkvi – anglikánskej.

Išlo o tieto *ciele*:

1. Biblia v rodnom jazyku a jej rozšírenie širokej verejnosti. Bibliu považovali za základ pre život jednotlivca, cirkvi aj spoločnosti.
2. Očistenie cirkvi od obradnej liturgie. Týkalo sa to vysluhovania sviatostí rituálnym spôsobom, ktorý nemá opodstatnenie v Biblii a naopak dáva možnosť a priestor pre poveru.

---

⁷¹ McGRATH, A. E. *Blackwellova encyklopedie moderného kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 376

⁷² *The World Book Encyclopedia*, P Volume 15, World Book, 1993. s 914

⁷³ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 185

⁷⁴ *The World Book Encyclopedia*, P Volume 15, World Book, 1993. s 914

Známy je aj spor⁷⁵ o kňazské odevy a nepoužívanie prsteňa pri sobáši.⁷⁶

3. Namiesto biskupského systému v cirkvi chceli presbyteriálny systém riadenia.

4. Každá farnosť aby mala svojho veriaceho kazateľa.

5. Založenie škôl pre kazateľov.⁷⁷

Dôrazy puritánov uvádzam v 3 zoskupeniach podľa výskytu v jednotlivých literárnych zdrojoch:

Prvé zoskupenie:⁷⁸

- Znovuzrodenie a posvätenie.
- Osobná zbožnosť.
- Prísna morálka.
- Predestinačná teológia.
- Osobné modlitby. Snažili sa vymeniť predpísané modlitby za osobné modlitby a tiež povzbudzovali ľudí k modlitbám v domácnosti.

Druhé zoskupenie:⁷⁹

- Milosť a jej chápanie.
- Čítanie Biblie.
- Kázanie Božieho slova.
- Viera.
- Sebaanalýza k dosiahnutiu hlbšej zbožnosti.

Tretie zoskupenie:⁸⁰

- Poznanie Boha, ktoré viedlo k Jeho hlbokému uctievaniu.
- Hlásanie evanjelia zamerané na Boha, nie na človeka.
- Pripočítaná spravodlivosť.
- Autorita Božieho slova v kázňach.
- Láska k Bohu ako poslušnosť Jeho slovu.

---

⁷⁵ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 179

⁷⁶ „William Penn a Gulielma Springettová sa sobášia. Bok po boku sedia nevesta a ženích v kruhu veriacich. Nevyzváňajú nijaké zvony, nevymieňa sa slávnostne nijaký prsteň, žiadne kvety, žiadne svadobné šaty.”

In: ROSE, K.: *Admirálov syn*, Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1993. s. 35

⁷⁷ „Prominentní laici boli ochotní pomôcť týmto činnostiam, čo dokladá vtedajší kancelár štátnej pokladnice, Sir Walter Mildmay, ktorý založil Emmanuel College, Cambridge (1584), pre prípravu kazateľov. Emmanuel sa rýchlo stal centrom pre aktivity Puritánov.“ In: *The Dictionary of Historical Theology*. Grand rapid, Cambridge: Wm. B. Eerdmans publishing Co., 2000. s. 442

⁷⁸ *The Dictionary of Historical Theology*. Grand rapid, Cambridge: Wm. B. Eerdmans publishing Co., 2000.s. 441

⁷⁹ *The World Book Encyklopedia*, P Volume 15, World Book, 1993. s 914

⁸⁰ KISTLER. *Prečo dnes čítat' puritánov*. Žilina: Nezávislé kresťanské zhromaždenie, 2008. s. 5

- Veľkosť a dostatočnosť Krista:

„Akým rúhaním je hovoriť, že Kristus je dostatočný, aby uspokojil Boha, ale nie je dostatočný, aby uspokojil teba!“⁸¹

- Písmo dáva poznanie Boha, ktoré je dostatočné pre život a zbožnosť:

„Keďže nie je nikto ako tvoj Boh, nie je nikto ako ty! Nepotrebuje mať sebaúctu, nepotrebuje mať dobrý pocit zo seba; potrebuje mať úctu ku Kristovi – potrebuje mať dobrý pocit z Boha.“⁸²

- Jasná doktrína o povahe hriechu:

„Burroughs píše 67 kapitol na tento predpoklad: Hriech je horší než utrpenie. Predsa však ľudia robia všetko pre to, aby sa vyhli utrpeniu, no takmer nič, aby sa vyhli hriechu. Lenže hriech je horší než utrpenie, pretože hriech je príčinou utrpenia. Burroughs poznamenáva, že hriech je horší než peklo, pretože hriech spôsobil peklo. A vec, ktorá niečo spôsobuje, je väčšia než to, čo spôsobila.“⁸³

- Dôležitosť Biblie:

„Verili, že v živote nie je žiadna oblasť, ktorá by nemala byť usmerňovaná Písmom.“⁸⁴

---

⁸¹ KISTLER. *Prečo dnes čítať puritánov*. Žilina: Nezávislé kresťanské zhromaždenie, 2008. s. 5

⁸² KISTLER. *Prečo dnes čítať puritánov*. Žilina: Nezávislé kresťanské zhromaždenie, 2008. s. 6

⁸³ KISTLER. *Prečo dnes čítať puritánov*. Žilina: Nezávislé kresťanské zhromaždenie, 2008. s. 9

⁸⁴ KISTLER. *Prečo dnes čítať puritánov*. Žilina: Nezávislé kresťanské zhromaždenie, 2008. s. 11

2. Život a dielo Richarda Baxtera v dobovom kontexte

Baxter je dnes známy pre svoje „praktické diela“, alebo pre svoj modifikovaný Kalvinizmus, s jeho „racionalistickými“ tendenciami.⁸⁵ V tejto kapitole bude pohľad zameraný nie len na jeho život ale aj dobové osobitosti, ktoré do značnej miery formovali jeho teologické schémy a aktivity.

2.1 Dobové osobitosti

V tejto podkapitole sa nachádza stručný prehľad najkľúčovejšími udalosťami spätými s Puritanizmom. Kapitola začína stručným charakterizovaním puritánov, ktoré plynule prechádza k náhľadu kľúčovými udalosťami tohto obdobia.

2.1.1 Charakteristika Puritánov

Anglicko, ako väčšina európskych krajín, v skorej modernej perióde, bolo charakterizované silným inštitucionálnym spojením medzi cirkvou a štátom. Členstvo v národnej cirkvi bolo zákonom vyžadované a tí, ktorí ho odmietli - Katolíci a rovnako Protestantskí separatisti, boli subjektom občianskych sankcií.⁸⁶ Boli to puritáni, ktorí boli častokrát trňom v oku politicko-teologických procesov.

Slovo „puritán“ znamenalo od začiatku osočujúce slovo implikujúce mrzutosť, kritickosť, nafúkanosť a istú dávku pokrytectva. Neskôr slovo „puritán“ získalo ďalšie politické konotácie proti Stuartovskej monarchii a pre nejaký druh republikanizmu. Jeho primárne referencie boli stále považované ako čudné, rozzúrené a puritanizmus bol pre ľudí neprimeranou formou Protestantizmu.⁸⁷ Typickí Puritáni neboli divokí muži, zúrivi a divní,

---

⁸⁵ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 19

⁸⁶ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 80

⁸⁷ PACKER, J. I. *Among God's Giants*. Eastbourne: Kingsway publications LTD, 1993. s. 23

náboženský fanatici a sociálni extrémisti, ale rozvážni, svedomití a kultivovaní obyvatelia: ľudia princípu, oddaní, odhodlaní, disciplinovaní, vynikajúci v rodinných cnostiach so žiadnymi očividnými nedostatkami v snahe hovoriť zmysluplné slová či k Bohu alebo k ľuďom. Viera puritánov, napriek tomu, že boli zodpovední občania, bola komická a trápna v každom ohľade, bola naivná a poverčivá, primitívna a ľahkoverná, puntičkárska, zameraná na maličkosti. Puritáni boli neschopní alebo neochotní relaxovať, tvrdošijne dodržiavajúci zvyky. Pýtame sa, čo nám môžu títo zelóti, čo potrebujeme, dať? Odpoveď je jednoslovná – zrelosť. Zrelosť je kombinácia múdrosti, dobrej vôle, neoblomnosti a kreativity.⁸⁸ Puritáni stvárnili zrelosť, my nie. Puritáni sú veľké duše slúžiace veľkému Bohu s chladnou hlavou a horúcim srdcom. Vizionárski aj praktickí, idealistickí aj realistickí, orientovaní na cieľ a metodologickí, takí boli puritáni, silne veriaci, neskutočne trpezliví a úžasní trpitelia. Ľahkosť a pohodlie, ktoré nám dnes náš blahobyt prináša, nepracujú prospech zrelosti, tvrdá práca a zvädzanie bojov však k nej prispievajú. A boje puritánov proti evanjelickej a klimatickej divočine, do ktorej ich Boh postavil, produkovali silu charakteru, čo viedlo, že Puritáni boli neochvejní a nepotopiteľní, víťaziaci nad znechutením a strachom, ktorých predobrazom a modelom sú muži ako Mojžiš, Nehemiáš, Peter po Letniciach a taktiež apoštol Pavol. Puritánov charakterizoval duchovný boj. Konflikty akceptovali ako svoje povolanie, videli samých seba ako Pánových vojakov-pútnikov, tak ako je to v Bunyanovej alegórii, ktorí neočakávali, že budú robiť kroky bez nástrah opozície. John Geree napísal vo svojom diele *The Character of an Old English Puritane or Nonconformist* (1646): „Jeho celý život bol považovaný za boj, v ktorom Kristus bol jeho kapitánom, jeho rukami, jeho slzami, s mottom na vlajke *Vincit qui patitur* (ten, kto trpí zvíťazí).“⁸⁹ Puritáni stratili, viac menej, každý verení boj, ktorý zvädzali. Tí, ktorí ostali v Anglicku, nezmenili cirkev tak, ako dúfali, ani neoživili viac než menšinu jej prívržencov a napokon boli vylúčení z Anglikanizmu, nátlakom na ich svedomie. Ale morálne a duchovné víťazstvá, ktoré Puritáni získali tým, že boli milí, mierumilovní, poslušní a majúci nádej pod neustálymi a zdanlivo netolerantnými tlakmi a sklamaniami, im zaručili miesto najvyššej úcty v sieni slávy veriacich opísanej v knihe Židom 11 kapitole.

Najvýznačnejšia rozdielnosť medzi cirkvou a puritánmi sa týkala oblasti *obradu*. Puritáni si priali slobodu od zložitých obradných oblečení, ktoré symbolizovali kňazskú špeciálnu moc. Chceli, aby klérus oficiálne schválil jednoduchý čierny oblek. Verili, že kľakanie počas

---

⁸⁸ PACKER, J. I. *Among God's Giants*. Eastbourne: Kingsway publications LTD, 1993. s. 24

⁸⁹ PACKER, J. I. *Among God's Giants*. Eastbourne: Kingsway publications LTD, 1993. s. 25

Eucharistie symbolizuje uznanie pravej prítomnosti Krista v chlebe a víne (čo oni zamietli), pri prijímaní Eucharistie preferovali sedieť alebo stáť. Priali si, aby boli slobodní od znaku kríža nad dieťaťom pri krste a vymieňania prsteňov počas sviatosti manželstva, pretože videli v oboch katolíckych symboloch. Farnosti so silnými puritánskymi dôrazmi chceli odstrániť skrinky s krížom, a premenovať oltár na stôl spoločenstva, ktorý by bol presunutý z presbytéria do lodnej časti kostola, kde by boli všetci zhromaždení okolo. Preferovali, aby sa duchovný modlil vlastnými slovami a nie predčítaval z *Knihy spoločných modlitieb (Book of Common Prayer)*.⁹⁰ Prvá dišputa, ktorej sa zúčastnili aj Puritáni, ako je už vyššie spomenuté, bola o liturgickom odevu, ornáte. Je to slovo, ktoré opisuje odev predpísaný cirkvou pre duchovenstvo. Pre niektorých z nich, ornát bol „uniforma Antikrista“ a takisto sa pokladala za „mäso obetované modlám“. Ďalšou témou medzi Puritánmi a vrchnosťou bolo *prorokovanie (prophesying)*. To slovo opisuje neoficiálne náboženské stretnutie pre štúdium Písma a pre kázanie.⁹¹ Znamenalo to zdokonalenie poznania a zručností tých služobníkov, ktorí nemali univerzitné vzdelanie. Veriaci v regióne sa zhromažďovali okolo univerzitne vzdelaného služobníka.⁹²

Rovnako ako všetci ich súčasníci, puritáni nemali žiadne pochybnosti o existencii Boha, o tom, že človek zhrešil a tiež v život po smrti, v ktorom budú niektorí užívať radosť neba a iní trpieť v pekle. Žiadny odborník by nepovedal, že všetci puritáni do jedného majú koherentnú ortodoxiu, ktorá by mohla byť pomenovaná ako „puritanizmus“. Ničmenej väčšina z puritánov bola jednotná v bežnom porozumení prirodzenosti Boha, hriešnosti človeka, a vzťahu medzi božskosťou a človečenstvom. Všetko ich poznanie pramenilo z Biblie, o ktorej verili, že je zjavené Božie slovo.⁹³

Výzva pre mnohých mužov a ženy, ktorí mali čiastočné zjavenie podstaty Boha, bola v tom, ako vysvetliť iným čo zažili, pretože to bolo čosi za ich skúsenosťou. Jonathan Edwards opisuje tento stav ako ekvivalent k opisovaniu ako chutí med niekomu, kto sa narodil úplne bez zmyslu pre chuť, alebo opisovanie dúhy niekomu, kto je slepý od narodenia. Ďalším znakom je ikonoklazmus. Jediný dôvod prečo puritáni odmietali maľované,

---

⁹⁰ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 7-8

⁹¹ HOUGHTON, S. M. *Sketches from Church History*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 148

⁹² BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 8

⁹³ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 34-35

vyrezávané obrazy božstva a to ten, že takéto objekty ostávajú v mysliach ľudí a limitujú tak ich pohľad a obraz o Bohu.⁹⁴

Puritáni boli dedičia reformácie začatej Martinom Lutherom a jeho vplyvným znovu prečítaním základných textov o kresťanstve. Puritáni prijali veľkolepé heslá Lutherovej reformácie - sola fide, sola gratia, sola scriptura; jedine viera, jedine milosť, jedine Písmo – hoci boli rôzne názory, čo tieto slogany znamenajú. Ako Luther, boli intenzívne zaujatí osobným spasením a presvedčení, že Boh odpúšťa hriešnikom skrze jednoduchú vieru v Kristovu obeť na kríži. Nasledujúc reformátora, zahnali systém kajúcnosti v Rímskom katolicizme – omšu, vierovyznanie, rozhrešenie, pokánie, odpustky, pútnictvo, modlitby k svätým, modlitby za mŕtvych a očistec.⁹⁵

Puritanizmus bol obmenou Reformovaného Protestantizmu, avšak viac upravenou Kalvinistickými cirkvami ako Luteránskymi. Calvin, Bucer, Bullinger a iní reformátori podporovali druhú (radikálnejšiu) vlnu reformácie, ktorá definovala anglický Protestantizmus. Puritáni spolu s Reformovanými verili, že Luteránske cirkvi ostali príliš „pápežské“ vo svojej liturgii, vo svojej teológii sviatostí a vo svojom riadení a vedení cirkvi. Ako reformovaní Protestanti, Puritáni preferovali jednoduchosť v uctievaní, a desili sa obrázkov a komplikovaných rituálov.⁹⁶ Pre puritánov, protestantská cirkev vlastnila príliš veľa z pápežstva. Mnohí sa sťažovali, že je to len „polovičná reforma“ a tak lobovali za „ďalšiu reformáciu“, ktorá by priniesla cirkev v Anglicku bližšie k iným reformovaným cirkvám.⁹⁷ Stretieme sa aj s označením Puritánov ako „horúcejšou odrodou Protestantov“, ktorý boli odhodlaní dokončiť reformáciu v Anglicku.⁹⁸

Puritanizmus, následne môže byť ponímaný ako umiernené a skôr všeobecne odporujúce hnutie, zaväzujúce participantov spolu v opozícii k problémom, ktoré vnímali v cirkvi. Jednota hnutia bola skôr krehká. Niektorí puritáni neboli spokojní s inými puritánmi, ktorí sa prispôbili *Aktu o jednote (Act of Uniformity, 1559)*, zatiaľ čo ostávali jednotní v myslení

---

⁹⁴ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s.36

⁹⁵ COFFEY, John; LIM, Paul C. H. *The Cambridge Companion to Puritanism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. s. 2

⁹⁶ COFFEY, John; LIM, Paul C. H. *The Cambridge Companion to Puritanism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.s.2

⁹⁷ COFFEY, John; LIM, Paul C. H. *The Cambridge Companion to Puritanism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. s. 3

⁹⁸ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 7

oproti Arminianizmu. Keď tlaky, ktoré ich zbližovali oproti extérnej opozícii skončili počas medzivládia, vážne delenie sa rýchlo opäť objavilo. Puritáni boli identifikovateľní svojou privátnou a niekedy verejnou pomocou, alebo účasťou v nich, náboženskými konferenciami, zmenami s kazateľnicou, zmenami kázni, skutkami nonkomformity (alebo okrajovou konformitou) a osobnou korešpondenciou v pomoci pri uskutočňovaní reformných cieľov. To sa dialo na mnohých stupňoch civilných a episkopálnych pozícií.⁹⁹ Závazok čistoty obradov, bol dôležitou časťou reformy Puritánov počas Medzivládia.¹⁰⁰ Puritanizmus bol známi so svojím dôrazom na osobnú zodpovednosť, na neúmernú pracovitosť a na spoliehanie jednotlivca v existenčnom zápase na seba samého.¹⁰¹

Počas vlády Alžbety a Jakuba, menšina Puritánov oddelila svoje spojenia s cirkvou Anglicka a definovali seba, že sú v jej opozícii. Takouto cestou formovali separatistické a baptistické kongregácie mimo farského systému. Najznámejší separatisti („the Pilgrim Fathers“) takto opustili Scrooby v Nottinghamshire, a v roku 1620 založili Plymouth Colony.

102

Puritáni boli blízko identifikovaní s kontroverziami okolo striktnej *predestinačnej teológie*, nazývanej Kalvinizmus. Hnutie je ťažké charakterizovať explicitnejšie, pretože ono ostávalo neformálne, nedostatočné čo sa týka vierovyznania alebo zreteľných sociálnych štruktúr. Puritáni nasledovali učenie Augustína, Lutera a Kalvína so zdôraznením, že človek nehrá vôbec žiadnu rolu v Božom rozhodnutí ponúknuť spasenie. Puritáni zdôrazňovali ľudskú omylnosť, že Boh im odpustil nie preto, lebo si oni uvedomili vlastnú chybu, ale preto, lebo Boh je dobrý a milujúci. Známe povzbudenie znie: Nádej existuje tam, kde už nie

---

⁹⁹ FROST.R.N. *Puritanism*. In: HART.A.T. *The Dictionary of Historical Theology*. Grand rapid, Cambridge: Wm. B. Eerdmans publishing Co., 2000. s. 441

¹⁰⁰ G.F. Nuttall, *The Holy Spirit in Puritan Faith and Experience* (Oxford: Blackwell, 1947), pp. 90–101. See “Directory for Public Worship (4 January 1645),” in Firth and Rait, eds., *Acts and Ordinances of the Interregnum 1642–1660*, 3 vols. (London: H.M.S.O., 1911), 1:596–7. See also “An Ordinance for Keeping the Scandalous Persons from . . . the Lord’s Supper (14 March 1646),” in Ibid., 1:834; “An Ordinance to Exclude Improper Persons from the Sacrament (5 June 1646),” in Ibid., 1:855. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter’s Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 87

¹⁰¹ HNÍK, František M. *Pohnutky dobročinnosti v křesťanství*. Praha: Blahoslav, 1935. s. 236-237

¹⁰² COFFEY, John; LIM, Paul C. H. *The Cambridge Companion to Puritanism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. s. 5

je žiadny dôvod pre nádej. Hlavná pravda nebola v tom, že Boh nespasil všetkých, ale v tom, že Boh nepotrebuje spasit' všetkých.¹⁰³

Vo všeobecnosti, viera Puritánov poskytovala znovu uistenie, že všetko čo sa deje, sa deje pre nejakú príčinu, hoci ten dôvod nie je človeku hneď jasný. Pohlavné choroby boli zvyčajne považované ako Boží súd proti tým, ktorí zhrešili sexuálne. Náhla smrť človeka, ktorý sa posmieval zbožným kňazom alebo dodržiavaniu sabatu, bola interpretovaná Puritánmi ako božský zásah na pripomenutie všetkým ľuďom, aby rešpektovali božích služobníkov. Tieto presvedčenia viedli k detailnému štúdiu histórie (a k jej škrupulóznemu opakovaniu) detekujúc znaky Božieho plánu tak, aby ich muži aj ženy vedeli odhaliť, a taktiež k detailnému skúmaniu každodenných udalostí, či náhodou nie sú poslané ako správa od Boha.¹⁰⁴

Puritáni, ktorí verili, že sú početní medzi vyvolenými, vysvetľovali svoju schopnosť dodržiavať Božie zákony a prania tým, že vyhlásili, že milosť ich urobila schopnejšími prijímať Božiu vôľu a byť úspešnejšími pri jej plnení.¹⁰⁵ Richard Baxter napísal, že „preháňanie (prekonávanie) je bežným spôsobom nápravy“ a toto nám pravdepodobne najlepšie pomôže porozumieť puritánskej morálke. Puritáni verili, že všetko stvorenie je dar od Boha a preto je v podstate dobré. Hriech prišiel nie kvôli užívaniu toho, čo Boh stvoril, ale kvôli zneužívaniu týchto darov. A bez ohľadu na to, ako vynikajúce niečo bolo, mohlo to byť ešte stále preháňané (prekonané).¹⁰⁶

Puritáni varovali predtým, že nikto nemôže na druhého pozerat' z hora pre jeho alebo jej povolanie, všetkým ľuďom má byť preukazovaný rovnaký rešpekt.¹⁰⁷ To platilo aj v manželstve. Každý člen rodiny mal svoju rolu. Základ rodiny bol vzťah medzi mužom a ženou.¹⁰⁸ Sexualita bola oblasťou, v ktorej puritáni neboli, ako sa normálne rozumie,

---

¹⁰³ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 39

¹⁰⁴ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 45-46

¹⁰⁵ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 48

¹⁰⁶ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 49

¹⁰⁷ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 56

¹⁰⁸ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 61

„puritánsky“. Tradičné kresťanské hodnoty síce uznávali celibát za najvyšší morálny status a tvrdili, že sexuálne akty v sebe zahŕňajú aj uspokojenie sexuálnych túžob, ktoré sa môžu ľahko stať hriešne. Podobne aj mnoho stredovekých cirkevných mužov upozorňovalo na to, že zatiaľ čo sex v manželstve je dovolený (a nevyhnutný) pre reprodukciu, zapájanie sa do sexuálnych aktov pravidelne alebo pre dôvod potešenia z neho, je hriešne. Avšak toto sa v období reformácie zmenilo. Hlavný posun sa vyskytol v tom, keď Luter odmietol ideu celibátu a obraňoval manželstvo ako normálny stav života pre kresťanov. Reprodukcia bola stále dôležitou funkciou manželstva, väčší dôraz sa kládol na dôležitosť jednoty v udržiavaní spoločenstva a vzájomnej podpory. Spojenie medzi mužom a ženou už nebolo povzbudzované len v zmysle plodenia detí, ale aj ako vyjadrenie radosti z lásky, ktoré spája obidvoch manželov. Puritáni boli medzi tými, ktorí sa stotožnili s novými pohľadmi na manželstvo a sex. Ak sa stalo v kruhoch puritánov, že sa niektorý muž alebo žena stále pridŕžovali tradičného náhľadu, duchovenstvo malo pripomínať svojim farníkom „túžby v manželstve.“¹⁰⁹

2.1.2 Preklad Biblie do angličtiny

Na konci 15. storočia bola v Anglicku Viklefova Biblia jediným anglickým prekladom Biblie. O jej rozšírenie sa starali lollardi, Viklefovi prívrženci. Bola k dispozícii iba v opisoch a bola nepresná, pretože bola preložená z latinskej Vulgaty. Zo strachu pred lollardmi cirkev anglickú Bibliu zakázala už r. 1408. V tom čase sa narodil Wiliam Tyndale (90. roky 15. stor.) a hovorí sa o ňom, že raz povedal jednému kňazovi: „Ak ma zachová Boh nažive, skôr ako uplynie množstvo rokov, spôsobím, že chlapec, ktorý vedie pluh bude poznať Písmo lepšie, než ho poznáte vy.“ Tento cieľ sa stal jeho životným dielom. Tyndalovým cieľom bolo vytvoriť nový presný preklad z pôvodnej hebrejčiny a gréčtiny. Tyndale našiel finančnú podporu u mnohých londýnskych obchodníkov. Bola to reformácia nie len zdola, ale aj zvonka, pretože Tyndale pôsobil vo vyhnanstve.¹¹⁰ Anglicko nebolo v žiadnom prípade bezpečným miestom pre prekladanie Biblie, tak Tyndale odišiel do Nemecka a po mnohých prekážkach bol roku 1526 úplný anglický Nový Zákon vydaný. Tyndalov Nový Zákon bol

---

¹⁰⁹ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s.51-53

¹¹⁰ COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 114

pašovaný do Anglicka. Jeho Tyndalov preklad mal obrovský vplyv a právom sa mu dostal titul „otec anglickej Biblie“. Dá sa povedať, že každý anglický Nový zákon až do tohto storočia bol iba revíziou Tyndalovho textu. Asi 90% jeho slov je v King James Version a asi 75% v Revised Standard Version.¹¹¹ Tyndale chcel preložiť celý Starý zákon ale v roku 1535 bol uväznený a rok na to zomrel upálením. Jeho posledné slová boli: „Pane, otvor oči anglického kráľa“. Či už to tak bolo alebo nie, Boh na túto modlitbu odpovedal. Henrich VIII, povzbudzovaný Cranmerom dovolil r. 1535 vydávanie anglických prekladov Biblie, ktoré všetky čerpali s Tyndala. To pomohlo pripraviť pôdu pre vstup protestantských myšlienok za vlády Eduarda VI.¹¹² Anglicko malo veľké kacírské tradície a len čo lollardi začali čítať Tyndalov Nový zákon a iné dovezené luteránske knihy, začali sa vymedzovať ako sektárska protestantská cirkev s určitými podnetmi a vedením zo strany učencov a klerikov obracajúcich sa k novým názorom. Môžeme si dovoliť povedať, že to platilo približne o dvoch percentách obyvateľstva.¹¹³

Vďaka zrušeniu zádušných kaplniek a spolkov sa teraz reformácia dotkla bežných ľudí v negatívnom zmysle slova ako nikdy predtým. Cranmer mal takmer voľnú ruku. V oficiálnych kázňach, ktoré sa museli čítať vo všetkých kostoloch, opakoval luteránsku teóriu spásy. Hriešnik musí hľadať „inú spravodlivosť“ a tú, „prijatú s vierou“, „dáva, prijíma a umožňuje Boh pre naše dokonalé a plné ospravedlnenie“. Niežeby viera vylučovala konanie dobrých skutkov: „Ale nepripúšťa ich, ak ich robíme preto, aby sme sa sami urobili dobrými“. To však už boli krajné medze Cranmerovho luteránstva. Inokedy sa prikláňal a s ním celé Anglicko k vznikajúcej reformovanej tradícii a najmä k pozmenenému zwinglianizmu a jeho eucharistickej náuke a praxi.¹¹⁴

2.1.3 Jazyk bohoslužieb a jej formovanie

V roku 1534 sa cirkev v Anglicku oddelila od Ríma. Viedli k tomu nezhody medzi panovníkmi a pápežom, kedy Henrich VIII. vydal zákon *Act of Supremacy* (zákon o zvrchovanosti). Vyhlásil tým, že panovník je „jedinou zvrchovanou hlavou cirkvi

---

¹¹¹ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 172

¹¹² LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 173

¹¹³ COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 114

¹¹⁴ COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 116

v Anglicku¹¹⁵. Behom posledných rokov Henrichovej vlády existoval stály boj medzi konzervatívnou katolíckou klikou a tými, ktorí si priali protestantskú reformu.

Na začiatku získal Cranmer významné víťazstvo – vydaním anglickej Biblie (založenej prevažne na Tyndalovom preklade) a jej umiestnením v každom farskom kostole.¹¹⁶ V roku 1536 kráľ Henrich VIII. odporučil, aby v každom farskom kostole v krajine bola jedna kópia Biblie dostupná pre ľudí. Odporučil, aby kostoly boli otvorené a ľudia mali prístup k výtlačkom.¹¹⁷ V tom istom roku (1536), Cranmer vydal *Desať článkov (Ten articles)*, ktoré viedli jemne luterským smerom. Ale v roku 1539 prišla katolícka reakcia vydaním *Šiestich článkov (Six articles)* namierených proti protestantom. Cranmer sa proti nim postavil.

Keď sa po Henrichovi v roku 1547 ujal vlády Eduard VI., bol čas zrelý pre reformu s Cranmerom na čele. V roku 1549 bola vydaná prvá anglická *Kniha spoločných modlitieb (Book of the Common Prayer)*. Bolo to protestanské dielo, ale napísané tak, aby nespôsobilo zbytočné pohoršenie tradičných katolíkov. Pre nezasvätených sa „Holy Communion“ (sväté prijímanie), ktorému sa všeobecne hovorilo „omša“, stále veľmi podobalo starej omši. Katolícka strana toho využila a vykladala ju v tradičnom význame. Modlitebná kniha bola revidovaná v roku 1552. Ani tam neboli veľké zmeny, ale dvojzmyselnosti z r. 1549 zmizli a výsledkom bolo nesporne protestantské dielo. Jeden z popredných učencov sympatizujúcich s katolíkmi to vyjadril takto: „Nie je to neusporiadaný útok na katolícku liturgiu, ale jediná skutočná snaha, ktorá bola niekedy napísaná, aby bol daný liturgický výraz učenia, o spasení jedine vierou.“ Eduardovo panovanie taktiež zažilo doktrinálnu reformu. V roku 1547 bola vydaná *Kniha homílií (Book of Homilies)*, mnohé z nich boli napísané Cranmerom. Boli to evanjelikálne kázania, ktoré boli určené k čítaniu v tých farnostiach, kde nebol kvalifikovaný kazateľ. V roku 1553 vydal Cranmer a Ridley (londýnsky biskup) *Štyridsaťdva článkov (Forty Two Articles)*, ktoré boli neskôr zmenené na *Tridsaťdeväť článkov (Thirty Nine Articles)*.

Keď zomrel Eduard (roku 1553), jeho nástupkyňou sa stala Mária, horlivá katolíčka. Rozhodla sa zbúrať Eduardove protestantské ustanovenia. V roku 1555 začalo upaľovanie protestantských heretikov. Preto si vyslúžila titul „Bloody Mary“.¹¹⁸ Odvážni mučeníci ako Cranmer, Latimer, Ridley a asi dve stovky ďalších získali srdce ľudí pre protestantizmus

¹¹⁵ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 173

¹¹⁶ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 174

¹¹⁷ HOUGHTON, S. M. *Sketches from Church History*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 133

¹¹⁸ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 174

spôsobom, ktorým by to legislatíva Eduardovej vlády nikdy nemohla dosiahnuť. John Knox a ďalší išli ďalej než *Kniha spoločných modlitieb* a zaviedli ešte viac reformovaný spôsob bohoslužieb.¹¹⁹

V roku 1558 Mária zomrela a na trón nastúpila Alžbeta I. Nasledujúceho roku bolo dané náboženské usporiadanie, ktoré bolo v zásade kompromisom. Alžbeta sama chcela konzervatívnejšiu reformu, v ktorej by zostalo mnoho „katolíckych“ prvkov. Ale mala problémy. Popredné rímskokatolícke duchovenstvo z Máriinej vlády nebolo pripravené prijať žiadne ďalšie koketovanie s protestantizmom.¹²⁰ Alžbeta bola bezpochyby do istej miery protestantkou. Vzhľadom na jej pôvod, nárok na trón a zahraničnú diplomaciu to bola nevyhnutnosť bez ohľadu na jej osobné názory, ktoré na rozdiel od všetkých iných monarchov vyzerali protestantské.¹²¹ Väčšina z nich si priala omnoho radikálnejšie reformy, ako bola *Kniha spoločných modlitieb* z konca obdobia vlády Eduarda VI. (1552).¹²² Na to, aby sa stal protestantský celý národ to ale nestačilo. Menšina horlivých ohlasovateľov evanjelia, ktorí sa nazývali „bohobojní“ a ktorým poniektorí nadávali do „puritánov“, hrozivo hovorila o „ľahostajných úradníckych protestantoch“. Už samotný vynachádzavý slovník stigmatizujúcich nadávok je dôkazom hlbokého rozdelenia anglického národa. Katolíkom sa najskôr hovorilo „pápeženci“ a vzápätí sa začalo rozlišovať medzi „pápeženeckými rekuzantmi“, ktorí sa otvorene odmietali zúčastňovať na protestantských bohoslužbách, za čo neraz draho platili „protestantskými pápežencami“, čo bolo kompromisnejšie, ale aj kompromitujúcejšie označenie.¹²³ Na konci roku 1559 sa „alžbetínska dohoda“ veľmi priblížila stavu z roku 1552 – žiadnu ďalšiu reformu už nepovolila. Ale nie všetci poprední protestanti boli pripravení prijať „alžbetínsku dohodu“. Niektorí z nich, zvlášť tí, ktorí boli svedkami Máriinej vlády v Ženeve, volali po ďalších reformách, a niekedy išli tak ďaleko, že sa odmietli prispôbiť. V Ženeve sa naučili, že nie je treba, aby cirkev bola podriadená štátu. Sú známi ako puritáni. Boli členovia anglikánskej cirkvi a túžili po tom, aby bola hlbšie reformovaná – nebola to otázka opustenia cirkvi alebo viacerých cirkví v krajine. Na konci Alžbetinej vlády sa v anglikánskej cirkvi začalo objavovať nové správanie. Niektorí z nových

---

¹¹⁹ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 175

¹²⁰ Behom Máriinej vlády bola väčšina významných protestantov za hranicami.

¹²¹ COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 120

¹²² Eduardovská kniha modlitieb, s niekoľkými zmenami opäť uzákonená, bola zasa jedinou zákonnou formou bohoslužby, ktorej porušovanie sa trestalo masnými pokutami a až jednoročným väzením. Pokutou jedného šilingu, čo bol dvoj- až trojtýždňový plat, dokonca mohli potrestať človeka, ktorý náhodou neprišiel do kostola. In: COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 119

¹²³ COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 119

vodcov považovali „alžbetínsku dohodu“ nie len za prijateľnú formu protestantizmu, ale za zvlášť žiadúcu reformu.¹²⁴ Hlavným obhájcom tohto prístupu bol Richard Hooker. Zatiaľ čo Jewel bol hlavným obhájcom „alžbetínskej dohody“ proti Rímu, Hooker sa stal jeho hlavným obhájcom proti puritánom. Reformácia začala, okrem iného, na protest proti vplyvu Aristotela na teológiu. Ale v druhej polovici 16. storočia bol vplyv Aristotela v protestantskej teológii dominantní. Hooker bol vreľým Aristotelovým obdivovateľom a čerpal z Tomáša Akvinského, ďalšieho Aristotelovho oddaného stúpenca. Hooker nemal žiadne pochybnosti o úlohe panovníka v cirkvi. táto autorita bola spochybňovaná ako rímskymi katolíkmi (v mene pápežskej autority), tak aj puritánmi (v záujme o autorite Písma a zo vzťahov s medzinárodným reformačným hnutím). Hookerovým heslom bolo: „Dobrotou všemohúceho Boha a jeho služobnice Alžbety sme“. Puritáni sa stavali proti mnohým tradičným katolíckym zvykom, ktoré si anglikánska cirkev podržala – ako bolo používanie zásnubných prsteňov a nosenie komže duchovenstvom. Príslušníci poslednej generácie Angličanov verili, že ich mŕtvi príbuzní sú v očistci a že modlitby a omše sú dostatočne účinné na to, aby sa im odpustili hriechy. Dôkazom sú stovky zádušných kaplniek postavených boháčmi a tisíce spolkov a bratstiev („zádušné nadácie biednych“), v ktorých „všetci“ platili príspevky, pričom ich hlavnou funkciou bolo večné trvanie toho, čo sa nazývalo obradom sláveným živými za mŕtvych.¹²⁵ Puritáni tvrdili, že Biblia je úplným vodítkom pre cirkevný život a že sa nemajú pridávať žiadne ďalšie obrady než tie, ktoré sú v Písme. Hooker sa skôr prikláňal k luterskému pohľadu, že by nemali byť dovolené žiadne obrady, ktoré sú v rozpore s Písmom. Odmietal názor, že nám Biblia dáva jeden ucelený vzor pre cirkevný život. Tvrdil, že cirkevné zákony môžu byť obhájené na inom základe, ako je Písmo – na základe rozumu alebo tradície.¹²⁶ V 80. rokoch 16. storočia sa niektorí puritáni snažili vytvoriť tieňovú presbyteriánsku organizáciu (so spoločenstvom duchovných a „laických starších“ v staršovstvách) vedľa už existujúcich systémov biskupskej správy. Perkins mohol iste s presbyterianizmom sympatizovať, ale dal si pozor, aby v tejto záležitosti nedal najavo svoje presvedčenie – okrem toho, že sa silno staval proti oddeleniu od už existujúcej cirkvi. V tej dobe vláda násilne potlačovala puritánsku nekonformnosť. Perkins cítil, že existujú iné, dôležitejšie veci ako diskusie o liturgii alebo cirkevnom zriadení. Zdieľal puritánsky záujem o hlbšiu reformu, ale hľadal ju v prehĺbovaní osobného duchovného života a pastoračnej

---

¹²⁴ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 178

¹²⁵ COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 113

¹²⁶ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 179

starostlivosti než v ďalších legislatívnych opatreniach. Perkinsova politika sa medzi puritánmi veľmi rozšírila, keď museli čeliť nemožnosti zmeniť „alžbetínsku dohodu“. Tým, že sa začali venovať pastoračnej starostlivosti a spiritualite, hlboko poznamenali celý národ – prinieslo to trvalé duchovné a politické dôsledky pre Anglicko, Nový svet a iné miesta. Od roku 1584 sa Perkins stal kazateľom v kostole Great St. Andrew's v Cambridgi, kde zostal až do svojej smrti v r. 1602. V tomto postavení mal veľký vplyv na študentov a vniesol tam svoj postoj puritánskeho hnutia v 17. storočí ako v Anglicku, tak novoanglickým usadlíkom. Jeho rozsiahle spisy neboli o nič menej vplyvné. Písal proti Rímu – napríklad vo svojom *Reformovanom katolíkovi* (Reformed Catholic). „Reformovaným katolíkom je ten, kto sa drží rovnakých potrebných stránok náboženstva s rímskou cirkvou, ale odstraňuje a odmieta všetky chyby v učení, ktorými je toto náboženstvo nakazené.“ Perkins písal teologické diela, zvlášť o predurčení. V rokoch 1595-1596 boli v Cambridgi rozpory o učení o predurčení, kde boli prijímané Armíniove názory. Arcibiskup Whitgrift, zaprisahaný antipuritán potvrdil deväť Lambethských článkov, ktoré predstavovali silné kalvínske učenie o predurčení.¹²⁷ Perkins taktiež napísal obhajobu učenia, v ktorom vychádzal z učenia Dortskej synody.¹²⁸ Perkins je najviac známi ako praktický spisovateľ. Uviedol umenie kazuistiky (aplikácie všeobecných etických princípov na špecifické prípady svedomia) do protestantizmu. Následoval Bucerov príklad a zdôraznil dôležitosť kresťanskej skúsenosti. Pojem obrátenie u neho zaujal omnoho významnejšie miesto než u reformátorov. U Perkinsa začal záujem o „poriadok spasenia“ – normálny poriadok vecí pri obrátení a posvätení. Perkinsov dôraz na obrátenie ovplyvnil ako pietizmus (napr. u Spencera), tak evanjelikalizmus (napr. u Wesleyovcov). Dôraz na osobnú skúsenosť viedol k otázke: Ako môžem vedieť, či som skutočne prežil pravý zážitok spasenia Ježiša Krista? Mnoho puritánov v tomto ohľade nevzalo vážne Kalvíново varovanie: „Ak sa budete pozerat' na seba, zatratenie je isté.“ Namiesto toho hľadali uistenie tak, že nabádali ľudí, aby sa skúmali a hľadali dôkazy obrátenia. Ale ako to napísal jeden autor v piesni: „Tí, ktorí boli ochotní ti najlepšie slúžiť, sa zaujímali predovšetkým o to zlé v sebe samých,“ a tak sa nevyhli tomu, že mnohí dlho a ťažko bojovali, aby našli spasenie. Zatiaľ čo podľa Luthera a Kalvína bolo uistenie o spasení súčasťou spásonosnej viery, puritáni smerovali k tomu ho oddeliť a urobiť

---

¹²⁷ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 180

¹²⁸ V arminianizme nahradila podiel Ducha svätého na spasení ľudská vôľa. *Dortska synoda* (1618-1619) sa zišla, aby sa zaoberala touto otázkou. Arminiansku teológiu odsúdila a veľmi dôrazne potvrdila potrebu pôsobenia Ducha svätého. In: http://www.teologickyprogram.dobos.sk/pneumatologia6_19_2009_2010.pdf

z uistenia skúsenosť, ktorá nasleduje až po spasení.¹²⁹ Ak aj Anglicko roku 1600 nebolo celé protestantské, bolo z veľkej časti protikatolícke, bolo národom, ktorý v 17. storočí takmer definoval seba a svoju monarchiu odporom proti „pápeženectvu“.¹³⁰

2.1.4 Cesta k Westminsterskému vyznaniu a jeho podstata

Keď v roku 1603 zomrela Alžbeta, nastúpil po nej na trón Jakub I., predtým kráľ presbyteriálneho Škótska. Behom jeho vlády došlo k posunu správania biskupov. Zatiaľ čo za vlády Alžbety bol episkopát (biskupská správa cirkvi) obhajovaný na základe toho, že je vhodný alebo aspoň tolerovateľný, za Jakuba začali mnohí argumentovať tým, že je to jediný Bohom daný spôsob správy cirkvi. (Tým sa podobali podobným tvrdeniam presbyteriánov v druhej polovici 16. storočia.) Zatiaľ čo za Alžbety biskupi, tak aj kritici puritánov mali spoločnú kalvínsku teológiu, mnohí z nových biskupov ju zavrhlí. Pretože odmietli učenie o predurčení, hovorilo sa im arminiáni, napriek tomu že sa ich teológia od Armínievej líšila. Chceli viac liturgie v cirkevných bohoslužbách a videli pravidelnú účasť na sviatostiach ako cestu ku spaseniu. Za Alžbetinej vlády sa názory puritánov od štátnej cirkvi líšili v otázkach cirkevnej správy a obradov.¹³¹

V 17. storočí tu bol oveľa vážnejší teologický rozpor. Ten, sa za vlády Karola I., Jakubovho syna, ktorý nastúpil na trón v roku 1625, ešte prehĺbil. Počas prvej dekády Karolovej vlády sa trhlina medzi puritánmi a cirkevnou hierarchiou prehĺbovala. Tradičné kalvinistické učenie bolo podkopané. Kontroverzné inovácie v uctievaní, o ktorých mnohí verili, že sa navrátia, boli potlačené. Bolo požadované, aby oltáre boli ohradené a veriacim kľákanie pri prijímaní sviatostí. Predstavení museli stáť počas čítania Kréda, epištoly a evanjelií. Klobúk na hlave ako sa bežne praktizovalo, bol zakázaný. Biskupi boli menej tolerantní ohľadne nonkonformity a viac energetickí v presadzovaní sporných obradov. Športy a iné rekreačné aktivity, ktoré boli pre puritánov v sobotu zakázané, boli explicitne dovolené kráľovskou autoritou. Prednáškové miesta, ktoré poskytovali puritánskemu kléru miesto, odkiaľ mohli kázať svoje názory, bez toho, aby boli súčasťou obradu, sa stali subjektom nových kontrol. Niektoré z týchto miest boli zatvorené vyššími autoritami. Puritáni

---

¹²⁹ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 181

¹³⁰ COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. s. 120

¹³¹ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 181

vo farnostiach zistili, že komformita už nie je viac prijateľná pre miestnych biskupov. Niektorí služobníci boli pozastavení, iní boli deprimovaní zo svojho živobitia, a stále boli tí, ktorí tušili hroziace nebezpečenstvo.¹³²

Karol dával jasnú prednosť zástancom tzv. „Vysokej cirkvi“ (High Church) a presadzoval ich do vedúcich pozícií. Keď sa niekto chcel viac dozvedieť o ich názoroch a pýtal sa, čoho sa arminiáni držia, odpoveď znela: „Všetkých najlepších biskupstiev a dekanstiev v Anglicku.“ Tí, ktorí sa stavali proti spôsobom vysokej cirkvi, boli prísne potrestaní – mnohým boli odrezané uši. Parlament dal neskôr Karla popraviť¹³³ a puritáni od tej doby nechceli prijať nič iné ako radikálne zmeny. Episkopát mal byť nadobro opustený. Na začiatku bola iniciatíva na škótskej strane. Škóti chceli, aby sa anglikánska cirkev premenila do podoby škótskej cirkvi. K tomu vytvoril parlament Westminsterské zhromaždenie, ktoré sa zišlo viac ako tisíckrát v rokoch 1643-1649 a potom nepravidelne. Členovia boli predovšetkým presbyteriáni – mnohí z tých, ktorí presbyteriánmi neboli, ho opustili. Cieľom bolo uzákoniť jednu spoločnú štátnu presbyteriánsku cirkev pre celé Britské ostrovy. K tomu vydalo zhromaždenie *Rukoväť k verejným bohoslužbám (Directory of the Public Worship of God)*, ktorá mala nahradiť *Knihu spoločných modlitieb*. Taktiež vydali *Menší a Väčší katechizmus (Shorter and Larger Catechism)*, ktorý dosiahlo podobné postavenie ako dva Lutherove katechizmy. Ale ich najväčším dielom bolo *Westminsterské vyznanie*, vyznanie reformovanej cirkvi 17. storočia, zrovnateľné dĺžkou aj postavením s Augsburským vyznaním. Westminsterské vyznanie malo nahradiť *Tridsať deväť článkov*. Je to omnoho dlhší dokument a umiernený kalvinizmus Tridsiatich deviatich článkov v ňom ustúpil omnoho prísnejšiemu kalvinizmu. Navyiac vyznanie odráža britský kalvinizmus 17. storočia, ktorý sa v mnohých smeroch líši od učenia Kalvína samotného. Tri príklady to jasne ukazujú:

- V 17. storočí bola v kalvinizme veľmi populárna myšlienka „teológie zmluvy“. Znamenalo to, že myšlienka zmluvy sa stala riadiacim princípom teológie. Zvlášť zahrňovala protichodnosť „zmluvy skutkov“ medzi Bohom a Adamom pred pádom a „zmluvy milosti“ medzi Bohom a cirkvou. Nič z toho v Kalvínovom diele nenájdeme. *Prvá zmluva, ktorú Boh uzavrel s človekom, bola zmluva skutkov, v ktorej bol Adamovi zasľúbený život a v ňom jeho potomstvu pod podmienkou dokonalej osobnej poslušnosti. Človek sa svojím pádom stal neschopným žiť podľa tejto zmluvy. A Hospodinovi sa zaľúbilo uzavrieť druhú zmluvu,*

---

¹³² BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 14-15

¹³³ V roku 1637 urobili Karol a Laud (canterburský arcibiskup) chybu, keď sa snažili vnútiť *Knihu spoločných modlitieb* presbyteriánskemu Škótsku. To vyprovokovalo opozíciu a vyvrcholilo to občianskou vojnou medzi Karlom a parlamentom. Parlament nakoniec zvíťazil a dal popraviť Lauda a tiež Karola. In: LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 182

všeobecne nazývanú...zmluva milosti. V nej Boh zdarma ponúkol hriešnikom život a spasenie skrze Ježiša Krista, požaduje od nich vieru v neho, aby mohli byť spasení a zaslúbil všetkým, ktorí sú určení k životu, svojho Ducha svätého, aby ich učinil ochotnými a schopnými veriť. (Westminsterské vyznanie 7: 2-3) ¹³⁴

- Vyznanie učí o „obmedzenom zmierení“ – to , že kríž prináša spásu len pre vyvolených. Ježiš získal spasenie „pre tých, ktorých mu Otec dal“(8:5). Toto učenie sa shoduje s Dortskou synodou, ale Kalvínovi je cudzie.

- Ako pre Luthera, tak pre Kalvína zahŕňa spasiteľná viera *uistenie o spasení*. Ale v 17. storočí bolo pre britský kalvinizmus obvyklejšie to, že hľadel na osobné spasenie ako možné pre všetkých veriacich, ale ako na niečo vzdialeného od spasiteľnej viery. To znamená, že je to možné a môže sa to stať obvyklým pre tých, ktorí majú spásonosnú vieru, že im chýba uistenie o spasení. Takto to *Westminsterské vyznanie* stavia. To viedlo v niektorých kalvínskych zboroch k situácii, že je uistenie o spasení vzácne a niekedy sa naňho dokonca nehľadí s nadšením – to je úplný opak Kalvínovho vlastného názoru. *Uistenie (o spasení) teda nepatrí k podstate viery, ale pravý veriaci môže dlho čakať a stretnúť sa s mnohými ťažkosťami, než v ňom bude mať podiel: napriek tomu uschopnený Duchom ku známosti vecí, ktoré sú mu Bohom zdarma dané, môže, bez zvláštneho zjavenia správnym použitím obvyklých prostriedkov toho dosiahnuť.* (Westminsterské vyznanie 18:3)

*Westminsterské vyznanie pojednáva aj o cirkvi.*¹³⁵ Westminsterské vyznanie nebolo anglikánskou cirkvou prijaté, ale bolo široko prijímané anglicky hovoriacimi reformovanými zborní. Škótska cirkev ho prijala v roku 1647 namiesto skoršieho Škótskeho vyznania,¹³⁶ napísaného Johnom Knoxom a ďalšími. Zdalo sa, že Westminsterské zhromaždenie potvrdilo víťazstvo presbyteriánov. Ale ukázalo sa, že presbyteriáni nie sú o nič tolerantnejší než arminióni, ktorí boli pred nimi, a tak ich popularita vybledla.¹³⁷ Presbyteriánstvo bolo zavedené parlamentom, ale autorita parlamentu závisela na armáde, ktorá porazila kráľa. V armáde prevažovali nezávislí (independenti), ktorí verili v autonómiu miestnej cirkvi. Boli

---

¹³⁴ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 182

¹³⁵ „Katolícka alebo všeobecná cirkev, ktorá je neviditeľná, pozostáva z celého množstva vyvolených, ktorí boli, sú a budú privedení k jednote v Kristu, jej hlave; je nevestou, telom, jeho plnosťou, ktorý naplňuje všetko vo všetkom. Viditeľná cirkev, ktorá je taktiež katolícka alebo všeobecná pod evanjeliom (nezverená iba jednému národu, ako to bolo predtým pod zákonom), pozostáva zo všetkých tých, po celom svete, ktorí vyznávajú pravé náboženstvo, spolu so svojimi deťmi, a je kráľovstvom Pána Ježiša Krista, domom a rodinou Božou, mimo ktorej nie je žiadna právoplatná možnosť spasenia.“ (Westminsterské vyznanie 25: 1-2)

¹³⁷ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myslenia*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 183

presvedčení, že každý miestny zbor by mal mať slobodu v tom, ako spravovať svoje vlastné záležitosti. Oliver Cromwell, skvelý vodca armády, patril k nezávislým (independentom), a keď sa stal lordom protektorom, dával prednosť tomuto usporiadaniu. Napriek tomu, že Cromwell nebol tolerantný muž podľa merítok 20. storočia, podľa merítok svojej doby bol osvietený a štedrý. Do tej doby chceli všetci, okrem niekoľkých málo extrémnych separatistov, jednu jednotnú štátnu cirkev, ktorej by sa všetci prispôbali – líšili sa len v tom, akú tvár by táto cirkev mala mať. Cromwell to zmenil! Vymenoval výbor porotcov zložený z tridsiatich ôsmich členov. Ten zahŕňal presbyteriánov, nezávislých (independentov) a baptistov, duchovných aj laikov. Ich povinnosťou bolo posudzovať schopnosť kandidátov slúžiť vo farnostiach. Cieľom bolo, aby každá farnosť mala Božieho evanjelického služobníka – či už je presbyterián, nezávislý alebo baptista. Navyiac tu existovala tolerancia zborov mimo systém farností. Zatiaľ čo niektoré zbory tolerované neboli – ako rímske katolíctvo alebo poprenie Trojice – existovala väčšia tolerancia ako predtým. Tento systém pokračoval až do obnovenia monarchie roku 1660, návratom Karola II., kedy bol znovu obnovený biskupský systém a odchýlky boli postavené mimo zákon.¹³⁸ Návratom Karola II. začalo prenasledovanie všetkých tých, ktorí nesúhlasili s novým anglikánskym usporiadaním.¹³⁹ Rast vplyvu puritanizmu vo vnútri anglikánskej cirkvi viedol za vlády Karola I. (1625-1649) k prehĺbeniu politickej a náboženskej nestability, ktorá nakoniec vyústila do zosadenia kráľa a jeho následnej popravy za Olivera Cromwella. V období anglickej republiky bol učinенý systematický pokus priblížiť anglikanizmus k reformácii, čo je viditeľné vo Westminsterkom vyznaní (1646). Reštauračné úsilie Karola II. (1660) dalo anglikanizmu novú ústavu a umožnilo ju presadzovať na všetkých úrovniach pomocou zákonov, z ktorých jeden, Skúšobný zákon (Test Act, 1673), dovoľoval dokonca preverovanie pravovernosti. V Anglicku, vzniknuté Osvietenstvo malo od svojho počiatku na anglikanizmus zásadný vplyv.¹⁴⁰ Počas toho času, mnoho skupín Separatistov migrovalo do Holandska, hľadajúc tam slobodu v uctievaní po ktorej tak túžili. Jednou z týchto skupín pôvodne z regiónu Scrooby, sa

---

¹³⁸ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 184

¹³⁹ LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 186

¹⁴⁰ McGRATH, E. A. *Blackwellova encyklopedie moderního kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 2001. s. 1

usadila v Leidene a ďalej v roku 1620 migrovala do Ameriky, kde začali byť známi ako „Pilgrims“.¹⁴¹

2.1.5 Druhé londýnske vyznanie (r.1677)

Obdobie Commonwealthu pod vládou Olivera Cromwella zažilo vzostup nazávislých (independentov), ktorí sa stali dôležitou silou (najväčší z nich bol John Owen). Cromwellovo usporiadanie taktiež napomohlo vzniku ďalších skupín, napríklad baptistov. Ich najvýznamnejším zástupcom bol John Bunyan. Baptisti zdieľali s kongregacionalistami rovnaký názor na autonómiu miestnej cirkvi. Rovnako ako mnohí kongregacionalisti považovali cirkev za dobrovoľné zhromaždenie veriacich. Baptisti išli ešte ďalej a odmietli krst nemluvniat. Krst bol iba pre tých, ktorí urobili osobné vyznanie spasiteľnej viery. Roku 1644 vydalo sedem baptistických zborov v Londýne vyznanie viery, *prvé londýnske vyznanie*.

Roku 1677 sa objavilo ďalšie vyznanie, ktoré bolo baptistickou revíziou Westminsterského vyznania. Pretože to bolo v dobe prenasledovania dissentov (tých, ktorí sa odchyľili), autori sa pod ňu nepodpísali. Stalo sa najautoritatívnejším z baptistických vyznaní. Odmietaním krstu nemluvniat a štátnej cirkvi sa baptisti podobajú anabaptistom zo 16. storočia. Ale sú ďalšie veci, ktorými sa od anabaptistov líšia – dovoľujú kresťanom, aby sa stali sudcami, aby prisahali a súhlasili s vojnou. Väčšina anglických baptistov 17. storočia vyšla z puritanizmu a ich teológia sa dá najlepšie pochopiť ako baptistická modifikácia reformovanej teológie.¹⁴²

V Anglicku triumfovali na začiatku osemnásteho storočia moralisti. Vášnivú zbožnosť s jej prudkými a niekedy aj krvavými spormi potlačil vek rozumu, osvietenstva. Učenie voľnomyšlienkárov (ako ich nazývali ich protivníci) nahradilo eucharistickú spiritualitu Lancelota Andrewese so svojimi patristickými motívmi aj puritanskú scholastiku, sústredenú na vyvolenie, ospravedlnenie z viery a pripočítaní spravodlivosti. Reprezentantom tohto nového smeru sa stalo slávne pojednanie *Cvičenie v kresťanských cnostiach (The Practice of Christian Graces)*, viac známe pod titulom *Veškerá povinnosť človeka (The Whole Duty of Man)* z roku 1658. Napísal ho Richard Allestree, monarchistický príslušník katolizujúcej

---

¹⁴¹ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 12

¹⁴² LANE, Tony. *Dejiny kresťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. s. 185

vetvy anglikánskej cirkvi (High Church), avšak hlavná idea diela („život zbožný, spravodlivý a prostý“) je prijatá z Knihy spoločných modlitieb. Medzi kresťanské povinnosti podľa jeho diela patrí aj sväté prijímanie. Plnenie tejto povinnosti vedie ku svätosti, v ktorej spočíva pravé šťastie. V pojednaní chýba akékoľvek učenie o kontemplatívnej modlitbe, lebo v osemnástom storočí ho anglikáni odmietli na základe odsudku Lorda Clarendona a puritána Johna Owena, podľa nich viedlo k pasivite, umŕtvovaní ducha a sklúčenosti a zabraňovalo „ušľachtilému jednaniu“. ¹⁴³

2.2 Životopis Richarda Baxtera

Prominentný presbyteriánsky pastor a autor, Richard Baxter, urobil mnoho práce pre formovanie politického, pastorálneho a teologického bohatstva anglického Puritanizmu v sedemnástom storočí, vďaka svojej bohatej literárnej službe a silnej osobnosti. ¹⁴⁴ Ten, ktorý bol nazývaný Ernestom Troeltchom ako „dobrá reprezentácia puritánskych myšlienok a ako úspech celej svojej práce“ alebo Christopherom Hillom ako „najodhodlanejší z pomedzi Nonkonformistov“ si zaslúži historiografickú pozornosť. ¹⁴⁵ Paul Seaver o ňom povedal, že je „jeden z najlepších Puritánskych pisateľov a kazateľov sedemnásteho storočia.“ ¹⁴⁶ Baxter je v modernej anglickej sociálnej, náboženskej a politickej histórii pravdepodobne najviac citovaný puritán. ¹⁴⁷ Samuel Taylor Coleridge „láskyplne obdivoval a žehnal jeho pokoj

---

¹⁴³ McGRATH, E. A. *Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 2001. s.492

¹⁴⁴ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and Amerika. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 19

¹⁴⁵ Ernst Troeltsch, *The Social Teaching of the Christian Churches*, trans. Olive Wyon, 2 vols. (New York: Macmillan, 1931), 2:678; Christopher Hill, *Puritanism and revolution: studies in interpretation of the English Revolution of the 17th century* (London: Secker & Warburg, 1958), p. 326. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 1

¹⁴⁶ Paul Seaver, *The Puritan Lectureships: politics of religious dissent, 1560–1662* (Stanford: Stanford University Press, 1970), p. 30. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 4

¹⁴⁷ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 3

hľadajúcemu duchu”¹⁴⁸ Pre Normana Sykesa, Baxter bol muž „ktorého genialita bola vynikajúca v projektoch zjednotenia.“¹⁴⁹ Horton Davies jednoducho Baxtera volal ako „prvý predstaviteľ Ekumenizmu v Anglicku.“¹⁵⁰ W.K. Jordan velebil Baxtera pre jeho „katolicitu, ktorá bola tak široká, aby zahrnula niekoľko elementov Protestantizmu.”¹⁵¹ Pre dvoch súčasných Baxterových bádateľov - N.H. Keeble and Geoffrey F. Nuttall- jeho katolicita je jeden aspekt, ktorý si zasluhuje rozsiahle diskusie v ich prácach.¹⁵² Baxter môže byť kategorizovaný ako reprezentant disciplinárnej školy, ktorý sa namiesto doktrinálnej precíznosti snažil hľadať dostatočnosť Písma a základnú čistotu doktríny, kombinované s vytrvalým pastoračným dohľadom a disciplínou.¹⁵³

2.2.1 Detstvo, vzdelanie a osobný život

Richard Baxter sa narodil 12. novembra 1615 v Rowtone, v grófstve Salop (dnešný Shropshire) na západe strednej oblasti Anglicka, hraničiacej s Walesom na západe. Vyrastal v prísnom puritánskom domove, ale domove plnom lásky. Rodičia boli chudobní ale „zbožní“.

---

¹⁴⁸ H.N. Coleridge, ed., *The Literary Remains of Samuel Taylor Coleridge* (London: W. Pickering, 1836–39), pp. 264, 265. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 117

¹⁴⁹ Norman Sykes, in Ruth Rouse and Stephen Neill, eds., *A History of the Ecumenical Movement, 1517–1948* (London: S.P.C.K., 1954), pp. 145–46. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 118

¹⁵⁰ Horton Davies, *The English Free Churches* (London: Oxford University Press, 1952), p. 79. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 118

¹⁵¹ W.K. Jordan, *The Development of Religious Toleration in England*, 3 vols. (London: Allen & Unwin, 1938), 3:332–33. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 118

¹⁵² Keeble, *Richard Baxter: Puritan man of letters* (Oxford: Clarendon Press, 1982), pp. 22–30; idem, “C.S. Lewis, Richard Baxter and ‘Mere Christianity,’” *C&L* 30 (1981), pp. 27–44. Nuttall, *Richard Baxter*, pp. 64–84; idem, “Presbyterians and Independents: some movements for unity 300 years ago,” *JPHS* 10 (1952), pp. 4–15; “The Worcestershire Association: its membership,” *JEH* 1 (1950), pp. 197–206. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 118

¹⁵³ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 182

¹⁵⁴ Formálne vzdelávanie absolvoval v roku 1633 v Donnington Free School, vo Wroxeteri. Vrátil sa domov a začal študovať súkromne teológiu. V tom čase mu zomrela matka, mal 19 rokov a stratu matky znášal veľmi ťažko. Útechu našiel v spoločenstve puritánskych duchovných, ktorí ho ovplyvnili tak, že sa stal nekonformným duchovným presadzujúcim presbyterianizmus.¹⁵⁵

Jeho služba Bohu začala v roku 1639, keď bol biskupom z Worcesteru ustanovený za diakona. Najprv pôsobil ako učiteľ v škole Richard Foley School, Dudley, kde Baxter „denne diskutoval proti Nonkonformistom“ kvôli ich separatistickým tendenciám.¹⁵⁶

Ďalší rok ako pastorálny pomocník vo väčšom meste Bridgnorth (1639 – 1640). Jeho služba však nepriniesla žiadne pozorovateľné výsledky. O rok bol pozvaný kázať do mestečka Kidderminster, v grófstve Worcestershire. Túto službu prerušila občianska vojna, počas ktorej bol kaplánom armády parlamentu najprv v Coventry (1642 – 1645) a neskôr s Whalleyovým plukom, novým modelom armády (1645 – 1647). Službu parlamentnej armáde musel ukončiť kvôli zdravotným ťažkostiam.

Vrátil sa do Kidderminsteru, kde slúžil ako duchovný až do roku 1661. Baxter sa zasvätil k evanjelizačnému kázaniu a trávil dva dni v týždni so svojimi farníkmi na osobných stretnutiach – „konferenciách“. Založil tak dobrovoľnícku „disciplínu“ v meste, hoci nie viac ako len tretina farníkov bola odhodlaná prechádzať predprípravou pred prijímaním Večere Pánovej. Jeho strach nad rastúcim vplyvom „sekty“, ho viedol v roku 1652 založiť *Asociáciu duchovných vo Worcestershire (Worcestershire Association of Ministers)*, aby bola povzbudením pre katechizovanie a „disciplínu“.¹⁵⁷

Práve počas tejto služby napísal vynikajúce dielo *Reformovaný pastor*, ktoré odráža jeho efektívnu službu v Kidderminsteri. Baxter sa v období občianskej vojny nadšene zúčastnil aj na významnej udalosti akou bolo Westminsterské zhromaždenie.¹⁵⁸ Počas vlády Olivera Cromwella sa Baxter dostal v nepriazeň, lebo „mal príliš katolíckeho ducha“ a bol proti vtedajšiemu extrémnemu kresťanstvu. Dokonca bol pozvaný kázať pred lordom protektorom

---

¹⁵⁴ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 19

¹⁵⁵ SHAW, Mark. *Deset významných idejí církevních dějin*. Brno: CDK, 2001. s. 79

¹⁵⁶ *Reliquiae*, I. §19, 14. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. s. 56

¹⁵⁷ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 19

¹⁵⁸ HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. s. 156

Cromwellom, čo skončilo kázňou s veľmi ostrou kritikou voči Cromwellovej náboženskej politike.¹⁵⁹

V roku 1662 bol Baxter exkomunikovaný kvôli *Zákonu o jednote*, ktorý vydal Karol II. A v tomto roku sa aj oženil s Margaret Charltonovou. Baxterovi nepriatelia ho označili za pokrytca, lebo bol známy tým, že odporúčal kazateľom a služobníkom radšej sa neženit'. On s tým nemal problém, lebo ako povedal, už nebol v službe pastora v Kidderminsteri, ale žil v ústraní blízko Londýna. Margaret bola od neho mladšia 21 rokov, podobne ako jej manžel bola horlivá kresťanka a pomáhala mu pri písaní kníh. Zorganizovala v ich dome vyučovania najprv pre služobníctvo a neskôr pozývala chudobných ľudí, aby ich mohol Baxter vyučovať. Margaret bola podobne ako jej manžel slabá a v roku 1678 ochorela.¹⁶⁰ Tieto roky žil aj s Margaret súkromne v blízkosti Londýna (Moorfields, 1662-63, Acton 1663-69, Totteridge 1669-73, Bloomsbury 1673-85, Finsbury 1686-91).

Sedemdesiate roky boli poznačené rozpormi s autoritami, lebo svojimi príležitostnými kázňami porušoval zákon. Dostal sa aj do väzenia; prvý krát v roku 1669 na jeden týždeň v Clerkenwelli.¹⁶¹ V roku 1681 stratil milovanú manželku Margaret. V ďalšom roku 1682 bol zatknutý, uznaný vinným, ale bol podmienene prepustený. Opäť Baxtera odsúdili z urážky vlády a uväznili na dvadsaťjeden mesiacov v Southwarku (1685 – 1686), potom ho prepustili. Aj naďalej sa podieľal na udalostiach doby, uvítal náboženskú toleranciu, ktorú priniesli kráľ William III. Oranžský a jeho manželka Mária. Baxter napriek podlomenému zdraviu, a možno práve preto, napísal najviac svojich diel v tomto ťažkom období.

Zomrel v roku 1691 vo veku 76 rokov.

Baxter bol mužom Slova, mocným kazateľom a spisovateľom, ktorému sa mimoriadne darilo osvetľovať myseľ a pôsobiť na srdce. Napísal takmer 140 kníh a 60 bolo napísaných proti nemu.¹⁶² Jeho najväčšou snahou boli: pastorálna starostlivosť a kresťanská jednota. Mal obrovský súcit s chudobnými a vyzýval cez svoje diela aj k sociálnej spravodlivosti.¹⁶³ Zaujímal sa aj o iné oblasti a preto mal veľmi dobré poznanie aj z medicíny, vedy a histórie.

---

¹⁵⁹ SHAW, Mark. *Deset významných idejí církevních dějín*. Brno: CDK, 2001. s. 79

¹⁶⁰ BAXTER, Richard. *Mere Christian*. <http://www.pietyhilldesign.com/baxter/pages/bax10.html>

¹⁶¹ PACKER, J. I. *Among God's Giants*. Eastbourne: Kingsway publications LTD, 1993. s. 397

¹⁶² SHAW, M.: *Deset významných idejí církevních dějín*. Brno: CDK, 2001. s. 80

¹⁶³ "Baxter by si nemohol predstaviť život rozdelený do kategórií označených "církevný" a "svetský". Všetko, čo robil bolo zorganizované obratne, vážne, a pod dohľadom jeho Pána, ktorému práve ten deň slúžil naplno. Tak ako prorok Micah, Baxter bol strávený Božou vášňou pre sociálnu spravodlivosť. Zdedil päť malých nájomných domov, ale nikdy nevzal prenájom od nich. Miesto toho, zmenil peniaze znova pre svojich "chudobných príbuzných." Vyjadril odpor proti otroctvu 100 rokov pred Wilberforceom a priniesol spornú otázku pred Dolnú snemovňu takmer 200 rokov pred Lincolnovým Vyhlásením o zrušení otroctva, napísal: "Odísť ako piráti a

2.3 Služba literárnou tvorbou

Baxter je označovaný za najplodnejšieho autora medzi puritánmi. Písal pre chudobných rôzne príručky na domáce vyučovanie, evanjelizačné, pastorálne, ekleziologické, systematicko –teologické práce, a tiež viedol rozsiahlu korešpondenciu s mnohými duchovnými tej doby. Len vydaných kníh za jeho života bolo takmer 140. Spomenieme najznámejšie diela, ktoré približujú jeho okruh tém:

- ***Oprávnené aforizmy – Aphorism of Justification 1649***

Prvé Baxterove dielo používa učenie podobenstva oviec a kôz (Mt 25) a hovorí o dvoch fázach oprávnenia – počiatočnej a konečnej. Právna spravodlivosť Krista, ktorá je nám pripisovaná, musí byť doplnená horlivou spravodlivosťou každého veriaceho.

- ***Christian Concord – Kresťanská zhoda 1653***

Jedna z jeho hlavných tém bola jednota cirkvi, alebo inak povedané zabránenie oddeľovaniu sa. Zaujímavé je to, že sám Baxter patril medzi nonkonformistov, ale nesúhlasil so všetkými ich názormi. Hľadal spôsoby, ako dôjsť k jednote medzi tak rozdielnymi cirkevnými systémami ako boli presbyteriáni, episkopálni a nezávislí. Toto dielo napísal ako prvé k tejto téme, neskôr vydával mnohé ďalšie podobné diela¹⁶⁴, v podstate sa jednotou cirkvi zaoberal až do svojej smrti.

- ***Reformovaný pastor – The Reformed Pastor 1656***

Baxterovo najznámejšie a zároveň vynikajúce dielo napísané počas služby v Kidderminsteri. Zostavil v ňom teologické perspektívy v súvislom celku. Zaoberá sa najprv osobou služobníka – pastora ktorému je prvá časť knihy zrkadlom duše. Rozoberá problémy služobníkov – pastorov, definuje ich povahu, dôvody a ponúka riešenie. Podobne postupuje v ďalšej časti, kde sa podrobne zaoberá starostlivosťou o stádo – zhromaždenie. Nakoniec

---

uchvátiť úbohých černochoch alebo ľudí inej zeme...A urobiť ich otrokmi, a predávať ich, je jedným z najhorších druhov zlodejstva na svete...a tí, ktorí ich kúpia a používajú ich ako zvieratá, pre svoju medzu plodín...sú nazvaní stelesnení diabli nie kresťania...“ In: BAXTER, Richard. *Mere Christian*.

<http://www.pietyhilldesign.com/baxter/pages/bax1.html>

¹⁶⁴“Antiseparatizmus bol jednou z ďalších hlavných tém Baxterovej teologickej štruktúry. Seba videl niekde medzi líniou Alžbetínskych a Jakubovských nonkonformistov, ktorí si nezvolili cestu separatizmus, ale vybrali si nenásilnú cestu reformy cirkevných štruktúr zvnútra. Baxter tvrdo hovoril proti zlu, ktoré sa nachádza v separatizme a varoval pred nebezpečím v tendenciách Independentov a iných separatistov. Augustiniánska dvojzozmerná ekleziológia rozdeľovala cirkev na viditeľnú a neviditeľnú, a to bolo hlavným konceptuálnym rámcom Baxterovho antiseparatizmu. Úzko spojená bola aj jeho snaha pre cirkevnú jednotu, lokálne aj národne. Svoje ekleziologické presvedčenia zhrnul a obsiahol v dielach *Christian Concord* (1653); *Catholic Unity* (1669); *Universal Concord* (1660); *The Cure of Church Division* (1670); *The True and Only Way of Concord* (1680); and *Church Concord* (1691).” In: *The Dictionary of Historical Theology*. Grand rapid, Cambridge: Wm. B. Eerdmans publishing Co., 2000. s. 60

zdôvodňuje dôležitost' napísaných východísk a odpovedá na námietky dané proti niektorým bodom. Tomuto dielu by sa mala venovať pozornosť aj v súčasnosti.

- ***Volanie k nekonvertovaným – A Call to the Unconverted 1658***

Veľmi známe evanjelizačné dielo, ktoré prinášalo úžitok aj v neskorších časoch a v ďalekých krajinách. Mnohí nekonvertovaní práve cez tento text počuli volanie a aj naň odpovedali.

- ***Kresťanská príručka – Christian Directory 1674***

Veľkolepé dielo, ktoré obsahuje celý rozsah kresťanského bytia. Bolo vyvrcholením jeho pastorálnej skúsenosti a teologickej vzdelanosti. Primárne sa zaoberá skúmaním implikácií veľkého prikázania: ako milovať úplne Boha a blížnych ako seba samého. Obsahuje štyri oblasti kresťanského života – etiku, ekonomiku (rodinný život), ekleziológiu (život v cirkvi) a politiku (povinnosti k vládcom a blížnym).

- ***osobná korešpondencia***

Baxter si písal s viacerými duchovnými, čo ukazuje na jeho obrovskú túžbu po jednote cirkvi. Písal si napríklad s viacerými významnými puritánmi a Božími služobníkmi, ako boli John Dury, John Owen, Thomas Manton a John Eliot.

2.4 Myšlienkové osobitosti Richarda Baxtera

Richard Baxter videl svoje poslanie ako „svätú vojnu“ medzi zbožnosťou a bezbožnosťou.¹⁶⁵ Veril, že história, špeciálne cirkevná história je jedno veľké heuristické zriadenie pre kresťanstvo. Namiesto čítania románov a podobných kníh, povzbudzoval mládež k čítaniu „najprv biblickej histórie a odporúčal postupne prejsť k študovaniu tej cirkevnej.“¹⁶⁶

Baxterova prvá kniha, *Aphorismes of Justification* (1649), naznačovala jeho nespokojnosť so soteriologiou „Westminsterského“ Kalvinizmu. Mal snahu bojovať proti tomu svojou

---

¹⁶⁵ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004.s. 216

¹⁶⁶ “The True State of Present English Divisions,” in *Treatises*, vol. I, fol. 261. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 212

službou a aj literárnou tvorbou. Teologicky by sme ho mohli označiť ako Puritánskeho arminianistu.¹⁶⁷

Dve veci ohľadne Baxterovej teológie vo všeobecnosti a jeho ekleziológie podrobne. Baxter sa vedome videl ako jeden zo stálych služobníkov v Anglikánskej cirkvi; pre neho to bola prvoradá dôležitosť, že jeho pohľady, z jednej strany na potrebnú reformu a z druhej strany na jednotu cirkvi, nestáli osamote, lepšie povedané, že neboli len odchýlkou akceptovaných „zbožných“ noriem. Jeho myšlienky boli viac eklektické – alebo ako by povedal Baxter, „púho Katolícke“ – ako jeho súčasníkov a práve to bolo častou príčinou zaujatosti, ak nie kontroverzie. N.H. Keeble takto sumarizuje Baxterov eklekticismus: „odmietol si vybrať spomedzi pozícií svojich súčasníkov, ktoré označil za nezlučiteľné: on presadzoval vieru a prácu, prácu Ducha Svätého a hodnotu „ľudského“ štúdia, osvietenie vierou a silu ľudských dôvodov, episkopát a nezávislosť služobníkov vo farnosti, liturgiu a modlitby vlastnými slovami, kázanie a katechizovanie, potrebu pravej konverzie a potrebu rásť v milosti.“¹⁶⁸ Po druhé, Baxterove pohľady a názory boli často formované z odpovedí na teologické nevyhnutnosti či požiadavky dňa, buď to na antinomianizmus, separatizmus alebo narastajúcu potrebu Restorácie.¹⁶⁹

Baxterova reforma začínala s jednotlivcami, pokiaľ sa zaviazali k životu „pracnej svätosti“ a poslušnosti Kristovi, nasledujúc ich obrátenie. Toto zjednotenie presvedčených jednotlivcov bolo formou, ktorú Baxter označoval ako základnú ekleziologickú jednotku, viditeľnú cirkev, a to bolo spoločenstvo takých cirkví, ktoré formovali národnú cirkev.¹⁷⁰

Baxter, ako aj Bucer, neprestajne prekonávali hranice medzi „sektou“ a „Cirkvou.“ Na rozdiel od Bucera, predsa len, Baxter čelil dileme po Restorácii, keď ekleziologické polarity

---

¹⁶⁷ BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 21

¹⁶⁸ Keeble, *Richard Baxter*, p. 23. Pozri taktiež: Wood, *Church Unity without Uniformity*, p. 19: „Baxterova cirkevná pozícia nebola hneď pochopená. Baxterov eklektický postoj sa odráža v spôsobe, akým si moderní učitelia, často skúmajúci Baxtera z rôznych uhlov, privlastňujú jeho myšlienky. C.F. Allison vo svojej *The Rise of Moralism* (Londýn: SPCK, 1966), str 154-64, označil Baxtera ako vodcu moralistického vyučovania v anglikánskej cirkvi, zatiaľ čo AC Clifford argumentoval, že Baxter bol zástupcom medzi anglickými evanjelikálmi. Pozri jeho *Atonement and Justification: English evangelical theology, 1640–1790* (Oxford: Clarendon Press, 1990). In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 14

¹⁶⁹ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 15

¹⁷⁰ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 16

„sekty“ a „Cirkvi“ tlačili navzájom protichodnými smermi, vždy s rastúcou intenziou.¹⁷¹ Baxterov umiernený Calvinizmus bol označovaný až obviňovaný z odklonu od Reformačnej ortodoxie. V dôraze na zdôvodniteľnosť Kresťanstva a dôležitosť svätého života, zdôraznení dôvodov nad zjavením, prácou nad vieru, ľudskú príčinnosť nad božskú milosť, a pravé žitie nad pravou doktrínou, bol označovaný za jednu z kľúčových osôb, ktoré pozdvihli Kresťanstvo.¹⁷²

Isabel Rivers označila základný rozdiel medzi „Anglikánskymi moralizmom“ a Puritánským „náboženstvom milosti“ obraňovaným práve Richardom Baxterom.¹⁷³

Baxter argumentoval, že pokiaľ je viditeľná cirkev pozemská – aj keď nedokonalá – reprezentuje neviditeľnú cirkev a všetci tí, ktorí dúfajú, že raz vstúpia do neviditeľnej cirkvi, musia najprv vstúpiť do tej viditeľnej. Tvrdil, že napriek pretrvávaniu pokrytcov vo viditeľnej cirkvi, poslanie viery, ktoré kvalifikuje jednotlivca pre viditeľnú cirkev je vyžadované.¹⁷⁴ Tento program ekleziologického znovu usporiadania bol založený na širokej evanjeliovej doktrinálnej báze, dôrazom na obrátenie, a kompletnej katechéze. Baxterova reforma podporila „usilovanie o svätosť“, experimentálne a skúsenostné nasledovanie zbožnosti.

Puritáni boli definovaní vysokým stupňom náboženskej horlivosti a práve Baxterov príklad sa nám javí ako bezchybný v tejto cnosti.¹⁷⁵

---

¹⁷¹ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 16

¹⁷² COFFEY, Jonh. *Goodwin and the Puritan Revolution. Religion and Intellectual Change in Seventeenth-Century England*. Woodbridge: The Boydell Press, 2006. s. 75

¹⁷³ I. Rivers, *Reason, Grace and Sentiment: A Study in the Language of Religion and Ethics, 1660–1780*, vol. i: *Whitchote to Wesley* (Cambridge, 1991). Pre ďalšie čítanie Anglikánskej teológie, ktorá zdôrazňuje jej tradičný akcent na hriech a potrebu zmierenia, pozri: M. Spellman, *The Latitudinarians and the Church of England, 1660–1700* (Athens, GA, 1993). In Jonh Goodwin and the Puritan Revolution, s. 75

¹⁷⁴ CDRS, pp. 387–89. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 93

¹⁷⁵ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 8

2.4.1 Amyraldizmus

Práve Richard Baxter je vo svojej teológii významný tým, že odmietol jeden z bodov Kalvinizmu. Takýto smer v teológii je pomenovaný podľa toho, kto ju formuloval - Moise Amyraut, Amyraldizmus.

Amyraldizmus alebo niekedy nazývaný Amyraldianizmus, „hypotetický univerzalizmus“, „hypotetické vykúpenie“ alebo aj „štvor-bodový Kalvinizmus“, hovorí hlavne o modifikovanej forme Kalvinizmu, ktorá odmieta jeden z piatich bodov Kalvinizmu, konkrétne doktrínu o ohraničenej obeti zmierenia v prospech *neohraničenej obeti zmierenia*, blízkej Arminianizmu. Jednoducho povedané, Amyraldizmus hovorí, že Boh poskytol Kristovu obeť pre všetkých rovnako, ale tým, že nikto neverí sám od seba, vyvolil si tých, ktorých si privedie k viere v Krista, čím je zachovaná kalvinistická doktrína bezpodmienečného vyvolenia. Niekedy je takisto definovaný nasledujúcim spôsobom: „Amyraldianizmus... znamená dvojnásobnú vôľu Božiu, pomocou ktorej si Boh vyvolil spásu celého ľudstva pod podmienkou viery, ale vyvolil ku spáse špecificky a bezpodmienečne vyvolených.“ (Andrew McGowan, *The Dictionary of Historical Theology* (Eerdmans, 2000), 12. s.v. *Amyraldianism*.) Táto doktrína je naďalej chápaná ako variácia Kalvinizmu v tom, že udržiava zvrchovanosť milosti panovníka v žiadosti o zmierenie. Avšak, kritici, ako je B.B. Warfield ju nazvali ako "rozporuplnú, a teda nestabilnú formu Kalvinizmu“. (B. B. Warfield, *The Plan of Salvation* (Grand Rapids: Eerdmans, 1973) ¹⁷⁶

Charles Hodge, vo svojej knihe *Systematic Theology*, sumarizuje pohľady Moise Amyrauta do piatich bodov: (Charles Hodge, *Systematic Theology* (Grand Rapids: Eerdmans, repr. 1993), vol. 2, p. 322.) ¹⁷⁷

- Motív, ktorý núti Boha zachrániť človeka je zhovievavosť, alebo láska k človeku všeobecne.
- Na základe tohto motívu, Boh poslal svojho Syna, aby urobil spásu, možnú pre všetkých ľudí.
- Boh, v dôsledku Decretum Universale hypotheticum [tj. hypotetickej univerzálnej vyhlášky], ponúka spásu všetkým ľuďom v prípade, že veria v Krista.
- Všetci ľudia majú prirodzenú schopnosť činiť pokánie a veriť.

---

¹⁷⁶ <http://www.theopedia.com/Amyraldism>

¹⁷⁷ <http://www.theopedia.com/Amyraldism>

- Keďže táto prirodzená schopnosť jedná proti morálnej schopnosti, Boh predurčil dať svoju účinnú milosť určitému počtu ľudí a tak zabezpečiť ich spásu.

Richard Baxter držal formu Amyraldismu, aj keď bol viac kalvinistický ako Amyraut. Vymyslel elektickú strednú cestu medzi Reformovanými, Arminiánmi a Rímskymi doktrínami o milosti: interpretujúc kráľovstvo Božie v termínoch súčasných politických ideí, Kristovu smrť vysvetľoval ako akt univerzálnej spásy¹⁷⁸, na základe ktorého Boh dal nový zákon ponúkajúc milosť a amnestiu pre kajúcnika. Pokánie a viera, poslušná tomuto zákonu, sú osobnou zachraňujúcou spravodlivosťou veriaceho.¹⁷⁹ Milton analyzuje, že medzi kalvinizmom a arminianizmom sa jedná o veľkú škálu rôznorodých konfliktov ako len o niekoľko soteriologických odchýliek, zahŕňajúc otázku cirkevnej hodnosti Ríma, iných nie episkopálnych reformovaných cirkví a úlohu episkopácie *jure divino*, používanú ako demonizujúcu reč proti Puritánom.¹⁸⁰

2.4.2 Ekleziológia Richarda Baxtera

Baxterova ekleziológia sa formovala s vedomím domnelo vnímanej hrozby Jezuitov, ktorá prevzala cirkevnú zvrchovanosť v Anglicku počas šesťdesiatych rokov 17. storočia, ktorá po obnovení monarchie ešte zosilnela.¹⁸¹ Baxter s istotou hovoril o nebezpečenstve separatizmu: „A toto separovanie, rozdeľovanie, škandalózne výstupy .... , s ktorými som bol oboznámený.... ma odradili od..... ďalšieho pokušenia.“¹⁸² V otázke separácie bol jednoznačný, nevidel v tom zmysel. Dôvodom, ktorý rozdeľoval separatistov od nonseparatistov bol vplyv národnej cirkvi ako prorockej inštitúcie. Separatisti považovali Anglikánsku cirkev za neefektívny činiteľ pre reformu a preto túžili po separácii.

¹⁷⁸ (penal and vicarious, but not substitutionary)

¹⁷⁹ <http://www.theopedia.com/Amyraldism>

¹⁸⁰ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 10

¹⁸¹ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 9

¹⁸² Ibid. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 57

Nonseparatistickí Kongregacionalisti, hoci zdieľali mnohé zo sťažností Separatistov, prestali so separatizmom.¹⁸³

Baxterov hlavný záujem bol „jednota a Pokoj“, čo malo väčšiu dôležitosť ako „Znovukrstenie“. Pre Baxtera bola medzi kázaním (zahrňajúcim katechizovanie), krstom a večerou Pánovou organická jednota, pretože v nich nevidel len znaky pravej cirkvi ale taktiež spôsoby ako očistiť a uchovať jednotu cirkvi. Jeho túžba kázať evanjelizačné kázne ilustruje jeho ekleziologické presvedčenie, že farnosti v Anglicku značne potrebovali očistenie. Baxterova vnútorná antipatia k separatizmu ovplyvnila jeho kázanie, ktoré vyjavovalo jeho dva dôležité ekleziologické princípy – *jednotu cirkvi a jej svätosť*. Ku každému pristupoval individuálne a venoval sa všetkým vekovým kategóriám. Jeho vízia reformy ovplyvnila aj jeho sakramentálnu teológiu.¹⁸⁴

Baxter definoval kázanie ako „Boží bežný prostriedok pre roztápanie ľudských srdiec“ a konverzie.¹⁸⁵ Musíme poznamenať, že Baxter nebol limitovaný kázať len z kazateľnice. Dostatočne rozšíril kategórie kázaní zahŕňajúc „všetky výklady podstaty evanjelia, nech už slávnostným kázaním, alebo písaním, tlačou, čítaním, konferenciami alebo akýmkoľvek inými spôsobmi, ktoré mali racionálne dostatok informácií a presvedčenia.“¹⁸⁶ Baxter nazýval kázanie ako „najexcelentnejšiu“ časť zo svojej práce, ktorá vyžadovala značnú zručnosť a špeciálne výnimočný život a horlivosť. Tvrdil, že stáť pred kongregáciou nie je o nič menej ako stáť pred Bohom a ďalej to, že to nebolo ľahké „rozprávať tak jednoducho, aby ho ignoranti pochopili a s takou vážnosťou, aby aj tie najmŕtvejšie srdcia to mohli prijať

---

¹⁸³ Pre termín „nonseparatistický Kongregacionalizmus“, pozri: MILLER, Perry. *Orthodoxy in Massachusetts 1630–1650*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1933. pp. 73–101.

¹⁸⁴ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 51-52

¹⁸⁵ TC, p. 260. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 27

¹⁸⁶ SER, p. 137. cf. SB, sig. A2v, kde nazval tlačené knihy „kazateľmi vo vašich rodinách“: In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 27

a tak presvedčivo, aby tí, ktorí odporujú, mohli utíchnuť.“¹⁸⁷ Isaac Ambrose o ňom povedal: „Zatiaľ čo Minister kázal, Kristus prišiel s mocou a takto hovoril a presvedčal.“¹⁸⁸

Baxter zdôrazňuje božskú inštitúciu kázania: „Úrad kázania Božieho slova je od Boha.“¹⁸⁹ Baxter zdedil Puritánsky logocentrický dôraz na dôležitosť „kázania“, „kombináciu prednášok“ a modlitebných stretnutí, ktoré boli nepostrádateľnými nástrojmi pre identifikáciu zbožnej komunity.¹⁹⁰ Tvrdil, že Boh namiesto toho, aby nám zanechal len holé Slovo v našich rukách, poskytuje tri božské pomôcky: „Usudzujeme preto, že všetko, čo je napísané vo Svätom Písme, čiastočne obsahuje pôvodné Krédo Cirkvi, Modlitba Pánova a Dekalóg, ktoré nikto nemôže poprieť.“¹⁹¹

Katechizovanie bolo zvyčajne nástrojom na prípravu členov k Večeri Pánovej. Implicitne by sme mohli povedať, že oddanosť katechizovaniu bola pre Baxtera výrazom presvedčenia, že práve skrze vyučovanie „nastáva“ proces viery.¹⁹² Jeho riešenie na problémy v cirkvi bolo katechizovanie – to bolo Baxterovo „protestantizovanie“ Katolíckeho spovedného systému.¹⁹³ Dával dôraz na to, aby sa všetci farníci zúčastňovali katechézy a to formou privátnou nie verejnou, čo umožňovalo služobníkovi poznať duchovný stav svojich farníkov. Baxter hovoril: „Skúsenosti v mojej pastorálnej službe ma presvedčili, že verejné kázanie nie je

---

¹⁸⁷ RP, p. 78. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 28

¹⁸⁸ Isaac Ambrose, *Prima, Media & Ultima* (1654), p. 48 In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 28

¹⁸⁹ *Letters*, i. 35. Baxterova dišputa s Benjaminom Coxom ohľadne krstu novorodencov sa nachádza v kapitole 3. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 28

¹⁹⁰ CD, p. 573. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 28

¹⁹¹ *JAWW*, pp. 4, 5; *TC&CC*, pp. 166, 171–2; *Cath. Theol.*, sig. A4r–v; *CC*, p. 13. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 180

¹⁹² LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 48

¹⁹³ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 46

všetká práca verného Služobníka a že osobné stretnutie s každým človekom o stave jeho duše spolu s katechizovaním je práca oveľa potrebnjšia.¹⁹⁴

Baxter demograficky rozdelil svojich farníkov do 12 skupín a verne slúžil katechizovaním dva dni v týždni, a v jeden deň sa venoval až siedmim rodinám.¹⁹⁵ V decembri 1654 kázal v kostole St. Lawrence Jewry v Londýne na tému „šírenie Kristovho svetla“. Hovoril o potrebe dôsledného monitorovania a katechizovania, pretože kázanie osamote nikdy nedonesie žiadaný reformačný vplyv.¹⁹⁶ Tieto myšlienky sa snažil presadzovať aj v Parlamente. Chcel, aby Parlament schválil test pomocou *Krátkeho Katechizmu* (*Shorter Catechism of the Assembly*) spôsobom, „že ak niekto bude po napomenutí alebo kázaní .... ustavične proti nejakej Doktríne, ktorá je obsiahnutá v Katechizme, nech je vylúčený.“¹⁹⁷ Zo svojho presvedčenia, že prostredníctvom médií môže prinášať tak dobre evanjelium ako prostredníctvom kázania, vydal dve dôležité katechetické pojednania: *The Poor Man's Family Book* (1674) a *The Catechizing of Families* (1681), v ktorých veľmi dobre opisuje, že kresťania môžu byť budovaní aj bez škodlivej separácie.¹⁹⁸

Ak konverzia bola tak rozhodujúca pre Baxterovu ekleziológiu, ako by sa mohol zmieriť s krstom novorodencov? Situácia v Anglicku v polovici sedemnásteho storočia ohľadne *krstu novorodencov* nebola vôbec priaznivá. Duchovní sa stretávali s ignoráciou a priam aroganciou rodičov krstených detí. Správali sa tak, ako keby nikdy nepočuli o základných kresťanských princípoch.¹⁹⁹ V tom čase sa krst rozumel ako „vstupný rituál“ do Cirkvi.²⁰⁰ Mnoho „paedobaptistov“ bolo pobúrených postojom „anti-paedobaptistov“, ktorí vraj chceli „obrať

---

¹⁹⁴ *Reliquiae*, II. 179, §40. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 47

¹⁹⁵ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 48

¹⁹⁶ Dent, *The Plaine Mans Path-way to Heaven*, p. 331. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 48

¹⁹⁷ HA, sig. A2r-v. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 49

¹⁹⁸ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 50

¹⁹⁹ *Letters*, iv. 245. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 53

²⁰⁰ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 53-54

deti o ich práva, rodičov o ich istotu, Cirkev o svojich členov a Boha o svoju slávu.²⁰¹ Avšak Baxter označil krst novorodencov a konfirmáciu za „prechodný rítus“. Tak ako kázanie zahŕňa verejné omše a osobné katechizovanie, ktoré sú dve poprepájané zložky a každá zvyšuje efektivitu tej ďalšej, také isté poprepájané princípy môžeme vidieť medzi krstom a konfirmáciou. To boli „dvojičky“ Baxterovej teológie krstu.²⁰² Baxter začal byť skeptický ohľadne krstu novorodencov. Po tom, čo krstil dvoch novorodencov, v Bridgnorthe roku 1640, „mlčky pretŕpel praktiky, a začal... študovať túto oblasť“.²⁰³ Baxter došiel k presvedčeniu, že prevažujúca prax krstu novorodencov musí byť reformovaná, pokiaľ „má byť Cirkev *caula ovium* a nie *hara porcorum*“.²⁰⁴

Baxter definoval *Večeru Pánovu* ako „svätú Hostinu, ktorá je úmyselne pripravovaná Kráľom Svätých, pre potešenie svojej rodiny, pre obživenie unavených a pre radosť trúchlivým dušiam.“²⁰⁵ Pocit nehodnosti pri Večeri Pánovej bolo presne to, čo kvalifikovalo veriacich pre prístup k stolu Svätých. Toto bol paradox Puritánov na margo sviatostnej prípravy.²⁰⁶ Zatiaľ čo Večera Pánova bola „istotu dávajúcou sviatosťou“, nebolo nevyhnutné, aby si bol veriaci istý svojou spásanosnou vierou predtým ako pristupoval ku Stolu.²⁰⁷

Baxter navrhuje, že „pokiaľ sú Cirkev alebo Duchovní riadne oboznámení o tom, že je nejaký človek tvrdohlavo v hriechu, následne aj po súkromnom a verejnom napomenutí alebo že jeho hriech je notorický a zdrojom verejného škandálu, je nesprávne mu dovoliť prístup k Večeri Pánovej v rámci verejného spoločenstva, pokiaľ je v tomto správnom procese.“²⁰⁸

---

²⁰¹ Thomas Hall, *The Font Guarded with XX Arguments* (1652), sig. a2r.

²⁰² LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 56

²⁰³ PSP, sig. b3. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 56

²⁰⁴ *Letters*, iv. 247, “a sheep pen not pig-sty.” In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 58

²⁰⁵ SB, p. 290; MPHC, p. 1. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 96

²⁰⁶ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 97

²⁰⁷ LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 99

²⁰⁸ CC, sig. A4v. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 91

Pre Baxtera večera Pánova nebola obradom konverzie.²⁰⁹ Baxterova odpoveď na uisťovanie sa o duchovnej kompetencii svojich farníkov pristupovať k Večeri Pánovej netkvela vo „vyšetrovaní“ pred každým Prijímaním ale v katechizovaní a disciplíne. Baxter identifikoval katechizovanie ako prípravný krok pred Prijímaním. Objasňuje vzťah medzi katechizovaním, členstvom v cirkvi a stupňom duchovného poznania, ktoré sú vyžadované pre prístup k večeri Pánovej, prehlasujúc, že tým, ktorí permanentne odmietajú byť katechizovaní, by mala byť večera Pánova zamietnutá. Približne z 1800 členov mal len okolo 600 z nich, ktorí boli ochotní spolupracovať. Baxter rozdelil svojich farníkov do 12 skupín. Len prvé dve, čo činilo 600 farníkov, boli tí, ktorým bolo dovolené pristupovať k večeri Pánovej.²¹⁰ Baxter zdôrazňoval, že keďže je „večera Pánova pokrm pre dušu, prijímajúci spôsobom výživy..... preto musíš ukázať, že si nažive, predtým ako sa budeš na tom podieľať.“²¹¹ Žiadna istota viery a uistenie nebolo vyžadované od nikoho, kto pristupoval k večeri Pánovej. Baxter súhlasil s Perkinsom, ktorý odporúčal k večeri Pánovej tých, čo prichádzali po príprave ako „nehodní“, pretože to čo bolo vyžadované od Pána nebola „dokonalosť viery a ľútosti ale pravda a úprimnosť oboch, aj keď sú nedokonalé.“²¹²

---

²⁰⁹ Ibid., pp. 452, 454–57, 461, 463. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 92

²¹⁰ C&R, pp. 157–65 In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 94

²¹¹ C&R, p. 240. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 94

²¹² Perkins, *The Whole Treatise of the Cases of Conscience* (Cambridge, 1606), pp. 341–2; idem, *A Golden Chaine* (Cambridge, 1595), p. 183. In: LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. s. 95-96

3. Dielo Richarda Baxtera - Christian Directory

Veľkolepé dielo, ktoré obsahuje inštrukcie pre celý rozsah kresťanského bytia. Dielo bolo vyvrcholením Baxterovej pastorálnej skúsenosti a teologickej vzdelanosti. Primárne sa zaoberá skúmaním implikácií veľkého prikázania: ako milovať úplne Boha a blížnych ako seba samého. Táto kniha bola Timom Kellerom nazvaná „najväčšou príručkou biblického poradenstva, aká bola kedy vytvorená“²¹³. Poukazuje na geniálnosť človeka, ktorý dokázal aplikovať Písmo na všetky oblasti života. J. I. Packer ju nazýva najväčšou kresťanskou knihou po Biblii, aká bola kedy napísaná.²¹⁴ Takéto schválenie nám pomôže chápať, prečo sa táto kniha predala v tisíckach kópií.

Obsahuje štyri oblasti kresťanského života – etiku, ekonomiku (rodinný život), ekleziológiu (život v cirkvi) a politiku (povinnosti k vládcom a blížnym).²¹⁵

3.1 Kresťanská ekonomika a rodinné povinnosti

Táto časť diela obsahuje 31 kapitol. V časti kresťanská ekonomika rozoberá nasledujúce oblasti:²¹⁶ Inštrukcie pre manželstvo. Inštrukcie pre výber služobníkov a duchovných učiteľov. Rozprava o tom, či formálne slávnostné uctievanie Boha v rodinách samo o sebe, je stretnutím s Bohom. Základné inštrukcie pre sväté riadenie rodín. Špeciálne motívy, ktoré presvedčia mužov, aby riadili svoje rodiny sväto. Motívy pre sväté a starostlivé vzdelanie detí. Vzájomné povinnosti manželov a manželiek k sebe navzájom. Špeciálne povinnosti manželov k ich manželkám. Špeciálne povinnosti manželiek k ich manželom. Povinnosti rodičov k svojim deťom. Povinnosti detí k svojim rodičom. Špeciálne povinnosti detí a mládeže k Bohu. Povinnosti služobníkov k ich učiteľom. Povinnosti učiteľov k ich služobníkom. Povinnosti detí a ich rovesníkov navzájom k sebe. Inštrukcie pre sväté

²¹³ <http://www.reformacia.sk/?p=4&qw=news&IT=Najnov%C5%A1ie&d=30>

²¹⁴ <http://www.reformacia.sk/?p=4&qw=news&IT=Najnov%C5%A1ie&d=30>

²¹⁵ Kresťanská etika (Christian Ethics or Private Duties), Kresťanská ekonomika (Christian Economics or Family Duties), Kresťanský cirkevný život (Christian Ecclesiastics or Church Duties), Kresťanská politika (Christian Politics or Duties to our Rulers and Neighbours).

²¹⁶ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 394-547

zhromaždenie spoluslužobníkov a iných. Inštrukcie pre každého člena rodiny, ako stráviť každý bežný deň v týždni. Inštrukcie pre sväté prežitie Pánovho dňa v rodinách. Inštrukcie pre prospešné počúvanie kázaného Božieho slova. Inštrukcie pre prospešné čítanie svätého Písma. Inštrukcie pre čítanie iných kníh. Inštrukcie pre správne vyučovanie detí a služobníkov s čo najväčšou úspešnosťou. Inštrukcie k modlitbe vo všeobecnosti. Inštrukcie pre rodiny ohľadne sviatosti Večere Pánovej. Inštrukcie pre ustráchaných, problematických kresťanov, ktorí sú zmietaní pochybnosťami o svojej vlastnej úprimnosti a o ospravedlnení. Inštrukcie pre kresťanov, ktorí skĺzli a o vytrvalosti. Inštrukcie pre chudobných. Inštrukcie pre bohatých. Inštrukcie pre starých a slabých. Inštrukcie pre chorých. Inštrukcie pre priateľov chorého, ktorí sú okolo neho.

Pre excelentnú rozsiahlosť tohto diela budem analyzovať len tri oblasti z tejto časti a to: Vzájomné povinnosti manželov a manželiek k sebe navzájom. Špeciálne povinnosti manželov k ich manželkám. Špeciálne povinnosti manželiek k ich manželom.

3.1.1 Vzájomné povinnosti manželov a manželiek k sebe navzájom

Táto časť obsiahla 8 strán v Baxterovej Príručke.²¹⁷ Svoje inštrukcie začína nasledovne. Citujem: „*Je to jedno deštruktívne podvracanie v každej spoločnosti a samozrejme celého sveta, že sebecké, bezbožné osoby vstupujú do všetkých vzťahov s túžbou slúžiť sebe samým a vyťažiť všetko, čo uspokojuje ich telo, ale bez žiadneho zmyslu pre ich vzťahovú rolu. Myslia si, že úcta, profit a radosť im bude v ich vzťahu poskytnutá, ale nemyslia na to, čo od nich očakáva či vyžaduje Boh alebo človek. Všetky ich myšlienky sú o tom, čo by mali mať, ale nie o tom, čo by mali byť a čo by mali robiť. Sú veľmi citliví na to, akí by mali byť k nim druhí a ako by sa mali k nim správať, no nie sú citliví na to, čím by mali byť pre druhých oni a ako by sa mali k nim správať.... Akokoľvek, naša hlavná starostlivosť by mala spočívať **v poznaní a vykonávaní našich povinností vo vzťahoch a tým v nich osláviť Boha** a potom očakávať požehnania ako spôsob povzbudenia a odmeny. Študuj a rob svoj podiel a Boh bude určite robiť ten svoj tiež.*“²¹⁸ V tom je to tajomstvo Krista a Cirkvi v paralele so ženíchom a nevestou, skrze ktoré môžeme osláviť nášho Boha a to tak, že muži majú milovať svoje

²¹⁷ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 431-438

²¹⁸ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 431

manželky ako Kristus miluje Cirkev a manželky majú poslúchať svojho muža ako aj Cirkev Krista. ²¹⁹ Ďalej hovorí o tom, že tak ako muži majú milovať svoje manželky aj manželky majú milovať svojich manželov *s pravdivou, múdrou a manželskou láskou*. Na podporu tejto inštrukcie používa biblický text z *Efezanom, 5.kapitoly, verše 25,28,29 a 33* ²²⁰, zároveň upozorňuje na starozákonný text z *Gen 2, 24*. ²²¹ Zdôrazňuje, že manželská láska musí byť neustále udržiavaná.

Nasledujúce inštrukcie hovoria o tom, *ako* udržiavať manželskú lásku. Inštrukcií k danej podtému je 5.

Prvá z nich ²²² opisuje niekoľko biblických princípov, spomedzi ktorých som vybrala tie najhlavnejšie: 1. Vyber si najprv niekoho, kto je naozaj prívetivý, hlavne v cnostiach zmýšľania. 2. Ožeň sa/vydaj sa až potom, čo si si úplne istý/istá, že partnera miluješ úplne so všetkými jeho chybami. 3. Pamätaj, že ženy sú prevažne láskyplné, vášnivé stvorenia a tak ako veľmi milujú seba, tak aj veľmi očakávajú lásku od svojich manželov. 4. Pamätaj, že si pod Božím príkazom a odmietnutie manželskej lásky tvojej manželke, je odmietnuť povinnosť, ktorú si od Boha prijal. Preto by mala práve *poslušnosť* riadiť tvoju lásku. 5. Všímaj si viac to dobré, čo je na tvojej manželke ako na to zlé. Nedovoľ aby pozorovanie jej chýb a zlyhaní spôsobilo to, že zabudneš alebo prehliadneš jej cnosti. 6. Nezveličuj slabosti, ale ospravedlňuj ich ako sa len dá, prihliadajúc na krehkosť pohlavia, temperamentu a prihliadaj aj na svojej vlastné slabosti a koľko veľa si musí tvoja manželka vytrpieť s tebou. 7. Svoju manželku premáhaj láskou, a potom nech už je akékoľvek, bude ťa milovať a bude stále milá. Láska zapríčiňuje lásku tak ako oheň rozecuje oheň. Dobrý manžel je to najlepšie čo môže urobiť svoju manželku dobrou a milujúcou. 8. Ukáž im príklad prívetivosti na sebe. Stanov vzor rozvážneho, milujúceho, zákonného, mierneho, seba-potlačujúceho, trpezlivého, neškodného, svätého a nebeského života.

---

²¹⁹ *Efezanom, 5kap., 21-33v.*

²²⁰ „Muži milujte svoje ženy tak, ako aj Kristus miloval Cirkev a vydal za ňu seba samého... Tak aj muži majú milovať svoje ženy ako vlastné telá. Kto miluje svoju ženu, miluje seba samého. Veď nikdy nikto nemal svoje telo v nenávisti a živý ho a opatruje, ako aj Kristus Cirkev... A tak i každý z vás bez výnimky nech tak miluje svoju ženu ako seba. A žena nech prejavuje mužovi úctu.“

²²¹ „Preto opustí muž svojho otca i matku a prilipne k svojej žene a budú jedno telo.“

²²² BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 431

Druhá z nich ²²³ naznačuje *spolužitie manželov a ich rozvážne a pokojné spojenie pre reprodukciu*. Zdôrazňuje, že manželia sa majú vyhýbať nehanebnosti, nevhodnosti a čohokoľvek, čo má tendenciu pošpiniť myseľ a urobiť ju márnou a nečistou a tak ju odvieť od svätého poslania. Baxter *varuje pred chtičom v manželstve*, ktorý ničí vzájomnú lásku. Pre túto vec cituje apoštola Pavla z *1Kor 7, 2-5* ²²⁴, ktorý dáva inštrukcie ako mu predchádzať. Zaujímavosťou je, že prípad, keď sú manželia dlhodobo od seba a žijú oddelene a ak sa tento proces deje bez príznačnej nevyhnutnosti ... opisuje ako „ustavičné násilie páchané na ich povinnostiach“ ²²⁵. Práve slovo násilie je silným dôrazom v tejto téme. Ak sa nad tým zamyslíme, nijaké manželstvo nebude produkovať zdravé ovocie, ak manželia nežijú spolu a neudržiavajú konštantnú manželskú lásku medzi sebou. Manželská láska na diaľku neexistuje. Je potrebné, aby manželia žili v súlade a súzvuku troch zložiek a to duchovnej, duševnej a telesnej. V prípade, ak manželia žijú oddelene a ich stretávanie je len občasné, buďto láska medzi nimi vychladne, alebo obidvoch z nich ohrozuje chtič, pred ktorým varuje aj apoštol Pavol, ako sme spomínali vyššie. Teda tento stav manželov nesie právoplatné označenie – násilie. Znamená to, že manželia si nepreukazujú dobro, ale ochudobňujú sa oň a tak výsledok nemôže byť principiálne ani zákonite dobrý.

Tretia inštrukcia ²²⁶ naznačuje vážnosť hriechu *cudzoložstva*. Baxter upozorňuje na akékoľvek tendencie nekalosti a násilia orientované na manželskú zmluvu. Poukazuje na starozákonný princíp, zapísaný v *Lev 20,10*²²⁷, kde Boh cudzoložstvo nariadil potrestať smrťou. Hovorí o ľuďoch, ktorí majú nemravné a bezuzdné myšlienky a reči a nebránia sa im, horia rovnako ako pred svadbou a dávajú tak cudzoložstvu voľný prístup. Svojím správaním sa rúhajú duchovnému svetu a sami „zahynú vo svojej skazenosti“ (*2Pt 2,10-12*).

---

²²³ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 431-432

²²⁴ „Aby sa však zabránilo smilstvu, nech má každý svoju ženu a každá svojho muža. Muž nech plní voči žene svoje povinnosti a podobne aj žena voči svojmu mužovi. Žena nie je pánom svojho tela ale jej muž; podobne ani muž nie je pánom svojho tela, ale jeho žena. Neodopierajte sa jeden druhému, iba ak na určitý čas so vzájomným súhlasom, aby ste sa venovali modlitbe a potom buďte zase spolu, aby vás satan nepokúšal, keby ste sa nemohli ovládnuť.“

²²⁵ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 432

²²⁶ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 432

²²⁷ „Kto sa dopustí cudzoložstva s vydatou ženou, teda kto cudzoloží so ženou svojho bližneho, musí zomrieť – cudzoložník i cudzoložnica.“

Štvrtá inštrukcia.²²⁸ Manželia a manželky musia nachádzať *potešenie v láske, spoločenstvo a konverzáciu* medzi sebou. Neexistuje nič viac, na čo by bolo ľudské srdce nastavené, ako na radosť. Ale tu hovorí o radosť, ktorá pomáha manželom pri plnení ich povinností a chráni ich od hriechu, teda o svätej radosť. Ak sa manželia potešujú navzájom, dáva im to silu plniť si svoje vlastné povinnosti a znášať svoje slabosti.

Piata inštrukcia,²²⁹ hovorí o veľkej povinnosti manželov *žiť v tichosti a pokoji* a vyhýbať sa všetkým príležitostiam na hnev a nezhodu. Baxter rozdeľuje túto otázku do dvoch oblastí, práve kvôli jej nadmernej dôležitosti:

V prvej časti rozoberá jej *nevyhnutnosť* a v druhej časti *inštrukcie* na jej vykonávanie. V prvej časti píše: „Toto je povinnosť, ktorú tvoja jednota a blízky vzťah špeciálne potrebuje. Nezhoda bude tvojou bolesťou a súžením v tvojom živote.“ Porovnáva to so zlomeninou v tele, ktorá bude bolieť až do smrti, pokiaľ nebude zahojená. Dáva radu, že „ak sa chceš vyhnúť zraneniu a chceš zahájiť liečbu, tak by si mal vyhľadávať akékoľvek mosty pokoja a rýchlo to zahojiť.“ Nezhody ochladzujú lásku. Časté vypadnutie zanecháva zvyk nechuti a averzie v mysli. Rozdiel medzi tichým a „hlučným“ životom dáva do paralely s prebývaním doma a vo väzení. Pokiaľ bude náš život „hlučný“, budeme sa cítiť ako vo väzení, kde nikto nemá záľubu prebývať. Celkovo nezhody majú zlý vplyv na všetky záležitosti rodiny. Ďalej odvádzajú od Boha, manželia nie sú schopní sa spolu modliť a neslúžia si navzájom. Nezhody znemožňujú viesť domácnosť v autorite. Deti takýchto rodičov a ich poddaní si z nich berú príklad. A nakoniec, čo je najhoršie, manželia svojimi nevyriešenými nezhodami dávajú priestor diablu, ktorý ich môže potom následne v iných veciach pokúšať.

Druhá časť: V tejto časti Baxter opisuje 10 spôsobov, *ako sa vyhnúť nedorozumeniu*. 1. Manželia majú uchovávať manželskú lásku v neustálom „vare“ a sile. 2. Manželia musia umŕtvovať svoju pýchu a nezdravú vášeň, ktoré vedú k netrpezlivosti. 3. Manželia majú pamätať na to, že sú „choré“ osoby, plné slabostí. 4. Majú stále pamätať, že sú jedno telo a preto sa navzájom neurážať. 5. Manželia sa majú vopred dohodnúť, že ak je jeden nahneván, ten druhý to bude s tichosťou a jemnosťou znášať, dokiaľ sa to neurovná. 6. Majú mať pohľad uprený pred seba a pamätať, že budú spolu žiť až do smrti a musia si byť navzájom spoločníkmi a vzájomnou útechou. Potom uvidia, aké je to absurdné škodiť a

---

²²⁸ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 432-433

²²⁹ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 433

sužovať jeden druhého. 7. Pokiaľ je to možné, majú sa vyhýbať všetkým príležitostiam na hnev a zlyhanie, čo sa týka vecí ich rodiny. 8. Ak nedokážu rýchlo ukončiť svoju vášeň, ešte stále môžu prinajmenšom zdržiavať svoj jazyk; nehovoriť výčitky a provokačné slová, ale byť ticho a to ich čoskoro navráti k rozvahe a pokoju. 9. Manžel alebo manželka má svojmu manželskému partnerovi povedať, že táto nehoda by nemala byť medzi nami. Láska to musí utíšiť a musí to byť vyznané. 10. Navzájom si majú vyznávať svoje priestupky a pády, prosiť za odpustenie jeden druhého a spoločne sa modliť.

*Šiesta inštrukcia*²³⁰ opisuje principiálnu povinnosť medzi manželmi, *mať špeciálnu zručnosť, starostlivosť a usilovnosť pomáhať druhému v poznaní, uctievaní a poslušnosti Bohu*, ktoré majú viesť ku spaseniu. Práve toto je najväčšou povinnosťou, kde sú si manželia navzájom najväčšou pomocou a požehnaním. Baxter opäť túto inštrukciu rozdeľuje na dve časti.

V prvej je jeho zámerom oživiť svedomie ohľadne tejto veci a v druhej dáva rady ako to robiť.

*Prvá časť*²³¹ poukazuje na *večný charakter kresťanského manželstva* a na večné potešenie, ktoré nespočíva len v pozemských radoostiach. Nasledovne pobáda k rozjímaniu nad touto témou: 1. „Uvažuj, čo má rozumná láska spoločné so zanedbávaním duše tvojho partnera? Ak vaša láska nepomáha tomu druhému k večnému životu, potom je nehodná nazývať sa láskou. Všetko na tomto svete má takú cenu, na koľko je použiteľné. Miluješ svoju manželku, ale necháš ju v satanovej moci, alebo jej pomôžeš zachrániť dušu?“ 2. „Uvažuj nad tým, že vy budete spolu dlhšie ako vaše manželstvo alebo ľudstvo samo.“ Ste predurčení, aby ste žili ako „dedičia milosti života.“²³² 3. „Uvažuj nad tým, že ak zanedbávaš dušu svojho partnera, aký nepriateľ si vlastne pre neho, a ako sa vlastne pripravuješ na večné súženie.“ Hovorí o prikázani pre oboch manželov, aby sa navzájom upozorňovali na hriech a darebáctvo, a nikdy si v tom nedopriali oddych, ale vždycky si dávali inštrukcie až kým neprídu do nebeskej vlasti. Baxterova ľútosť nad ľuďmi s plytkou dušou znie: „Ó, bezbožné a daromné duše, ktoré svojou bezbožnosťou a zanedbávaním v tomto živote, pripravujete jeden druhého na život nekonečnej biedy a hrôzy.“

---

²³⁰ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 434-437

²³¹ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 434-435

²³² *1Pt 3,7*

*Druhá časť*²³³ obsahuje inštrukcie *ako pomáhať jeden druhému k spaseniu*. Preto sa majú manželia bezodkladne rozhodnúť žiť ako dedičia nebies a byť si pomocou svojim dušiam. Baxter hovorí, že ak manželia budú dodržiavať nasledujúce inštrukcie, budú jeden pre druhého špeciálnym požehnaním. Citujem: „1. Ak sa chcete starať o dušu svojho partnera, musíte si byť istý, že sa v prvom rade staráte o tú svoju. 2. Na rozprávanie sa o Božích veciach a spáse, využite tie príležitosti, ktoré vám vaša blízkosť a dôvernosť dovoľuje. 3. Ak jeden z manželov hovorí vážne o svätých veciach, ten druhý by nemal mať tendenciu to umlčovať alebo ukončiť. Sústreďte sa na veci srdca a nebies a neodbočujte od témy. 4. Strážte duše a srdcia jeden druhému a pracujte na tom, aby ste poznali dušu jeden druhého, pozbudzujte sa v milosti a napomínajte v hriechu a pádoch, len tak budete schopní dávať tú najlepšiu pomoc sebe navzájom. Mali by ste byť schopní aplikovať práve tú najpotrebnejšiu vlastnosť či zručnosť do danej situácie. 5. Dávajte pozor, aby ste si nelichotili skrze nerozumnú a ľahkovernú lásku alebo popudzovali sa navzájom s vášnivou a opovrhujúcou výčitkou. 6. Buďte si istí, že máte medzi sebou pravdivú manželskú lásku, a tak nebudete jeden druhému škodiť. 7. Neodrádzajte jeden druhého od inštrukcií alebo napomenutí tým, že ich budete pokladať za choré, alebo za trápne reflexie, alebo tým, že budete tvrdohlavo neformovateľní. 8. Pokiaľ ste schopní napomenúť alebo povzdudiť jeden druhého, urobte to. Keď vaši partnerividia, že hovoríte o tom istom ako vaši kazatelia a duchovní pracovníci, lepšie sa im to bude prijímať. 9. Neskrývajte stavy vašich duší, ani chyby jeden pred druhým. 10. Vyhýbajte sa nedorozumeniam ohľadne iných názorov v náboženstve. 11. Ak rozdiely v posudzovaní náboženských vecí sú medzi vami značné, buďte si istí, že sa to všetko dá zvládnuť so svätosťou, pokorou, láskou a pokojom. Určite nie s telesnosťou, pýchou, neláskavosťou a spornou tvrdohlavosťou. 12. Nebuďte ani slepo zhovievaví ku vzájomným chybám ani príliš „cenzorskí“ ku stavu toho druhého, inak vám satan poskytne radu, aby ste nemali o toho druhého viac záujem. Nedajte sa zviest' ani do jedného z týchto extrémov. 13. Ak vás partner je neveriaci, snažte sa dávať do vášho vzťahu všetku lásku, ktorú vzťah vyžaduje. Aj keď ich nemôžete milovať ako pravých kresťanov, milujte ich ako svojich manželských partnerov. 14. Modlite sa spolu. 15. To posledné – Pomáhajte jeden druhému, aby ste viedli príkladný život.“

---

²³³ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 435-437

Siedma inštrukcia ²³⁴ hovorí o ďalšej dôležitej povinnosti manželov a to *pomáhať si udržiavať zdravie a komfort telesnej schránky*.

Ôsma inštrukcia ²³⁵ ukazuje na to, že manželia si majú navzájom pomáhať v ich svetskej práci a s nehnuteľnosťami. *Nie kvôli pozemským cieľom, ani so svetským zmysľaním, ale v poslušnosti Bohu*.

Deviata inštrukcia ²³⁶ hovorí o dôležitosti uchovávať dobré meno partnera: „Taktiež musíte mať na pamäti, že si svojho partnera musíte ctíť a uchovávať jeho dobré meno.“ Opisuje, že je to neverne až hriechne správanie, mužov či žien, ktorí medzi svojimi priateľmi odkrývajú pády alebo slabosti jeden druhého, ktoré majú ostať nežne zakryté. Baxter to myslí v zmysle ohovárania a preháňania reality, čo vedie k zlej reputácii partnera.

Desiata inštrukcia ²³⁷ poukazuje na *povinnosť spolu vychovávať deti a členov rodiny*.

Jedenásta inštrukcia ²³⁸ Ďalšou povinnosťou medzi manželmi je *pomáhať si vzájomne vo veciach láskyplnosti a pohostinnosti*.

Dvanásta inštrukcia ²³⁹: Na záver tejto kapitoly Baxter zdôrazňuje, že je potrebné, aby si boli manželia navzájom pomocníkmi a dôverníkmi v zabezpečení spokojného a šťastného obdobia odchodu na večnosť. „Už počas života máme žiť s vedomím, že očakávame poslednú hodinu.“ Manželia majú žiť spolu tak, ako dedičia nebies a ako pútnici do zaslúbenej zeme, pomáhajúc a povzbudzujúc jeden druhého.

---

²³⁴ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 437

²³⁵ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 437

²³⁶ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 437

²³⁷ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 437-438

²³⁸ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 438

²³⁹ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 438

3.1.2 Špeciálne povinnosti manželov k ich manželkám

V nasledujúcej podkapitole sa pozrieme na druhú z troch tém o manželstve, ktorá ukladá povinnosti manželom voči svojim manželkám.²⁴⁰ Baxter zdôrazňuje, že manžel nemôže očakávať náklonnosť manželky bez toho, aby sám bol k nej taký. Hovorí: „Ak manžel očakáva, aby si jeho manželka plnila svoje povinnosti a zabezpečovala mu komfort, on tiež musí byť verný vo vykonávaní svojich povinností ako manžel. Zlyhanie v jeho vlastnej povinnosti môže mať za následok zlyhanie manželkyných povinností.“ Baxter dáva 10 inštrukcií, a hovorí, že ak ich manžel bude plniť, v tom bude nachádzať najväčšie šťastie pre spoločný život:

Prvá inštrukcia: Manžel musí prevziať principiálnu časť spravovania (vedenia) celej rodiny, vrátane manželky.

Druhá inštrukcia: Manžel musí spojiť autoritu a lásku tak, že ani jedna z nich nemôže byť vynechaná alebo skrytá, ale obe musia byť vykonávané a udržiavané.

Tretia inštrukcia: Je povinnosť manželov, udziavať manželkinu autoritu nad vlastnými deťmi a služobníctvom.

Štvrtá inštrukcia: Takisto manžel musí udržiavať úctu svojej manželky tak ako aj autoritu.

Piata inštrukcia: Manžel má prevyšovať manželku v poznaní a má byť jej učiteľom vo veciach, ktoré súvisia so spásou.

Šiesta inštrukcia: Manžel má byť učiteľom rodiny v principiálnych veciach. Má členov rodiny napomínať a skúmať, nariaďovať im Božie princípy.

Siedma inštrukcia: Manžel má byť ústami rodiny pri denných spoločných modlitbách k Bohu. Má byť kňazom domácnosti.

Ôsma inštrukcia: Manžel má byť hlavným poskytovateľom a prevádzkovateľom pre rodinu. Jeho myseľ a telo má najväčšie predpokady k tejto úlohe.

---

²⁴⁰ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 438-440

Deviata inštrukcia: Manžel má byť najsilnejší v trpezlivosti a má znášať slabosti a vášne svojej manželky.

3.1.3 Špeciálne povinnosti manželiek k ich manželom

Takisto ako platí pre manželov, platí aj pre manželky. Manželka, ktorá očakáva komfort od svojho manžela, musí si byť vedomá, že sama vykonáva všetky povinnosti, ktoré má voči nemu. Ak manželka pociťuje neláskavosť, hoci je povinnosťou manžela byť k nej milý a verný, potom pre vysvetlenie tohto správania existuje niekoľko dôvodov: 1. Muži sú krehkí a náchylní zlyhať v ťažkých povinnostiach, tak ako aj ženy. 2. Je to stanovené Bohom, že komfort a povinnosti majú ísť ruka v ruke a preto sa môže stať, že manželke bude chýbať komfort, keď nesplní svoju povinnosť. Preto manželkám odporúča dodržiavať následných 12 inštrukcií:²⁴¹

Prvá inštrukcia: Buď špeciálne milujúca pre svojho manžela. Toto je tvoja „úhrada“ za všetky problémy, ktoré mu spôsobili tvoje slabosti.

Druhá inštrukcia: Ži v dobrovoľnej podriadenosti a poslušnosti a nie svôjvôli.

Tretia inštrukcia: Uč sa od svojho manžela ako od svojho menovaného učiteľa a nebuď namyslená alebo múdra vo svojich vlastných očiach, ale pýtaj si od neho radu v situácii, ktorá to vyžaduje.

Štvrtá inštrukcia: Zmeňte všetky chyby, ktoré vo vás spôsobujú hriech.

Piata inštrukcia: Ctíte si svojich manželov už len kvôli ich postaveniu nadriadenosti.

Šiesta inštrukcia: Žite s radostnou spokojnosťou podľa svojich možností a vyvarujte sa netrpezlivosti a reptavému duchu.

Siedma inštrukcia: Špeciálnym spôsobom sa snaž podmaniť si svoje vášne, a všetko hovoriť či robiť v miernosti a triezvosti.

---

²⁴¹ BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. s. 440-449

Ôsma inštrukcia: Stráň sa pýchy a sporných náklonností a udžiavaj si pokorný a mierumilovný charakter.

Deviata inštrukcia: Vyhýbaj sa detinskému nevkusnému odievaniu sa, taktiež márnym, drahým alebo neprijemným kuriozitám, ktoré by sa mohli týkať teba.

Desiata inštrukcia: Buď špeciálne opatrná v ovládaní svojho jazyka a nech je málo tvojich slov a dobre uvážených predtým ako ich vyslovíš.

Jedenásta inštrukcia: Buď ochotná a usilovná vo svojej roli, čo sa týka povinností a práce v rodine.

Dvanásta inštrukcia: Nenakladaj s majetkom svojho manžela bez jeho vedomia a súhlasu.

V nasledujúcej časti tejto problematiky Baxter rieši niekoľko pastorálnych problémov, ktoré sa bežne vyskytujú medzi manželmi.

3.2 Kresťanský hedonizmus v manželstve

Pozreli sme sa na tri oblasti pastorálnej pomoci manželom. Vidíme, že je dôležité, priam kľúčové, aby si manželia plnili svoje povinnosti a tak napĺňali zmysel svojich rolí v manželstve. Toto poslanie byť manželom či manželkou nie je o uspokojovaní svojich potrieb ale práve naopak, vzdávaní sa svojho komfortu pre dobro môjho manželského partnera, pretože zmysel ich rolí je v oslave Boha. V našom postmodernom či pluralitnom svete sa to nie vždy nosí a takýto názor na manželstvo sa považuje za primitívny a zastaralý.

Novým trendom, ktorý sa žiaľ dostáva aj do cirkvi je, že sa začalo viac diskutovať o psychologických potrebách ako o roliach v manželstve. Biblia sa zredukovala na nepovinnú príručku, ktorá ľuďom pomáha naplniť svoje citové potreby. Výsledkom je, že plány ako: („Asi by som mala odísť od svojho manžela“ alebo Nebudem o tom už znova hovoriť – je to lepšie než sa pohádať“) nie sú hodnotené podľa toho, či sú v súlade s Písmom, ale skôr podľa toho, aké pocity pri tom človek prežíva a ako sú naplnené *jeho potreby*. Je to otázka autority. Plánovať budúce kroky, podľa toho, či egoisticky naplnia osobné potreby človeka, znamená nahradiť neomylnú autoritu Biblie humanistickým systémom hodnôt. „A na tomto humanistickom základe stoja dve falošné učenia: 1. Potreby človeka sú dôležitejšie, 2.

Kresťanské prostriedky, ako o nich hovorí Biblia, môžu byť pri naplňovaní týchto potrieb užitočné.“²⁴² Avšak práve naopak, ako tvrdí aj Baxter, napĺňanie potrieb môjho partnera môže pomôcť a pomáha žiť kresťanský život a takýmto spôsobom vyhradiť najvyššiu autoritu Biblie a Božieho slova v našom živote. Pomaly sa dostávame k vysvetleniu nadpisu tejto podkapitoly. Jej obsahom je *idea uctievania* rozvinutá Richardom Baxterom.²⁴³

Baxter sa pokúsil postaviť proti „faustovskému duchu“ svojej doby dôrazom na *potešenie v Bohu* ako najstálejšieho potešenia v živote. Najúčinnším liekom, je podľa Baxtera, „*kresťanský hedonizmus*“. Výraz „kresťanský hedonizmus“ pochádza od Johna Pipera, z jeho významnej knihy *Desiring God: Meditations of a Christian Hedonist*. Hedonista je niekto, kto žije pre potešenie. Kresťanský hedonista je niekto, kto žije pre potešenie z Boha. Pre kresťanského hedonistu je hlavným cieľom ľudstva osláviť Boha tým, že *sa v ňom budeme naveky tešiť*. Kresťanský hedonizmus neusiluje urobiť si potešenie z nejakého boha, ale našim najväčším potešením a pokladom je urobiť Boha šťastným.²⁴⁴ Mohli by sme povedať, že kresťanský hedonizmus chápe rastúce potešenie v Bohu, ako hlavný kľúč k tomu, ako prežívať šťastné, požehnaním naplnené a radostné manželstvo. Vykonávanie každodenných povinností, ktoré vyplývajú z manželských rolí by malo oboch kresťanov naplňovať šťastím, ak to tak nie je, otázkou je, či ich túžbou je urobiť Boha šťastným. Pretože Boh stvoril manželstvo, a túži po tom, aby bolo ním požehnané. To, že manžel a manželka majú svoje role a povinnosti, vyplýva z ich prirodzenosti, ktorú do nich vložil Boh. Stalo sa to pri stvorení a princípy, ktoré boli dané, sa nemenia. Len človek pokrivený hriechom.

John Piper, ktorý je taktiež kresťanský hedonista, píše, prečo sú muži aj ženy v manželstve vystavení toľkému nešťastiu. Jeho vysvetlenie hovorí, že je to jednoduchý dôvod, kedy muži a ženy hľadajú vlastnú radosť a nehľadajú ju v radošti svojich partnerov.²⁴⁵ Neexistuje lepší návod na šťastné a Bohom požehnané manželstvo a rodinu, ako povedať, že: „Láska je hľadanie vlastnej radosti v radošti svojich milovaných“²⁴⁶ Človek túži po tom, aby bola túžba po radošti prítomná v akejkoľvek podobe. „Človek hľadá všeličo len so zámerom (nazvaným, nenazvaným, podvedomým), aby dosiahol *radosť*... Človek, ktorý sa snaží odriekať si túto

---

²⁴² CRABB, Larry. *Manželstvá je vzťah*. Praha: Návrat domů, 1994. s. 9-10

²⁴³ SHAW, Mark: *Deset významných idejí církevních dejín*. Brno: CDK, 2001. s. 77

²⁴⁴ SHAW, Mark: *Deset významných idejí církevních dejín*. Brno: CDK, 2001. s. 77

²⁴⁵ PIPER, John. *Túžba po živote*. Bratislava: Porta libri, 2004. s. 181

²⁴⁶ PIPER, John. *Túžba po živote*. Bratislava: Porta libri, 2004. s. 182

radosť, nemôže byť poslušným človekom.²⁴⁷ Z tejto definície vyplýva, že manžel alebo manželka nemôžu byť poslušnými partnermi jeden k druhému, ak nebudú vo svojom vzťahu prežívať radosť, ktorá však pramení mimo ich vzťah, a to v Bohu. Omnoho závažnejšie je, že toto ich správanie má fatálne následky na ich večný život. Nie len, že nie sú poslušní voči sebe, ale nie sú poslušní ani voči Bohu. Avšak, ak nájdú schopnosť reflektovať Božiu radosť na ich vlastný manželský vzťah, budú naozaj šťastní a poslušní, jeden voči druhému a zároveň aj Bohu.

3.2.1 Baxterove pokyny ako sa tešiť v Bohu

Baxter zhrnul tradíciu, ktorá sa vracia k Augustínovi a dokonca až k Pavlovi – totiž, že predmetom našich najhlbších túžob je Boh. To je pre Baxtera srdcom a dušou kresťanského života a kresťanskej viery.

V knihe *Christian Directory* Baxter predkladá sedem otázok, ktoré sám položil a odpovedal:²⁴⁸

- Sú láska k Bohu a sebaláska zlučiteľné, ako kresťanskí hedonisti učia? Baxter hovorí: „Boh je v nás najviac oslávený, keď my sme v ňom najviac potešení“. Vďačnosť, ktorú Písmo všade prikazuje, by nebola možná bez sebalásky zamierenej na Boha. Ak by sme neboli potešovaní týmito vecami v Bohu, nechválili by sme ho ani neoslavovali. Takto Baxter uzatvára, že „nie je otázkou, či milovať Boha, či seba“, ani to „či hľadať Božiu slávu a Božiu radosť, či svoje vlastné šťastie..., pretože musím vždy hľadať oboje.“

- Čo skutočne znamená tešiť sa v Bohu? Pre Baxtera je potešením v Bohu „plné rozumové uspokojenie duše v Bohu a pochopenie svätosti, ktorá je v ňom a ktorá je naozaj potešujúca.“ Baxter zdôrazňuje aj potrebu *seba-poznania*.²⁴⁹ Prepojenie medzi „plným rozumovým uspokojením duše“ a seba-poznaním je značne veľké. Podmienkou pre to prvé je to druhé. Ak človek nepozná svoju dušu, jej bolesti, trápenia a nevie ich identifikovať a analyzovať, tak

---

²⁴⁷ BARTH, Karl. *The Doctrine of Creation, Church Dogmatics*, vol. 3, 4, prekl. A. T. Makkay, et. al. (Edinburgh: T. & T. Clark, 1961), str. 375 In: PIPER, John. *Túžba po živote*. Bratislava: Porta libri, 2004. s. 184

²⁴⁸ SHAW, Mark. *Deset významných idejí církevních dejín*. Brno: CDK, 2001. s. 81

²⁴⁹ „self-acquaintance“ In: BAXTER, Richard. *The Practical Works of Richard Baxter. Selected Treatises*. Massachusetts: Hendrikson Publishers, 2010. s. 789-796

isto ako aj radosti a potešenia, nedokáže ju „rozumovo, racionálne uspokojiť v Bohu“, ako hovorí Baxter. Potešenie v Bohu znamená byť v každej oblasti upokojený Bohom.

- *Pokiaľ ide o sväté potešenie v Bohu – koľko sa nám ho môže dostať v tomto živote ?* Baxter odpovedá prekvapivo, že „zrejme môžeme očakávať ďaleko viac potešenia ako prežívame v danej chvíli.“ Baxterova idea sa dá zhrnúť takto: Môžeme očakávať dostatočné potešenie k tomu, aby sme boli šťastnejší a spokojnejší ako najšťastnejší nekresťania.

- *Ak svojím hlavným cieľom neurobíme potešenie v Bohu – aké tu budú riziká ?* Najhoršia vec, z ktorej vyplývajú všetky ostatné riziká je znepáčenie sa Bohu.

- *Čo dobré nám potešenie v Bohu prináša ?* Potešenie v Bohu zvyšuje radosť zo všetkého ostatného. Baxter píše: „ak sa tešíš v Bohu, tvoje telesné potešenie ti bude posvätené, bude oprávnené a na mieste, zatiaľ, čo u iných je modlárske a porušené.“ Boh nám môže poskytnúť väčšie potešenie z vecí a prežitkov, ak vie, že si z nich neučiníme modly.

- *Čím nám Boh pomáha, aby sme v ňom mali stále väčšie potešenie ?* Baxterovou odpoveďou bolo, že „Boh nám urobil mnoho vecí, aby nám pomohol preklenúť našu prirodzenú alergiu, aby sme v ňom mali väčšie potešenie.“ Poznávanie týchto mnohých ciest, ktorými nám pomáha, aby sme sa v ňom tešili, je zdrojom potešenia v Bohu.

- *Aké uvažovanie môže najlepšie podnecovať potešenie či radosť v Bohu a rozhojňovať radosť a uspokojenie v ňom ?* Baxter navrhuje určité rozjímanie nad myšlienkami o Božej veľkosti, aby sme nimi podnietili svoje kladné city. Baxter ich vo svojej knihe *Christian Directory* uvádza dvadsať, ale autor z nich vybral len desať. Aby sme mohli rásť vo svojom potešení v Bohu odporúča uvažovať o nasledujúcich rozjímانيach, ktoré uvádzam v nasledujúcej podkapitole.

3.2.2 Desať Baxterových námetov pre rozjímanie o radosti

Následné uvažovanie je čerpané z knihy Marka Shawa *Deset významných idejí církevních dejín*.²⁵⁰ V jednotlivých rozjímaniach uvádzam Baxterovu priamu reč.

Rozjímanie prvé. „Uváž, akú veľkú radosť pôsobí Bohu, ak ťa vidí, že si šťastný v ňom. Konečným cieľom nášho potešenia nie je naše osobné potešenie, ale vyvýšenie Boha.“ Podľa Baxtera má jedine Boh nárok na lásku.²⁵¹ Boh si vraj vyhradzuje ľudské srdcia ako trón svojej slávy. Ľudia majú preto potlačiť prirodzenú náklonnosť svojho vnútra, túžiaceho po láske a neokrádať Boha ani o najmenší diel lásky, prislúchajúci len jemu.

Rozjímanie druhé. „Uváž, aký krásny je trojjediný Boh a ako je hodný stať sa predmetom nášho potešenia. Potešenie z Boha, bude trvať aj keď všetky ostatné potešenia zlyhajú.“

Rozjímanie tretie. „Uváž, ako ľahko sa môžu vkradnúť negatívne myšlienky a potešenie zabiť. Reptajúci a žiadostivý duch je kresťanovi nepriateľom.“ „Hriech je ako duchovné malomocenstvo. Otupuje naše duchovné pocity a naša duša sa rozpadá na kusy bez toho, aby sme si to všimli, alebo pocítili.“²⁵²

Rozjímanie štvrté. „Uváž, akú silnú podporu v našom potešení v Bohu predstavuje viera.“ „Bez viery sa nemôžeme zapáčiť Bohu, ani Bohu sa nemôže zapáčiť v nás.“ hovorí Baxter.

Rozjímanie piate. „Pamätaj na to, akú hodnotu má verejná bohoslužba pre naše potešenie v Bohu. Uhlík oddelený od ohňa rýchle uhasína, avšak ak je priložený k ostatným, znovu roznečuje oheň.“

Rozjímanie šieste. Uváž, ako všetky ostatné potešenia, ktoré ponúka život, môžu prispieť k tvojmu väčšiemu potešeniu v Bohu. Na rozdiel od ducha Faustovho, ktorý vidí pozemské poklady v konkurencii s večnými pokladmi, mali by sme dovoliť, aby pozemské poklady boli doplnené „rozkošmi trvalejšími“.

---

²⁵⁰ SHAW, Mark. *Deset významných idejí církevních dejín*. Brno: CDK, 2001. s. 85-87

²⁵¹ „Je to Boh, ktorý má byť milovaný nado všetko a nie ty. ... Tvoja starosť je milovať, a nie ambiciózne vyhliadať lásku.“ *A Treatise of Self-Denial*. London 1675, str. 292. In: HNÍK, František M. *Pohnutky dobročinnosti v křesťanství*. Praha: Blahoslav, 1935. s.231

²⁵² PIPER, John. *Túžba po živote*. Bratislava: Porta libri, 2004. s. 66

Rozjímanie siedme. „Nezabúdaj využívať svoje problémy k tomu, aby si sa viac tešil v Bohu. Čím viac stratíme pozemské poklady, tým viac zápasíme s horkosťou, avšak túto priepasť dokáže dokonale vyplniť potešenie v Bohu.“

Rozjímanie ôsme. „Uváž, ako sa bezbožní vyžívajú v bezbožných radovánkach a nech ťa to motivuje k väčšiemu potešeniu v Bohu. Nech sekulárny svet okolo v nás spôsobí žiarlivosť na slávu Božiu, ktorá znásobuje naše potešenie v ňom.“

Rozjímanie deviate. „Odmietni, aby ťa príznak smrti olupoval o večné rozkoše. Musíme prekonať strach zo smrti, lebo inak „utlmí našu radosť z večných radostí“. Mali by sme myšlienky, že nad nami visí smrť, využiť k tomu, aby rástla naša túžba po radoostiach, o ktoré nás smrť nemôže pripraviť.“

Rozjímanie desiate. „Rozhodni sa, že potešenie v Bohu urobíš cieľom, ktoré stojí nad všetkými náboženskými povinnosťami. Potešenie v Bohu je zdravím pre vaše duše“ píše Baxter.

4. Záver

V tejto záverečnej práci sme v prvej kapitole prechádzali historickým prehľadom 16. a 17. storočia v Anglicku. Politika bola v tej dobe úzko spätá s kresťanským náboženstvom. Preto pre pochopenie zmien v cirkvi sme prešli aj politickými udalosťami. Z celkového pohľadu sa zdá, že reformácia v Anglicku bola výsledkom len nariadení jednotlivých vládcov. Ale nakoniec konštatujeme o týchto zmenách zhora, od vládcov, že s časovým nadhľadom ich môžeme považovať za prostriedky, ktoré prispeli a poslúžili k reformácii. Zamerali sme sa aj na duchovnú podstatu vzniku a rastu reformácie a z nej následne vznik puritanizmu. Skrze ilustráciu o lúčoch svetla sme mohli vidieť, že reformné a neskôr puritánske snahy boli nezávislé od nariadení vládcov, ale pôsobili niekedy v pozadí diania a inokedy súběžne aj s politickými a spoločenskými udalosťami. Svetlo svieti v tme a tma ho nepohlí – táto parafráza biblického textu hovorí pravdu pozorovanú v dejinách. Nech by sa tí, čo majú moc vo svete snažili akokoľvek, Božie dielo obnovy cirkvi nemôžu zastaviť. V nasledujúcich častiach kapitoly sme sa oboznámili s jej cieľmi, dôrazmi a v smeroch puritanizmu sme mohli zistiť, aký má široký a rôznorodý záber. Úplné pochopenie puritanizmu je v tejto práci nemožné. Aj preto sme pokračovali zvoleným zužovaním záberu na cieľ, ktorý by bolo možné spracovať. Zamerali sme sa na jednu osobnosť reprezentujúcu puritanizmus a skúmali sme jej dôrazy.

Druhá kapitola podáva pohľad na život puritána Richarda Baxtera. Bol známy svojou veľmi plodnou literárnou tvorbou. Sústreďujeme sa na niektoré jeho diela, z ktorých analyzujeme dôrazy puritanizmu. V poslednej časti tieto získané dôrazy aplikujeme na vytvorenie troch teologických oblastí: spiritualita, služba a cirkev. Tie nám zčasti ukazujú na puritanizmus v Baxterovom ponímaní. Niektoré z dôrazov (jednota cirkvi, cirkevná disciplína) sú len túžbou po ich naplnení, vyzývajú kresťanov, aby ich uplatnili vo svojom živote. Iné zase ukazujú puritanizmus v praxi (Biblia základ pre život, naliehavosť, misia, radosť v Bohu, pastorácia). Aj keď kvôli rozsahu práce, dostupnosti literatúry a náročnosti prekladu zastaralej angličtiny nebolo možné úplne dosiahnuť Vytýčený cieľ o podstate puritanizmu, predsa nakoniec nášho skúmania sa ukázal jeden dôraz najdôležitejší a neoddeliteľný od ostatných. Od neho vychádzajú a k nemu aj smerujú všetky spomenuté dôrazy – oslávenie Boha. Môžeme teda povedať, že čiastkou podstaty puritanizmu je, aby bol Boh vo všetkom oslávený.

V tretej kapitole náš pohľad špecifikujeme na konkrétne Baxterovo dielo, Christian Directory, s pohľadom na otázku manželstva. Postupne rozoberáme jednotlivé inštrukcie, ktorých hlavným zmyslom je potešenie v Bohu, ktoré plynule prechádza do potešenia z manželského partnera. Dôraz je kladený na plnenie povinností oboch manželov, bez ktorých neexistuje oslava Boha za úžasný dar manželstva. Ak obaja manželia toto pochopia, budú sa môcť neúnavne tešiť jeden z druhého. Pochopili sme, že jedine radosť z Boha je hnacou silou pre život a konkrétne život v manželstve. Baxterove pokyny ako sa tešiť v Bohu privádzajú aj mňa osobne k preukazovaniu väčšej úcty k môjmu manželovi. Uvedomujem si, že tak ako si Cirkev má ctíť Krista ako svoju Hlavu, mám si ja ctíť svojho manžela.

Na záver, mojím prianím je, aby aj táto skromná práca mohla byť prínosom pre uvedomenie si dôležitosti zdravého základu v manželstvách a rodinách. Aby hlavou každého človeka bol Kristus a aby naše vzťahy boli naplnené a napĺňované jedine Ním. Cesta ako osláviť Boha vedie tesne vedľa našich blížnych. Preto nehľadajme Boha len na nebeskej oblohe a v zjaveniach, ale hľadme na každého blízneho ako na odlesk jeho slávy, ktorý si zaslúži prináležiacu lásku a úctu, čo špeciálne platí o manželských vzťahoch.

„Lebo z Neho, skrze Neho a pre Neho je všetko. Jemu sláva naveky. Amen.“

Rim 11, 36

Zoznam použitej literatúry

Pramene

Biblia. Slovenský ekumenický preklad. Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2007. ISBN 978-80-85486-44-5.

Sekundárna literatúra

BAXTER, Richard. *Christian Directory*. vol 1. Grand Rapids: Soli Deo Gloria Publications, 2008. 948 s. ISBN 978-1-877611-13-1

BAXTER, Richard. *The Reformed Pastor*. Carlisle: The Banner of Truth Trust, 1989, 256 s. ISBN 0 85151 191 0

BAXTER, Richard. *The Practical Works of Richard Baxter. Selected Treatises*. Massachusetts: Hendrikson Publishers, 2010. 956 s. ISBN 978-1-59856-571-3

BIERMAN, Karol; HANUS, František. *Kronika ľudstva*. Bratislava: Fortuna Print, 1992. 1125 s. ISBN 80-7153-038-7

BUNYAN, John. *Cesta pútnika*. Bratislava: Misijná spoločnosť evanjelia Ježiša Krista, 2005. 207 s. ISBN 80-88891-73-6

BURROUGHS, Jeremiah. *Learning to be happy*. London: Grace publications trust, 1995. 63 s. ISBN 0 946462 16 X

COFFEY, John; LIM, Paul C. H. *The Cambridge Companion to Puritanism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 371 s. ISBN 978-0-521-67800-1

COFFEY, Jonh. *Goodwin and the Puritan Revolution. Religion and Intellectual Change in Seventeenth-Century England*. Woodbridge: The Boydell Press, 2006. 337 s. ISBN 1 84383 265 8

COLLINSON, Patrick. *Reformácia*. Bratislava: Slovart, 2004. 183 s. ISBN 80-7145-906-2

CRABB, Larry. *Manželstí je vztah*. Praha: Návrat domů, 1994. 190 s. ISBN 80-95495-31-7

HANES, Pavel. *Dejiny kresťanstva*. Banská Bystrica: TRIAN, 1998 424 s. ISBN 80-88945-01-1

HNÍK, František M. *Pohnutky dobročinnosti v křesťanství*. Praha: Blahoslav, 1935. 336 s.

HOUGHTON, S. M. *Sketches from church history*. Carlisle, Pennsylvania: The Banner of truth trust, 1991. 246 s. ISBN 0 85151 317 4

KISTLER. *Prečo dnes čítať puritánov*. Žilina: Nezávislé kresťanské zhromaždenie, 2008, 19 s. zdroj: <http://nkz.reformace.cz/za/>

LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1999. 286 s. ISBN 80-85495-47-353

LIM, Paul Chang-Ha. *In Pursuit of Purity, Unity, and Liberty. Richard Baxter's Puritan Ecclesiology in its Seventeenth Century Context*. Netherlands: Brill NV, Leiden, 2004. 263 s. ISBN 90 04 13812 9

NORTH, James B. *Dějiny církve od Letnic k dnešku*. Praha: Návrat domů, 2001. 265 s. ISBN 80-7255-029-2

OWEN, John. *Thinking spiritually*. London: Grace publications trust, 1995. 95 s. ISBN 0 94646221 6

PACKER, J.I. *Among God's Giants*. Eastbourne: Kingsway publications LTD, 1993. 442 s. ISBN 0 86065 452 4

PIPER, John. *Túžba po živote*. Bratislava: Porta libri, 2004. 348 s. ISBN 80-89067-17-4

ROSE, Kurt. *Admirálov syn*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1993, 97 s. ISBN 80-7140-015-7

SHAW, Mark. *Deset významných idejí církevních dějín*. Brno: CDK, 2001, 190 s. ISBN 80-85959-70-4

SILVERMAN, David. *Akorobiť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar, 2005. 309 s. ISBN 80-551-0904-4

Westminsterský katechizmus. Bratislava: D3 & IRMAG, 1990. 32 s.

Encyklopédie a slovníky

BREMER, Francis J.; WEBSTER, Tom. *Puritans and Puritanism in Europe and Amerika. A Comprehensive Encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. 697 s.

McGRATH, A. E. *Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 2001. 561 s. ISBN 80-7255-043-8

ČERMÁK, Josef; ČERMÁKOVÁ, Kristina. *Slovník latinských citátov*. Bratislava: Ikar, 2006. 445 s. ISBN 80-551-1188-X

The Dictionary of Historical Theology. Grand rapid, Cambridge: Wm. B. Eerdmans publishing Co., 2000. ISBN 0-8028-3907-X

The World Book Encyklopedia, P Volume 15, World Book, 1993. ISBN 0-7166-0093-5

Elektronické dokumenty:

Richard Baxter: *Mere Christian*, Evangelist:

<http://www.pietyhilldesign.com/baxter/pages/bax11.html> [cit. 2012-02-15]

Classic Encyclopedia: http://www.1911encyclopedia.org/Richard_Baxter

http://sk.wikipedia.org/wiki/Church_of_England [cit. 2012-03-26]

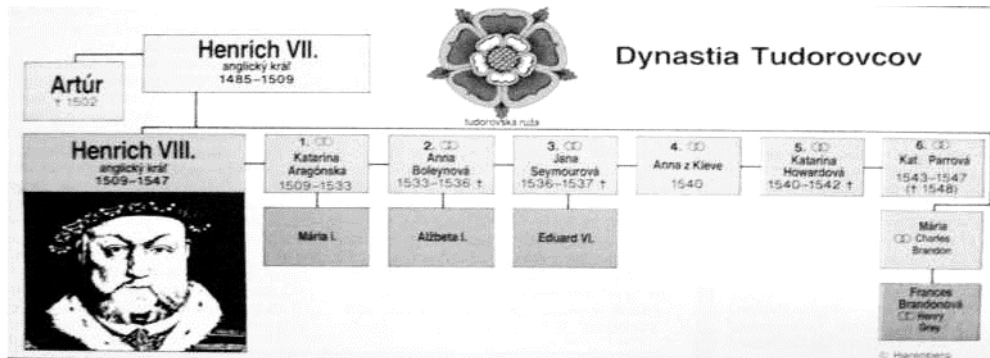
<http://www.reformacia.sk/?p=4&qw=news&IT=Najnov%C5%A1ie&d=30> [cit. 2012-03-21]

Zoznam príloh

Príloha A1(Tudorovci).....	86
Príloha A2 (Stuartovci).....	88
Príloha A3 (Oliver Cromwell, republika).....	88
Príloha A4 (Obnovená monarchia).....	89
Príloha A5 (Vznik, vývoj a šírenie puritanizmu).....	90
Príloha A6 (Dôležité udalosti a dokumenty súvisiace s puritanizmom).....	92
Príloha A7 (Richard Baxter).....	92
Príloha A8 (Christian Directory).....	93

A 1 TUDOROVCI (1509 – 1603)

OBRÁZOK Č. 1 TUDOROVSKÁ DYNASTIA

Zdroj: BIERMAN, K.; HANUS, F.: Kronika ľudstva. s. 457 Obrázok

Obrázok č. 4 Anna Boleynová

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Anneboleyn2.jpg>

Obrázok č. 2 Henrich VIII.

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Hemy-Vnl-kmgofengland_1491-1547.jpg

Obrázok č. 3 Katarína Aragónska

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Catherine_aragon.jpg

Obrázok č. 5 Jana Seymourová

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Hans_Holbein_d._J._032b.jpg

Obrázok č. 6 Anna de Clèves

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Anne_of_Cleves,_by_Hans_Holbein_the_Younger.jpg

Obrázok č. 7
Katarína Howardová

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:HowardCatherine02.jpeg>

Obrázok č. 8
Katarína Parrová

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Catherine_Parr_from_NPG.jpg

Obrázok č. 9 Eduard VI.

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Edward_VI_of_England_c._1546.jpg

Obrázok č. 10 Mária I. (krvavá Mária)

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:MaryIEngland1544.jpg>

Obrázok č. 11 Alžbeta I.

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:El_bieta_I_lat_13.jpg

A 2 Stuartovci (1604 – 1642)

Obrázok č. 1 Jakub I.

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:JamesIEngland.jpg>

Obrázok č. 2 Karol I.

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:King_Charles_I_by_Antoon_van_Dyck.jpg

A 3 Oliver Cromwell, republika

Obrázok č. 1 Oliver Cromwell

Zdroj: *BIERMAN, K.; HANUS, F.: Kronika ľudstva.*

Obrázok č. 2 Rozpustenie parlamentu

Zdroj: *BIERMAN, K.; HANUS, F.: Kronika ľudstva. s. 500*
(Lord protektor Oliver Cromwell rozpustil parlament,
a tým ovládol zákonodárstvo, medirytina podľa maľby z 18.stor.)

Obrázok č. 3 Rozpustenie parlamentu,
použitie armády

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:CromwellDissolvingLongParliament.jpg>

A 4 Obnovená monarchia (1660 – 1702)

Obrázok č. 1 Karol II

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Charles_II_of_England.jpeg

Obrázok č. 2 Jakub II.

Zdroj: BIERMAN, K.; HANUS, F.: Kronika ľudstva. s. 524 (portrét s alegorickým orámovaním, medyrítina, 1688)

Obrázok č. 3 William III. Oranžský

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:William_III_of_England.jpg

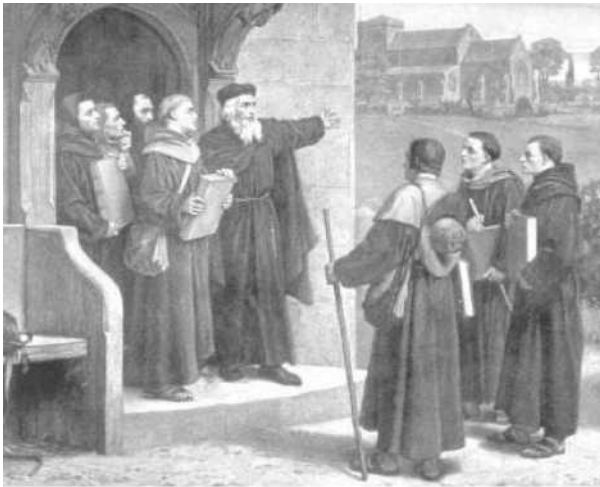
Obrázok č. 4 Mária II.

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Queen_Mary_II.jpg

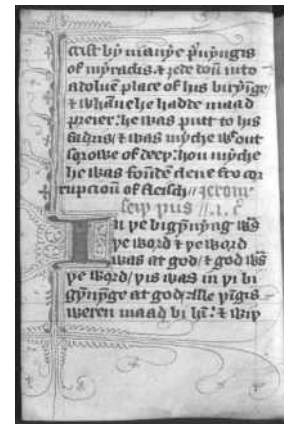
A 5 Vznik, vývoj a šírenie puritanizmu

Obrázok č. 1 Lollardi

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:WydyffeYeamesLonards_01.jpg

Obrázok č. 2 Wycliffov preklad Bible

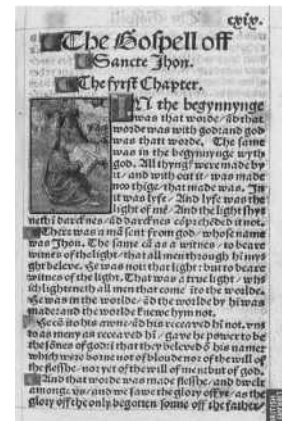
Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Wydyffe_John_Gospel.jpg

Obrázok č. 3 William Tyndale, prekladateľ Bible

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:William_Tyndale.jpg

Obrázok č. 4 Tyndalov preklad Bible

Zdroj: <http://www.williamtyndale.com/0translatorwilliamtyndale.htm>

Obrázok č. 5 Upálenie Tyndala

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Tyndale-martyrdom.png>

Obrázok č. 6 Thomas Cranmer,
arcibiskup

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Thomas-Cranmer-ez.jpg>

Obrázok č. 7 Upálenie Cranmera

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Cranmer_burning_foxe.jpg

Obrázok č. 8 Otcovia pútnici na ceste do Ameriky

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:EmbarkationPilgrims.jpg>

Obrázok č. 9 William Penn, quaker,
zakladateľ Pensylvánie

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:William_Penn.png

Obrázok č. 10 Penn a Indiáni

Zdroj: BIERMAN, K.; HANUS, F.: Kronika ľudstva. s. 525 (Vyjednávane vodcu kvakerov Williama Penna s Indiánmi - malba Benjamina Westa 1771, Pennsylvania Academy of the Fine Arts, Filadelfia, Pensylvánia)

A 6 Dôležité udalosti a dokumenty súvisiace s puritanizmom

Obrázok č. 1 Kniha spoločných modlitieb

Zdroj: [http://en.wikipedia.org/wiki/
File:Book_of_common_prayer_1549.jpg](http://en.wikipedia.org/wiki/File:Book_of_common_prayer_1549.jpg)

Obrázok č. 2 Westminsterské zhromaždenie

Zdroj: <http://www.reformationart.com/westminster-assembly-poster--2.html>

A7 Richard Baxter

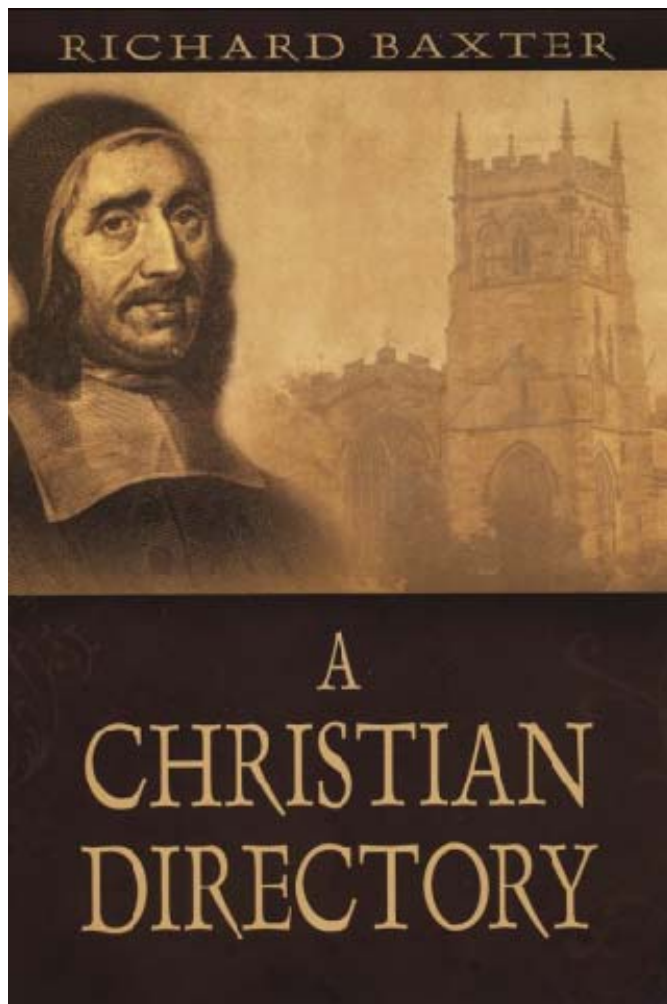
Obrázok č. 1 Richard Baxter

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:RichardBaxter.jpg>

A 8 A Christian Directory

Obrázok č. 1 A Christian Directory

<http://www.trinitybookservice.com/index.php/books/pastoral-theology/a-christian-directory-hardcover-by-richard-baxter.html>

Summary

Puritanismus a vize uctívání v manželství podle díla Richarda Baxtera Christian Directory

Puritanism and the Vision of Worship in Marriage according to Richard Baxter's Christian Directory

Mgr. Zuzana Brádňanská

The diploma thesis deals with the historical view of the revival movement of puritanism, which was a part of the Anglican church in the 16th and 17th centuries, with special view to Richard Baxter and his vision of worship. It is very important to understand what we can learn from them, in this thesis especially for marriage. Their holiness can inspire us how we can live our lives in giving honor to God through our marriages.